

כ"ה

גליון ע"ד // כ"ג-כ"ט תשרי ה'תשפ"ז

למשקד

על דלתתי יום יום

שְׁעוֹרֵי הַשָּׁבוּעַ – נ"ך וּמִשְׁנֵיּוֹת
בְּתִקְנַת מוֹרְנוּ וְרִבֵּינוּ הָרַב יִצְחָק גִּינְזְבוֹרְג שְׁלִיט"א

שָׁבוּעַ פְּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית תשפ"ז

נ"ך: יהושע ב'–שפטים ב'

משנה: חולין פרק ז'

שיעור שבועי: עץ הדעת

הוספות: חת"ת והפטרה // לוח הילולא דצדיקיא // סיפור חסידי

הקדמת המערכת

שבוע טוב ומברך, לכל אנ"ש והתמימים שיחיו, השוקדים על דלתות התורה הקדושה ורבינו שליט"א יום יום!

עם סיומם של ימי האור, השמחה וה"מקודש" דחדש תשרי, עומדים אנו בפתחה של שנה חדשה, ומתחילים את ה"תדיר" שלה, בעומדנו בפתחה של התורה הקדושה כולה – פרשת בראשית! מתוך ימי החנים הרצופים, אנו יוצאים אל "איש לדרך ואיש למלאכתו", לקחת את כח המועדים אל ימי השגרה ולחדש את הלימוד מתוככי פרשת בראשית. "איך שהולך בשבת בראשית כך הולך כל השנה" – כדאי להתמיד בלמוד דבר יום ביומו! בגליון שלפנינו נתחיל בלמוד החומש מבראשית; בנ"ך נסיים את ספר יהושע בכיבוש הארץ ונתחיל את ספר שופטים (תוך פרידה – בינתיים – מקטעי הדא"ח מרבינו לכל פרק... נתפלל שישובו במהרה להיערך ולהתפרסם!); בפרק המשנה השבועי (חולין פרק ז') נלמד על איסור ניד הנשה והשלכותיו; השיעור השבועי יעסוק בשיטות השונות מה היה עץ הדעת ומשמעותן בהשכלה ובעבודה; ובמדור הסיפור החסידי נתוודע לדמותו ולפועלו של ר' יעקב יוסף מפולנאה, שיום ההילולא שלו חל השבוע, בכ"ד תשרי, ונקרא ספור חסידי מתוק וביאור מופלא עליו מאת רבינו שליט"א – אשרי העם שככה לו! בברכת לימוד תורה פורה ומרתק, שיהיו דברי תורה חדשים ומתוקים בפנינו תמיד, המערכת

למנויים, לקבלת הגליון באימייל, לתרומות, הקדשות, הערות והארות – lishcod@gmail.com

טבלת הלימוד לחדש תשרי

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת-קדש
כ"ד אלול דבה"ב כ"ח	כ"ה אלול דבה"ב כ"ט	כ"ו אלול דבה"ב ל'	כ"ז אלול דבה"ב ל"א	כ"ח אלול דבה"ב ל"ב	כ"ט אלול דבה"ב ל"ג	א' תשרי ראש השנה דבה"ב ל"ד חולין פ"ג
ב' תשרי ראש השנה דבה"ב ל"ה	ג' תשרי גדליה דבה"ב ל"ו סיום הנ"ך	ד' תשרי יהושע א'	ה' תשרי יהושע ב'	ו' תשרי יהושע ג'	ז' תשרי יהושע ד'	ח' תשרי האזינו יהושע ה' חולין פ"ד
ט' תשרי יהושע ו'	י' תשרי יום הכיפורים יהושע ז'	י"א תשרי יהושע ח'	י"ב תשרי יהושע ט'	י"ג תשרי יהושע י'	י"ד תשרי יהושע י"א	ט"ו תשרי חג הסוכות יהושע י"ב חולין פ"ה
ט"ז תשרי חזה"מ סוכות יהושע י"ג	י"ז תשרי חזה"מ סוכות יהושע י"ד	י"ח תשרי חזה"מ סוכות יהושע ט"ו	י"ט תשרי חזה"מ סוכות יהושע ט"ז	כ' תשרי חזה"מ סוכות יהושע י"ז	כ"א תשרי הושענא רבא יהושע י"ח	כ"ב תשרי שמחת תורה יהושע י"ט חולין פ"ו
כ"ג תשרי אסרו חג יהושע כ'	כ"ד תשרי יהושע כ"א	כ"ה תשרי יהושע כ"ב	כ"ו תשרי יהושע כ"ג	כ"ז תשרי יהושע כ"ד	כ"ח תשרי שפטים א'	כ"ט תשרי בראשית שפטים ב' חולין פ"ז

יום ראשון // כ"ג תשרי // אסרו חג

הומש - ראשון פרשת בראשית

(פרק א') (א) וּפְרַשְׁתָּ בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

בְּקֶדְמִין בְּרָא יי ית שְׁמַיָא וְיַת אֶרֶעָא.

בראשית ברא - אמר ר' יצחק (תנחומא בוכר בראשית י"א): לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחדש הזה לכם (שמות י"ב, ב'), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל. ומה טעם פתח בבראשית, משום: כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהלים קי"א, ו'). שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, והם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא, והוא בראה והוא נתנה לאשר ישר בעיניו, ברצותו נתנה להם וברצותו נטלה מהם ונתנה לנו (בראשית רבה א', ב'). בראשית ברא וגו' - אין המקרא הזה אומר אלא דורשני, כמה שדרשוהו רבותינו בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי ח', כ"ב), ובשביל ישראל שנקרא ראשית תבואתו (ירמיהו ב', ג'). ואם באת לדורשו כפשוטו, כך פרשהו: בראשית בריית שמים וארץ, והארץ היתה תהו ובהו וחשך, ויאמר הקב"ה יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאילו קדמו, שאם בא להורות כן היה לו לכתוב: 'בראשונה' ברא את השמים וגו'. שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה שלאחריו, כמו: בראשית ממלכת פלוני (ירמיהו כ"ז, א'), ראשית ממלכתו (בראשית י', י'), ראשית דגנך (דברים י"ח, ד'). אף כאן אתה אומר: בראשית ברא - כמו: בראשית ברא הקב"ה את השמים, ודומה לו: תחלת דבר יי' בהושע (הושע א', ב') - כמו: תחלת דבורו של הקב"ה בהושע, ויאמר יי' אל הושע. ואם תאמר: להורות בא שאילו תחלה נבראו, ופירושו: בראשית הכל ברא אילו, ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תיבה אחת, כמו: כי לא סגר דלתי בטני (איוב ג', י') ולא פירש מי הסוגר, וכמו: ישא את חיל דמשק (ישעיהו ח', ד') ולא פירש מי ישאנו, וכמו: אם יחרוש בבקרים (עמוס ו', י"ב) ולא כתב אם יחרוש אדם בבקרים, וכמו: מגיד מראשית אחרית (ישעיהו מ"ו, י') ולא כתב מגיד מראשית דבר אחרית דבר. אם כן, תמה על עצמך שהרי המים קדמו, שהרי כתוב: ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועדיין לא גילה בריית המים מתי, למדת שקדמו לארץ. ועוד שהשמים מאש ומים נבראו. על כרחך לא לימד המקרא בסדר הקודמים והמאחרים כלום. ברא אלהים - ולא נאמר: יי', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין מתקיים, הקדים מדת רחמים ושיתפה למדת הדין. היינו דכתיב: ביום עשות יי' אלהים ארץ ושמים (בראשית ב', ד').

(ב) וְהָאָרֶץ הָיְתָה תָהוּ וְבָהוּ וְחָשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמָּיִם:

וְאֶרֶעָ הָיְתָה צְדִיָא וְרִיקְנִיָא וְחֻשׁוּכָא עַל אִפִּי תְהוֹמָא וְרוּחָא מִן קֳדָם יי מְנַשְׁבָא עַל אִפִּי מַיָא.

תהו ובהו - תהו לשון תמה ושממון, שאדם תוהא ומשתומם על בהו שבה. תהו - אשטורדישון בלעז. בהו - לשון ריקנות וצדו. על פני תהום - על פני המים שעל הארץ. ורוח אלהים מרחפת וגו' - כסא כבוד עומד באויר מרחף על פני המים ברוח פיו של הקב"ה ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן. אקובטיר בלעז.

(ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר:

ואמר יי יהי נהורא ויהי נהורא.

(ד) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאוֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

וחזא יי ית נהורא ארי טב ואפריש יי בין נהורא ובין חשוכא.

וירא את האור כי טוב ויבדל - אף בזו אנו צריכין לדברי אגדה. ראהו שאינו כדי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים. ולפי פשוטו כך פרשהו: ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משמשים בעירוביאי, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה.

(ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ לַיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

ויקרא יי לנהורא ומא ולחשוכא קרא ליליא ויהי רמש ויהי צפר יום חד.

יום אחד - לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב: יום ראשון, כמו שכתוב בשאר הימים: שני (בראשית א', ח'), שלישי (בראשית א', י"ג), רביעי (בראשית א', י"ט). למה כתב: אחד? שהיה הקב"ה יחיד בעולמו, שלא נבראו המלאכים עד יום שני, וכך מפורש בבראשית רבה (בראשית רבה ג', ח').

(ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:

ואמר יי יהי רקיעא במציעות מיא ויהי מפריש בין מיא למיא.

יהי רקיע - יחזק הרקיע. שאף על פי שנבראו שמים ביום ראשון, לחים היו, וקראו בשני מגערת הקב"ה באומרו: יהי רקיע. והוא שכתוב: עמודי שמים ירופפו (איוב כ"ו, י"א) - כל יום ראשון, ובשני יתמהו מגערתו (איוב כ"ו, י"א) - כאדם שמשתומם ועומד מגערת המאיים עליו. בתוך המים - באמצע המים, שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע, כמן הרקיע למים שעל הארץ. הא למדת שהן תלויים במאמרו של מלך.

(ז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי-כֵן:

ועבד יי ית רקיעא ואפריש בין מיא דמלרע לרקיעא ובין מיא דמעל לרקיעא ויהי כן.

ויעש אלהים את הרקיע - תקנו על עומדו, והיא עשייתו, כמו: ועשתה את צפרניה (דברים כ"א, י"ב). מעל לרקיע - על הרקיע לא נאמר, אלא מעל, לפי שהן תלויים באויר. מפני מה לא נאמר: כי טוב בשני, לפי שלא נגמרה מלאכת המים עד יום שלישי, והרי התחיל בה בשני, ודבר שלא נגמר אינו במלואו ובטובו. ובשלישי שגמר מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכת אחרת, כפל בו "כי טוב" שני פעמים

(בראשית א', י"ב), אחת לגמר מלאכת השני ואחת למלאכת היום. [ולמאן דאמר מפני שנברא בו גיהנם, יש הוכחה למינין, אף כאן מצינו במלחמת יהושפט מפני מפלת האומות חסר 'כי טוב' מהודאה, שכן כתוב: הודו ליי' כי לעולם חסדו (דברי הימים ב כ', כ"א). ואף מלאכים נבראו בו ביום, שנאמר: נוטה שמים לבדי רוקע הארץ מי אתי (ישעיהו מ"ד, כ"ד), מגיד שלא היה לבדו אלא בנטיית שמים וארץ, שלא נתפאר כן אלא בראשון. משם ולהלן היו משרתיו לפניו.]

(ח) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי:

וַיִּקְרָא יי לָרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי רֶמֶשׂ וַיְהִי צֶפַר יוֹם תִּנּוּן.

ויקרא לרקיע שמים - שא מים, שם מים, אש ומים שעירבן זה בזה ועשה מהם שמים.

(ט) {פ} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל-מָקוֹם אֶחָד וְתִרְאָה הַיַּבֵּשָׁה וַיְהִי-כֵן:

וַאֲמַר יי וַתִּכְנָשׁוּן מַיִם מִתַּחַת שָׁמַיִם לְאֶחָד חֵד וַתִּתְחַזֵּי יַבֵּשֶׁתָּא וַיְהִי כֵן.

יקוו המים - היו שטוחים על פני כל הארץ, והקוים באוקיינוס, הוא הים הגדול שבכל הימים.

(י) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לַיַּבֵּשָׁה אֶרֶץ וּלְמַקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים בֵּי-טוֹב:

וַיִּקְרָא יי לַיַּבֵּשֶׁתָּא אֶרֶץ וּלְבֵית בְּנֵי־יֵשֶׁת מַיִם קָרָא יַמִּים וַחֲזָא יי אֶרֶץ טָב.

קרא ימים - והלא ים אחד הוא. אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים בעכו לטעם דג העולה באספמיה.

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵץ הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ אֲשֶׁר זָרְעוּ-בּוֹ עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:

וַאֲמַר יי תִּדְשָׂא אֶרֶץ דְּתָאָה עֵסְבָא דְּכֶר זֶרְעִיה מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי לְזִנְיָה דְּכֶר זֶרְעִיה בֵּיה עַל אֶרֶץ וַיְהִי כֵן.

תדשא הארץ דשא עשב וגו' - לא דשא לשון עשב, ולא עשב לשון דשא, ולא היה לשון למקרא לומר: תעשיב הארץ. מיני הדשאים מחולקים, כל אחד נקרא לעצמו עשב פלוני, ואין לשון למדבר לומר: דשא פלוני, שלשון דשא הוא לבישת הארץ כשהיא מתמלאת בדשאים. תדשא הארץ - תתכסה ותתמלא לבוש עשבים. בלשון לעז נקרא דשא אִירַבְדִּיץ, כולם בערבוביא, וכל שורש לעצמו נקרא עשב. מזריע זרע - שיגדל בו זרעו לזרוע ממנו במקום אחר. ועץ פרי - שיהא טעם העץ כטעם הפרי. והיא לא עשתה כן, אלא ותוצא הארץ עץ עושה פרי (בראשית א', י"ב), ולא העץ פרי. לפיכך כשנתקלל אדם על עוונו, נפקד גם היא עוונה ונתקללה. אשר זרעו בו - הם גרעיני כל פרי, שמהם האילן צומח כשנוטעין אותו.

(יב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בֵּי-טוֹב:

וַאֲפִיקַת אֶרֶץ דְּתָאָה עֵסְבָא דְּכֶר זֶרְעִיה מִזְרִיעַ זֶרַע וַאֲלֵן עֵבִיד פִּירִין דְּכֶר זֶרְעִיה בֵּיה לְזִנְיָה וַחֲזָא יי אֶרֶץ טָב.

ותוצא הארץ וגו' - אף על פי שלא נאמר: למינהו בדשאים בצווי, הם שמעו שנצטוו האילנות על כן, ונשאו קל וחומר בעצמן, כאשר מפורש בהגדה בשחיתת חולין (בבלי חולין ס').

(יג) וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:

והיה רמש ויהיה צפר יום תליתי.

(יד) {פ} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וַהֲיֹו לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים וְלַיָּמִים וְשָׁנִים:

ואמר יי יהוה נהורין ברקיעא דשמיא לאפרשא בין יממא ובין ליליא ויהוין לאתין ולומנין ולממני בהון יומין ושנין.

יהי מארת וגו' - מיום ראשון נבראו, וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע. וכן כל תולדות שמים וארץ מיום ראשון נבראו וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו, הוא שכתוב את השמים (בראשית א', א') - לרבות תולדותיהם, ואת הארץ (בראשית א', א') - לרבות תולדותיה. יהי מארת - חסר, על שם שהוא יום מארה ליפול אסכרה בתינוקות. הוא ששנינו: ברביעי היו מתענין על אסכרה שלא תפול בתינוקות (בבלי תענית כ"ז:). להבדיל בין היום ובין הלילה - משנגזר האור הראשון, אבל בשבעת ימי בראשית שמשו האור והחשך הראשונים זה ביום וזה בלילה. והיו לאותות - כשמאורות לוקים סימן רע הוא לעולם. הוא שנאמר: מאותות השמים אל תחתו (ירמיהו י', ב') - בעשותכם רצון הקב"ה אין אתם צריכין לדאג מן הפורענות. ולמועדים - על שם העתיד, שעתידיים ישראל להצטוות על המועדות, והם נימנין למולד הלבנה. ולימים - שימוש החמה חצי היום, ושימוש הלבנה חצי היום, הרי יום שלם. ושנים - לסוף שלש מאות וששים וחמשה יגמרו מהלכתם בשנים עשר מזלות המשרתים אותם, והיא שנה.

(טו) וַהֲיֹו לְמְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:

ויהוין לנהורין ברקיעא דשמיא לאנהרא על ארעא ויהוה כן.

והיו למאורות - עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם.

(טז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֶת הַגְּדֹלִים אֶת-הַמָּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת-הַמָּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים:

ועבר יי ית תרין נהוריא רבכביא ית נהורא רבא למשלט ביממא וית נהורא זעירא למשלט בליליא וית כוכביא.

המאורות הגדולים - שוים נבראו, ונתמעטה הלבנה על ידי שקיטרגה ואמרה: אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. ואת הכוכבים - על ידי שמיעט את הלבנה, הרבה את צבאה להפיס את דעתה.

(יז) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ:

ויהב ויהוין יי ברקיעא דשמיא לאנהרא על-ארעא.

(יח) וּלְמַשֵּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיְרֹא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

ולמשלט ביממא ובליליא ולאפרשא בין נהורא ובין חשוכא ויחזא יי ארי טב.

(יט) וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי:

וַתְּהֶה רֶמֶשׂ וַתְּהֶה צֶפַר יוֹם רְבִיעִי.

(כ) {פ} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שְׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם:

וַאֲמַר יי וַיַּחֲשׁוּן מֵיָא רְחִישׁ נִפְשָׁא חֵיתָא וְעוֹפָא יִפְרַח עַל-אַרְעָא עַל אִפִּי רִקְיעַ שְׁמַיָא.

נפש חיה - שיש בהם חיות. שרץ - כל דבר חי שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ, בעוף כמו זבובים, ובשרצים כגון נמלים וחיפושים ותולעים, ובבריות כגון חלד ועכבר וחומט וכיוצא בהם, וכל הדגים.

(כא) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה | הָרֹמְשֶׁת אֲשֶׁר יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל-עוֹף בְּנֶף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּי-טוֹב:

וַיִּבְרָא יי ית תַּנִּינָיָא רַב־רַבִּינָי וְיֵת כָּל נִפְשָׁא חֵיתָא דְרַחֲשָׁא דְאַרְחִישׁוּ מֵיָא לְזַנְיָהוּן וְיֵת כָּל עוֹפָא דְפִרְחָ לְזַנְיָהוּ וַחֲזָא יי אֲרִי טַב.

התנינים הגדולים - דגים גדולים שבים. ובדברי אגדה: הוא לויתן וכן זוגו, שבראם זכר ונקבה ושחטה לנקבה ומלחה לצדיקים, שאם יפרו וירבו לא יתקיים העולם לפניהם. נפש החיה - נפש שיש בו חיות.

(כב) וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּיָּמִים וְהָעוֹף יִרְבַּ בָּאָרֶץ:

וַיִּבְרַךְ יתְהוֹן יי לְמִימַר פּוֹשׁוּ וּסְגוּ וּמְלֵאוּ ית מֵיָא בִּימְמָיָא וְעוֹפָא יִסְגִּי בְּאַרְעָא.

ויברך אותם - לפי שמחסרים אותם וצדין מהם, הוצרכו לברכה. פרו - לשון פרי, עשו פירות. ואף החיות היו צריכין לברכה, אלא מפני הנחש העתיד לקללה לכך לא ברכו, שלא יהא הוא בכלל.

(כג) וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי:

וַתְּהֶה רֶמֶשׂ וַתְּהֶה צֶפַר יוֹם חַמִּישִׁי.

(כד) {פ} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַיֵּית-אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי-כֵן:

וַאֲמַר יי תִּפִּיק אֲרָעָא נִפְשָׁא חֵיתָא לְזַנְיָהּ בְּעִיר וְרְחִישׁ וְחַיֵּית אֲרָעָא לְזַנְיָהּ וַתְּהֶה כֵּן.

תוצא הארץ - הוא שפרשתי (רש"י בראשית א', י"ד) שהכל נבראו מיום ראשון, ולא הוצרכו אלא להוציאם. נפש חיה - שיש בו חיות. ורמש - הם שרצים, שהם נמוכים ורומסים על הארץ, נראין כאילו נגררין, שאין הילוכן ניכר. כל לשון שרץ ורמש בלשונינו: קונמובריט.

(כה) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיֵּית הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל-רֶמֶשׂ הָאֲרָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּי-טוֹב:

וַעֲבַד יי ית חַיֵּית אֲרָעָא לְזַנְיָהּ וְיֵת בְּעִירָא לְזַנְיָהּ וְיֵת כָּל רְחִישָׁא דְאַרְעָא לְזַנְיָהּ וַחֲזָא יי אֲרִי טַב.

ויעש - תקן לצביונם בקומתו.

(כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוֹתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְּדִגְתַּת הַיָּם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ:

ואמר יי נעביר אנשא בצלמנא כדמותנא וישלטון בגוני ימא ובעופא דשמיא ובעירא ובכל ארעא ובכל רחשא דרחיש על ארעא.

נעשה אדם - ענוותנותו של הקב"ה למדנו מכאן, לפי שהאדם בדמות המלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהם. וכשהוא דן את המלכים הוא נמלך בפמליא שלו, שכן מצינו באחאב שאמר לו מיכה: ראיתי את יי יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו (מלכים א כ"ב, י"ט). וכי יש ימין ושמאל לפניו, אלא אילו מיימינים לזכות ואילו משמאילים לחובה, וכן: בגזירת עירין פיתגמא ובמאמר קדישין שאילתא (דניאל ד', י"ד). אף כאן בפמליא שלו נטל רשות, אמר להם: יש בעליונים בדמותי, אם אין בתחתונים בדמותי, הרי יש קנאה במעשה בראשית. נעשה אדם - אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו, ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן. ואם כתב: אעשה אדם, לא למדנו שיהא נדבר עם בית דינו אלא לעצמו. ותשובת המינין כתב בצדס: ויברא את האדם (בראשית א', כ"ז), ולא כתב: ויבראו. בצלמנו - בדפוסנו. כדמותנו - להבין ולהשכיל. וירדו בדגת הים - יש בלשון זה לשון רידוי ולשון ירידה. זכה - רודה בחיה ובבהמה, לא זכה - נעשה ירוד לפניהם, והחיה מושלת בו.

(כז) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:

ויברא יי את אדם בצלמיה בצלם אלהים ברא יתיה דכר ונקבא ברא יתהון.

ויברא את האדם בצלמו - בדפוס העשוי לו, שהכל נברא במאמר, והוא בידיים, כדכתיב: ותשת עלי כפך (תהלים קל"ט, ה'). ונעשה כחותם, כמטבע הזו העשויה על ידי רושם שקורין קוינא, וכן הוא אומר: תתהפך כחומר חותם (איוב ל"ח, י"ד). בצלם אלהים ברא אתו - פירש לך שאותו צלם המתוקן לו צלם דיוקן יוצרו הוא. זכר ונקבה ברא אותם - ולהלן הוא אומר: ויקח אחת מצלעותיו וגו' (בראשית ב', כ"א). מדרש אגדה: שבראו שתי פרצופות ברייה ראשונה, ואחר מכן חלקו. ופשוטו של מקרא: כאן הודיעך שנבראו שניהם בששי, ולא פירש לך כיצד ברייתן, ופירש לך במקום אחר (בראשית ב', ז'-כ"ב).

(כח) וַיִּבְרַךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ וּבְכִשְׁתָּהּ וְיִרְדּוּ בְּדִגְתַּת הַיָּם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל-חַיַּת הָרֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ:

ויברך יתהון יי ואמר להון יי פושו וסגו ומלו ית ארעא ותקופו עלה וישלטו בגוני ימא ובעופא דשמיא ובכל חיתא דרחשא על ארעא.

וכבשה - חסר ו'. לימדך שהזכר כובש את הנקבה שלא תהא יוצאנית, ועוד לימדך שהאיש דרכו לכבש מצווה על פריה ורבייה ולא האשה.

(כט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשְׂבָא זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וְאֶת-כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְּרִי-עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָהּ: וְאָמַר יי' הֵא וְהָבִית לָכֹן יֵת כָּל עֵסְבָא דְבַר זֶרְעִיה מְזֻדְרַע דְּעַל אֲפִי כָל אֲרַעָא וְיֵת כָּל אֵילָנָא דְּבִיה פִּירִי אֵילָנָא דְּבַר זֶרְעִיה מְזֻדְרַע לָכֹן וְהִי לְמִיכָל.

לכם יהיה לאכלה, ולכל חית הארץ - השווה להם הבהמות והחיות למאכל, ולא הרשם לאדם ולאשתו להמית ברייה ולאכול בשר, אך את כל ירק עשב יאכלו כולם יחד. וכשבאו בני נח התיר להם בשר, שנאמר: כל רמש אשר הוא חי לכם וגו', כירק עשב - אשר התרתי לאדם הראשון, נתתי לכם את כל (בראשית ט', ג').

(ל) וְלָכָל-חַיַּת הָאָרֶץ וְלָכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלָכָל רֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת-כָּל-יֵרֶק עֵשְׂבָא לְאָכְלָהּ וַיְהִי-כֵן: וְלָכָל חַיַּת אֲרַעָא וְלָכָל עוֹף דְּשָׁמַיָא וְלָכָל דְּרָחִישׁ עַל אֲרַעָא דְּבִיה נֶפֶשׂא חַיָּתָא יֵת כָּל יֶרֶק עֵסְבָא לְמִיכָל וְהָוָה בֵּן. (לא) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:

וְהָוָה יי' יֵת כָּל דְּעֵבֶד וְהָא תַקֵּין לְחֵדָא וְהָוָה רַמֵּשׁ וְהָוָה צִפֹּר יוֹם שְׁתִּיתָי. יום הששי - הוסיף ה' בששי בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו ישראל חמשה חומשי תורה. דבר אחר: יום הששי - כולכם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששה בסיון המוכן למתן תורה.

(פרק ב') (א) {וַיִּכְלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צָבָאם: וַאֲשַׁכְּלּוּ שְׁמַיָא וְאֲרַעָא וְכָל חַיָּיהוֹן. (ב) וַיִּכָּל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל-מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

וַיִּשְׁבֹּת יי' בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה עֲבִידְתִּיה דְּעֵבֶד וְנַח בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִכָּל עֲבִידְתִּיה דְּעֵבֶד. ויכל אלהים ביום השביעי - ר' שמעון אומר: בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקדש, הקדוש ברוך הוא שיודע עתותיו ורגעיו, נכנס בו כחוט השערה ונראה כאילו כלה בו ביום. דבר אחר: מה היה העולם חסר מנוחה, באתה שבת באת מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה.

(ג) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל-מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: וַיְבָרֶךְ יי' יוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְקִדִּישׁ יְתִיה אֲרִי בִיה נַח מִכָּל עֲבִידְתִּיה דְּבָרָא יי' לְמַעַבְד.

ויברך ויקדש - ברכו במן - שכל ימות השבת יורד להם עמר לגולגלת, ובששי לחם משנה, וקדשו במן - שלא ירד בו כלל, והמקרא כתוב על העתיד. אשר ברא אלהים

לעשות - המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת כפל ועשה בששי, כמו שמפורש בבראשית רבה (בראשית רבה י"א, ט').

תהלים - פרקים כ', ק"ה-ק"ב

תניא - אגרת הקדש כ"ג

על כן אהוביי אחיי ורעיי אל נא תרעו הרעה הגדולה הזאת ותנו כבוד לה' אלהיכם בטרם יחשך דהיינו בין מנחה למעריב כל ימות החול ללמוד בעשרה פנימיות התורה שהיא אגדה שבס' ע"י שרוב סודות התורה גנוזין בה ומכפרת עונותיו של אדם כמבואר בכהאריז"ל והנגלות שבה הן דרכי ה' שילך בהם האדם וישית עצות בנפשו במילי דשמיא ובמילי דעלמא וכידוע לכל חכמי לב וגם ללמוד מעט בשו"ע או"ח הלכות הצריכות לכל אדם וע"ז ארז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו' שהן הלכות ברורות ופסוקות הלכה למעשה כמבואר בפרש"י ז"ל שם ובשבת קדש בעלות המנחה יעסקו בהל' שבת כי הלכתא רבתא לשבתא ובקל יכול האדם ליכשל בה ח"ו אפילו באיסור כרת וסקילה מחסרון ידיעה ושגגת תלמוד עולה זרון ח"ו ואצ"ל באיסורי דברי סופרים שרבו כמו רבו למעלה ובפרט באיסורי מוקצה דשכיחי טובא וחמורים ד"ס יותר מד"ת כמ"ש רז"ל שכל העובר על דברי חכמים אפילו באיסור קל של דבריהם כמו האוכל קודם תפלת ערבית וכה"ג חייב מיתה כעובר על חמורות שבתורה וכל יחיד אל יפרוש עצמו מן הציבור אפילו ללמוד ענין אחר כ"א בדבר שהציבור עסוקין בו ואצ"ל שלא יצא החוצה אם לא יהיו עשרה מבלעדו ועליו אני קורא הפסוק ועוזבי ה' יכלו כו' כמשארז"ל על כל דבר שבקדושה. כי אין קדושה כקדושת התורה דאורייתא וקוב"ה כולא חד. וכל הפורש מן הציבור בו' ושומע לי ישכון במח ובימיו ובימינו תושע יהודה וירושלים תשכון לבטח אמן כן יהי רצון:

לוח היום-יום

כ"ג תשרי

אין קוראים בתורה בלילה. נושאים כפיים בשחרית. אין נוהגים לפרוש טלית על ראשי העולים לחתן תורה או לחתן בראשית. גם העולה לתורה אומר "חזק חזק ונתחזק".

בשמחת תורה תק"מ אמר רבינו הזקן: "עץ חיים היא למחזיקים בה" - אלו בעלי השגה הלומדים תורה; "ותומכיה מאושר" - אלו בעלי עבודה העוסקים בתורה; "מאושר" (גליקלאך), כדאיתא בזהר (חלק ג' נג. ב) אל תקרי מאושר אלא מראשו,

דעל-ידי עבודתם ממשיכים מראשו, היינו מפנימיות האין סוף ברוך הוא, וכמעלת הרגל המקיים את הראש דוקא.

נ"ך יומי - יהושע פרק כ'

(א) {פ} וידבר י-הוה אל-יהושע לאמר: (ב) דבר אל-בני ישראל לאמר תנו לכם את-ערי המקלט אשר-דברתי אליכם ביד-משה: (ג) לנום שמה רוצח מכה-נפש בשגגה בבלי-דעת והיו לכם למקלט מגאל הדם: (ד) ונם אל-אחת מהערים האלה ועמד פתח שער העיר ודבר באוני וקני-העיר והיא את-דבריו ואספו אתו העירה אליהם ונתנו-לו מקום וישב עמם: (ה) וכי ירדף גאל הדם אחריו ולא יסגרו את-הרוצח בידו כי בבלי-דעת הבה את-רעהו ולא-שנא הוא לו מתמול שלשום: (ו) וישב בעיר והיא עד-עמדו לפני העדה למשפט עד-מות הכהן הגדול אשר יהיה בימים ההם אזו ישוב הרוצח ובא אל-עירו ואל-ביתו אל-העיר אשר-נם משם:

עד עמדו {וגו'} למשפט - אם יפטר מגלות יפטר, ואם יתחייב גלות יחזור לעיר מקלטו וישב שם עד מות הכהן הגדול (במדבר ל"ה, כ"ה).

(ז) ויקדשו את-קדש בגליל בהר נפתלי ואת-שכם בהר אפרים ואת-קרית ארבע היא חברון בהר יהודה:

[ויקדשו - כיוונם להם בהרים להבין הדרך שיראו למרחוק. לכך פרט: הר אפרים, הר יהודה.]

(ח) ומעבר לירדן יריחו מזרחה נתנו את-בצר במדבר במישור ממטה ראובן ואת-ראמת בגלעד ממטה-גד ואת-[גולן] (גלון) בבשן ממטה מנשה:

ומעבר לירדן יריחו מזרחה נתנו - בימי משה, שנאמר: את בצר במדבר וגומ' (דברים ד', מ"ג).

(ט) אלה היו ערי המועדה לכל בני ישראל ולגר הגר בתוכם לנום שמה כל-מכה-נפש בשגגה ולא ימות ביד גאל הדם עד-עמדו לפני העדה: המועדה - ההזמנה, היעודות לכך.

ערי המועדה

הפרק מתאר את הקדשת ערי המקלט (כמצות ה' אל משה, עליה חוזר ה' ליהושע). הקדשת ערי מקלט היא שלמות מלכותו-מנהיגותו של יהושע כובש הארץ - "אין מלך בלא עם", ראשי תיבות ערי-מקלט (ערי מקלט בגימטריא בעל שם טוב וכו').

הפרק חותם: "אֵלֶּה הָיוּ עֲרֵי הַמוֹעֵדָה לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לָנוֹס שָׁמָּה כָּל מִכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְלֹא יָמוּת בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם עַד עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה". רש"י מפרש: "המועדה", ההזמנה, היעודות לכך. ערי מקלט, "ערי המועדה"- "ההזמנה", הן בחינת "מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון" - סוד תיקון הזמן.

השרש של "מועדה", יעד (אותיות ידע), עולה בגימטריא פד - סוד תיקון הברית (הכח של חנוך הצדיק, שהיה תופר מנעלים - תיקון ל"נכתם עונך לפני" - ומיוחד יחוד על כל תפירה, כנודע). עיר מקלט היא תיקון הברית (הפגם של תוקף האני-האון), שהוא-הוא סוד תיקון הזמן - התיקון של "אני ראשון ואני אחרון", "עמק ראשית" ו"עמק אחרית" (חכמה ובינה, אבא ואמא עילאין, כנודע שפגם הברית הוא פגם במוחין). ב-יעד של עיר המקלט יש שתי מדרגות של תיקון - תיקון שבבחינת "עד ולא עד בכלל" ותיקון שלם שבבחינת "עד ועד בכלל" - וכנגדן היה כתוב בכל פרשת דרכים בדרך לעיר המקלט "מקלט מקלט" (בגימטריא משיח-ישמח, כנודע).

יום שני // כ"ד תשרי

הומש - שני פרשת בראשית

(פרק ב') (ד) {שני} {פ} אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְיָ הוֹהָ אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

אלוין תולדת שמיא וארעא כד אתבראו ביומא דעבר יי אלהים ארעא ושמיא.

אלה - האמורים למעלה. תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות - לימדך שכלם נבראו בראשון. דבר אחר: בה"י בראם, שנאמר: בי"ה י"י צור עולמים (ישעיהו כ"ו, ד') - בשתי אותיות הללו של שם צר שני עולמים, ולימדך כאן שהעולם הזה נברא בה"י. רמז שירדו למטה לראות שחת, כה"י זה שסתום מכל צדדין ופתוח מלמטה לרדת דרך שם.

(ה) וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בָאָרֶץ וְכָל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְיָ הוֹהָ אֱלֹהִים עַל-הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה:

וכל אילני חקלא עד לא הוו בארעא וכל עשבא דחקלא עד לא צמח ארי לא אחית יי אלהים מטרא על ארעא ואנש לית למפלח ית אדמא.

טרם יהיה בארץ - כל טרם שבמקרא לשון 'עד לא' הוא, ואינו לשון 'קדם', ואינו נפעל לומר הטרים, כאשר תאמר הקדים. וזה מוכיח, ועוד אחר: כי טרם תיראון (שמות ט', ל') - עדיין לא תיראון. ואף זה תפרש: וכל שיח השדה עדיין לא היה בארץ, כשנגמרה בריית עולם בששי קודם שנברא אדם, וכל עשב השדה - עדיין לא צמח. ובשלישי שכתוב: תוצא הארץ (בראשית א', י"ב) - על פתח קרקע עמדו עד יום ששי. כי לא המטיר - ומה טעם לא המטיר? לפי שאדם אין לעבוד, ואין מכיר בטובתן של גשמים. וכשבא אדם וידע שצורך הם לעולם, התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים. י"י אלהים - י"י - הוא שמו, אלהים - שהוא שליט ושופט על הכל. וכן פירוש זה בכל מקום לפי פשוטו: י"י שהוא אלהים.

(ו) וְאִד יַעֲלֶה מִן-הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת-כָּל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:

ועננא הוה סליק מן ארעא ומשקי ית כל אפי אדמא.

ואד יעלה - לעניין ברייתו של אדם, העלה התהום והשקה עננים לשרות העפר, ונברא אדם, כגבל זה שנותן מים ואחר כך לש את העיסה. אף כאן: והשקה, ואחר כך: וייצר (בראשית ב', ז').

(ז) וַיִּיצֶר יְיָ הוֹהָ אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֶפֶר מִן-הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

וברא יי אלהים ית אדם עפרא מן ארעא ונפח באפוהי נשמתא דחיי וחות באדם לרוח ממללא.

וייצר - שתי יצירות: יצירה לעולם הזה, יצירה לתחיית המתים. אבל בבהמה שאינה עומדת לדין, לא נכתב ביצירתה שתי יו"ד (בראשית ב', י"ט). עפר מן האדמה - צבר את עפרו מכל האדמה, מארבע רוחות, שכל מקום שימות שם תהא קולטתו

לקבורה. דבר אחר: נטל עפר שלו ממקום שנאמר בו: מזבח אדמה תעשה לי (שמות כ', כ'), הלואי תהיה לו כפרה ויוכל לעמוד. ויפח באפיו - עשאו מן התחתונים ומן העליונים, גוף מן התחתונים, ונשמה מן העליונים. לפי שיום ראשון נבראו שמים וארץ, בשני ברא רקיע לעליונים, בשלישי: ותראה היבשה (בראשית א', ט') בתחתונים, ברביעי: מאורות בעליונים, בחמישי: ישרצו המים (בראשית א', כ') בתחתונים, הוזקק ששי לבראות בו בעליונים ובתחתונים. ואם לאו, יש קנאה במעשה בראשית, שיהו אילו רבים על אילו בריית יום. לנפש חיה - אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שכולם, שנתוסף בו דעה ודבור.

(ח) וַיֵּטַע יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן-בְּעֶדֶן מִקְדָּם וַיֵּשֶׁם אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:

וַיַּצֵּב יְיָ אֱלֹהִים גֶּן-בְּעֶדֶן מִקְדָּמִין וְאֲשֶׁר תָּמֵן יְת אָדָם דְּבָרָא.

מקדם - במזרחו של עדן נטע את הגן. ואם תאמר הרי כבר כתוב: ויברא אלהים את האדם וגו' (בראשית א', כ"ז). ראיתי בבריתא דר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי (משנת רבי אליעזר י"ג), משלשים ושתים מדות האגדה נדרשת וזו אחת מהם: כלל שאחריו מעשה והוא פרטו של ראשון. ויברא את האדם (בראשית א', כ"ז) - זהו כלל, סתם ברייתו מהיכן וסתם מעשיו, חזר ופירש: וייצר י"י אלהים וגו' (בראשית ב', ז') ויצמח לו גן עדן (בראשית ב', ט'), ויניח בו גן עדן (בראשית ב', ט"ו) ויפל עליו תרדמה (בראשית ב', כ"א) - השומע סבור שהוא מעשה אחר ואינו אלא פרטו של ראשון. וכן אצל הבהמה חזר וכתב: ויצר מן האדמה כל חית השדה (בראשית ב', י"ט) כדי לפרש: ויבא אל האדם (בראשית ב', י"ט) לקרות שם, וללמד על העופות שנבראו מן הרקק.

(ט) וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאֲדָמָה כָּל-עֵץ נִחְמָד לְמַרְאֶה וְטוֹב לְמַאֲכָל וַעֲצֵי הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וַעֲצֵי הַדַּעַת טוֹב וְרָע:

וַאֲצֻמַּח יְיָ אֱלֹהִים מִן אֶרְעָא כָּל אֵילָן דְּמִרְגָּג לְמַחְזֵי וְטָב לְמִיכָל וְאֵילָן חַיָּיָא בְּמִצְעוֹת גִּנְתָּא וְאֵילָן דְּאֶכְלֵי פִירוּחֵי חֲכָמִין בֵּין טָב לְבִישׁ.

ויצמח - לעניין הגן הכתוב מדבר. בתוך הגן - באמצע הגן, כתרגומו: במציעות.

(י) וְנָהָר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

וְנָהָר הוּא נָפִיק מִעֵדֶן לְאַשְׁקָאָה יְת גִּנְתָּא וּמִתָּמֵן מִתְּפַרְשׁ וְהוּי לְאַרְבָּעָה רִישֵׁי נְהָרִין.

(יא) שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסֹּבֵב אֶת כָּל-אֶרֶץ הַחַיִּלָּה אֲשֶׁר-שֵׁם הַזֶּהב:

שׁוֹם חַד פִּישׁוֹן הוּא מִקִּיף יְת כָּל אֶרֶץ חַיִּלָּה דְּתָמֵן דְּהָבָא.

פישון - הוא נילוס נהר מצרים, ועל שם שמימיו מתברכין ועולין ומשקין את כל הארץ נקרא פישון, כמו: ופשו פרשיו (חבקוק א', ח'). דבר אחר: פישון - שהוא מגדל פשתן, הוא שנאמר בישעיה אצל מצרים: ובושו עובדי פשתים וגו' (ישעיהו י"ט, ט').

(יב) וְזָהָב הָאֶרֶץ הַהִוא טוֹב שֵׁם הַבְּרִלָּח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם:

וְדָהָבָא דְּאֶרְעָא הַהִיא טָב תָּמֵן בְּדוּלְחָא וְאֶבְנֵי בּוּרְלָא.

(יג) וַיֵּשֶׁם-הַנֶּהָר הַשְּׁנַי גִּיחוֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֶת כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ:

ושום נהרא תנינא גיחון הוא מקיף ית כל ארע כוש.

(יד) וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חֲדָקָל הוּא הַהֲלֵךְ קְדַמַּת אֲשׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרַת:

ושום נהרא תליתא דגלת הוא מהלך למדנחא דאתור ונהרא רביעא הוא פרת.

כוש ואשור - עדיין לא היו, ונכתב מקרא על העתיד. קדמת אשור - למזרח של אשור. הוא פרת - החשוב על כולם, הנזכר על שם ארץ ישראל.

(טו) וַיִּקַּח יְיָ הוֹה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בִּגְן-עֵדֶן לְעֲבֹדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

ודבר יי אלהים ית אדם ואשרייה בגנתא דעדן למפלחה ולמטרה.

ויקה - לקחו בדברים נאים ופתחו ליכנס.

(טז) וַיֵּצֵא יְיָ הוֹה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לְאֹמֶר מְכַל עֵץ-הַגֵּן אָכַל תֹּאכֵל:

ופקיד יי אלהים על אדם למימר מכל אילן גינתא מיכל תיכול.

(יז) וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת:

ומאילן דאכלי פירוהי חכמין בין טב לביש לא תיכול מניה ארי ביומא דתיכול מניה ממות תמות.

(יח) וַיֹּאמֶר יְיָ הוֹה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הֵיئֶת הָאָדָם לְבַדּוֹ אַעֲשֶׂה-לּוֹ עֶזֶר בְּנִגְדּוֹ:

ואמר יי אלהים לא תקין דיהי אדם בלחודוהי אעביד ליה סמך בקבליה.

לא טוב היות וגו' - שלא יאמרו שתי רשויות הם, הקב"ה בעליונים יחיד ואין לו זוג, וזה בתחתונים אין לו זוג. עזר כנגדו - זכה - עזר, לא זכה - כנגדו להלחם.

(יט) וַיֵּצֵר יְיָ הוֹה אֱלֹהִים מִן-הָאָדָמָה כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם לִרְאוֹת מַה-יִּקְרָא-לּוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:

וברא יי אלהים מן ארעא כל חית ברא וית כל עופא דשמיא ואיתי לות אדם למחזי מא יקרי להון וכל דהון קרי ליה אדם נפשא חיתא הוא שמיא.

ויצר מן האדמה וגו' - היא יצירה היא עשייה האמורה למעלה, ויעש את חית הארץ וגו' (בראשית א', כ"ה), אלא בא ופירש שהעופות נבראו מן הרקק, לפי שאמר למעלה (בראשית א', כ'): מן המים נבראו, וכאן אמר: מן הארץ. ועוד לימדך כאן שבשעת יצירתן מיד בו ביום הביאם אל האדם לקרות שם. ובדברי אגדה: יצירה זו לשון רידוי וכיבוש, כמו: כי תצור אל עיר (דברים כ', י"ט), שכיבשן תחת ידו של אדם. וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה - סרסוהו ופרשהו: כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם - שם, הוא שמו - לעולם.

תהלים - פרקים כ', קי"ג-קי"ה

תניא - אגרת הקדש כ"ד

כד אהוביי אחיי אל נא תרעו ריעים האהובים ליצרים ושנואים ליצרים ואל יעשה אדם עצמו רשע שעה אחת לפני המקום אשר בחר בה מכל היום להקהל ולעמוד לפניו בשעה זו שהיא עת רצון לפניו להתגלות לבוא אל המקדש מעט לפקוד לשכינת כבודו השוכן אתם בתוך טומאותם ולהמצא לדורשיו ומבקשיו ומייחליו והמספר בצרכיו מראה בעצמו שאינו חפץ להתבונן ולראות בגילוי כבוד מלכותו ונעשה מרכבה טמאה לכסיל העליון שנאמר עליו לא יחפוץ כסיל בתבונה כו' כמ"ש הזהר והאריז"ל דהיינו שאינו חפץ להתבונן ולראות ביקר תפארת גדולתו של מלך מה"מ הקב"ה הנגלות למעלה בשעה זו וגם למטה אל החפצים להביט אל כבודו וגדלו המתעטף ומתלבש בתוך תיבות התפלה הסדורה בפי כל ומתגלה לכל אחד לפי שכלו ושורש נשמתו כדכתיב לפי שכלו יהולל איש יהלל כתיב ומלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא שדרך המלך להיות חביון עוזו בחדרי חדרים וכמה שומרים על הפתחים (עד) אשר כמה וכמה מצפים ימים ושנים לראות עוזו וכבודו וכשעלה רצונו להתגלות לכל והעביר קול בכל מלכותו להקהל ולעמוד לפניו להראותם כבוד מלכותו ויקר תפארת גדולתו מי שעומד לפניו ואינו חושש לראותו ומתעסק בצרכיו כמה גרוע וסכל ופתי הוא ונמשל כבהמות נדמה בעיני כל הבריות וגם הוא בזיון המלך בהראותו לפניו שאינו ספון בעיניו לקבל נחת ושעשועים מהביט אל כבודו ויפיו יותר מעסק צרכיו וגם הוא מתחייב בנפשו למלך על הראות קלונו ובזיונו את המלך לעין כל רואה וע"ז נאמר וכסילים מרים קלון כלומר אף שהוא כסיל לא יהי' מרים קלון שיהי' נראה הקלון לעין כל. וע"כ קבעו חז"ל בתפלה כאלו עומד לפני המלך עכ"פ יהי' מראה בעצמו כאלו עומד כו' לעין כל רואה בעיני בשר אל מעשיו ודיבוריו אף שאין לו מחשבה לכסיל וע"ז הענין נתקן כל התפלות למתבונן בהם היטב ומי שאינו מראה כן מתחייב בנפשו ועליו אמרו בזהר הק' דאנהיג קלנא בתקונא עילאה ואחזי פרודא ולית ליה חולקא באלהא דישראל ר"ל ע"כ שליחותיהו דרז"ל קא עבידנא לגזור גזירה שוה לכל נפש שלא לשוח שיחה במלה משיתחיל הש"ץ להתפלל התפלה עד גמר קדיש בתרא שחרית ערבית ומנחה וכו'. והעובר ע"ז בזדון ישב על הארץ ויבקש מג' אנשים שיתירו לו נידוי שלמעלה ושב ורפא לו ולא חל עליו שום נידוי למפרע כל עיקר כי מתחלתו לא חל כ"א על המורדים והפושעים שאינם חוששים כלל לבקש כפרה מן השמים ומן הבריות על העון פלילי הזה. וגם דוקא כשמדברים בזדון בשאט נפש ולא על השוכח או שנזרקו מפיו כמה תיבות בלא מתכוין שא"צ התרה כלל ובוהן לבות וכליות אלקים צדיק. המיכה ה' לטובים ולישרים בלבותם:

לוח היום-יום

כ"ד תשרי

התוועדות - 'פארבריינגען' - ברבים בכלל, ובשבת או במוצאי שבת בפרט, היא אחת היסודות בדרכי החסידים והחסידות, ופתח ומבוא למצוה היסודית דאהבת ישראל. רובא דרובא, הנה בכל התוועדות הרי ראשי המדברים תובעים מאת המסובים שיטיבו הנהגותיהם ודרכיהם, שיקבעו עתים ללמוד דא"ח ושישמרו הקביעות, ואשר הלימוד יהיה על מנת ללמוד ולקיים. - והנה כללות ענין ואופן התוכחה מבואר היטב בד"ה "ואם רוח המושל" (קונטרס למ"ד) אשר ראוי לכל אחד ואחד מאנ"ש ללמוד היטב אדעתא דנפשיה [כדבר ה"נוגע" לעצמו], אמנם הוכחה זו בעת ההתוועדות היא רק על דברים וענינים שאין בהם משום הלבנת פנים ולא כלום, כמו שהיה מאז ומקדם, אשר איש את רעהו הוכיחו באהבה ובחיבה גדולה.

נ"ך יומי - יהושע פרק כ"א

(א) {פ} וַיִּגְשׁוּ רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם אֶל-אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון וְאֶל-רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ב) וַיְדַבְּרוּ אֵלֵיהֶם בְּשֵׁלָה בְּאֶרֶץ כְּנָעַן לֵאמֹר יְיָ הוֹה צֹוָה בְּיַד-מֹשֶׁה לָתֵת-לָנוּ עָרִים לְשִׁבְתָּ וּמִגְרִישִׁיהֶן לְבִהְמֹתֵינוּ: (ג) {פ} וַיִּתְּנוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם מִנְּחָלָתָם אֶל-פִּי יְיָ הוֹה אֶת-הָעָרִים הָאֵלֶּה וְאֶת-מִגְרִישֵׁיהֶן: (ד) וַיֵּצֵא הַגּוֹרֵל לְמִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי וַיְהִי לְבְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן מִן-הַלְוִיִּם מִמִּטֵּה יְהוּדָה וּמִמִּטֵּה הַשִּׁמְעוֹנִי וּמִמִּטֵּה בְנִימִן בְּגוֹרֵל עָרִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֶה: (ה) {ס} וּלְבְנֵי קָהָת הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפַּחַת מִטֵּה-אֶפְרַיִם וּמִמִּטֵּה-רָדֵן וּמִחֲצִי מִטֵּה מְנַשֶּׁה בְּגוֹרֵל עָרִים עֶשֶׂר:

ולבני קהת הנותרים - הם בני משה, ובני יצהר, חברון, ועוזיאל. ממשפחות מטה אפרים - מנחלת שבט אפרים נפלו להם אילו הערים, שמכל שבט ושבט נטלו כמו שנאמר: מאת הרב תרבו ומאת המעט תמעיטו איש כפי נחלתו אשר ינחלו יתן מעריו ללוים (במדבר ל"ה, ח').

(ו) {ס} וּלְבְנֵי גֵרְשׁוֹן מִמִּשְׁפַּחַת מִטֵּה-יִשְׁשַׁכָּר וּמִמִּטֵּה-אָשֵׁר וּמִמִּטֵּה נַפְתָּלִי וּמִחֲצִי מִטֵּה מְנַשֶּׁה בְּבִשָּׁן בְּגוֹרֵל עָרִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֶה: (ז) {ס} לְבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפַּחַתָּם מִמִּטֵּה רְאוּבֵן וּמִמִּטֵּה-גָד וּמִמִּטֵּה זְבוּלֹן עָרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֶה: (ח) {ס} וַיִּתְּנוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם אֶת-הָעָרִים הָאֵלֶּה וְאֶת-מִגְרִישֵׁיהֶן בְּאֶשֶׁר צֹוָה יְיָ הוֹה בְּיַד-מֹשֶׁה בְּגוֹרֵל: (ט) {פ} וַיִּתְּנוּ מִמִּטֵּה בְנֵי יְהוּדָה וּמִמִּטֵּה בְנֵי שִׁמְעוֹן אֶת הָעָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר-יִקְרָא אֹתָהֶן בְּשֵׁם:

אשר יקרא אתהן בשם - לפי שלא הזכיר למעלה שמות הערים אשר נתנו להם, ולמטה הוא מפרש את שמותם, לכך אמר אשר יקרא אתהם בשם.

(י) וַיְהִי לְבָנֵי אֶהֱרֹן מִמִּשְׁפַּחֹת הַקֹּהֲנִי מִבְּנֵי לֵוִי כִּי לָהֶם הָיָה הַגּוֹרֵל
רְאִישֹׁנָה: (יא) וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־קִרְיַת אַרְבַּע אֲבִי הָעֲנוּק הִיא חֶבְרוֹן בְּהַר
יְהוּדָה וְאֶת־מִגְרָשָׁה סְבִיבֹתֶיהָ:

ו{את} מגרשה סביבותיה - אלפים אמה לכל רוח.

(יב) וְאֶת־שָׂרָה הָעִיר וְאֶת־חֲצִירָה נָתַנוּ לְכָלֵב בֶּן־יִפְנֶה בְּאַחֲזָתוֹ: (יג) {ס}
וּלְבָנָיו אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן נָתַנוּ אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצָח אֶת־חֶבְרוֹן וְאֶת־מִגְרָשָׁה
וְאֶת־לִבְנָה וְאֶת־מִגְרָשָׁה: (יד) וְאֶת־יִתְרֹ וְאֶת־מִגְרָשָׁה וְאֶת־אֲשֶׁת־מֹרֶעַ וְאֶת־
מִגְרָשָׁה: (טו) וְאֶת־חֹלֶן וְאֶת־מִגְרָשָׁה וְאֶת־דָּבָר וְאֶת־מִגְרָשָׁה: (טז) וְאֶת־
עֵיִן וְאֶת־מִגְרָשָׁה וְאֶת־יִטָּה וְאֶת־מִגְרָשָׁה אֶת־בֵּית שֹׁמֶשׁ וְאֶת־מִגְרָשָׁה
עָרִים תִּשַׁע מֵאֵת שְׁנֵי הַשְּׁבֹטִים הָאֵלֶּה: (יז) {ס} וּמִמֶּטֶה בְּנִימִין אֶת־גִּבְעוֹן
וְאֶת־מִגְרָשָׁה אֶת־גִּבְעָה וְאֶת־מִגְרָשָׁה: (יח) אֶת־עֲנָתוֹת וְאֶת־מִגְרָשָׁה וְאֶת־
עֲלָמוֹן וְאֶת־מִגְרָשָׁה עָרִים אַרְבַּע:

[ואת עלמון - ובדברי הימים: ואת עלמת (דברי הימים א ו', מ"ה), היא בחורים,

שיונתן (תרגום יונתן שמואל ב ג', ט"ז) תירגם אותה עלמות.]

(יט) כָּל־עָרֵי בְנֵי־אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה עָרִים וּמִגְרָשֵׁיהֶן: (כ) {ס}
וּלְמִשְׁפַּחֹת בְּנֵי־קֹהֶת הַלְוִיִּם הַנּוֹתָרִים מִבְּנֵי קֹהֶת וַיְהִי עָרֵי גּוֹרֵלָם מִמֶּטֶה
אֶפְרַיִם: (כא) וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצָח אֶת־שֹׁכֶם וְאֶת־מִגְרָשָׁה
בְּהַר אֶפְרַיִם וְאֶת־גִּזְרֹ וְאֶת־מִגְרָשָׁה: (כב) וְאֶת־קִבְצִים וְאֶת־מִגְרָשָׁה וְאֶת־
בֵּית חוּרֹן וְאֶת־מִגְרָשָׁה עָרִים אַרְבַּע: (כג) {ס} וּמִמֶּטֶה־דָן אֶת־אֶלְתָּקָא
וְאֶת־מִגְרָשָׁה אֶת־גִּבְתָּן וְאֶת־מִגְרָשָׁה: (כד) אֶת־אֵילֹן וְאֶת־מִגְרָשָׁה אֶת־
גֶּת־רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרָשָׁה עָרִים אַרְבַּע: (כה) וּמִמֶּטֶה צִיֵּת מִטָּה מִנְּשָׁה אֶת־
תַּעֲנָן וְאֶת־מִגְרָשָׁה וְאֶת־גֶּת רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרָשָׁה עָרִים שְׁתֵּים: (כו) כָּל־
עָרִים עֶשֶׂר וּמִגְרָשֵׁיהֶן לְמִשְׁפַּחֹת בְּנֵי־קֹהֶת הַנּוֹתָרִים: (כז) {ס} וּלְבָנֵי
גִּרְשׁוֹן מִמִּשְׁפַּחַת הַלְוִיִּם מִחֲצִי מִטָּה מִנְּשָׁה אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצָח אֶת־
[גּוֹלָן] [גִּלּוֹן] בְּבָשָׁן וְאֶת־מִגְרָשָׁה וְאֶת־בַּעֲשָׁתָרָה וְאֶת־מִגְרָשָׁה עָרִים
שְׁתֵּים: (כח) {ס} וּמִמֶּטֶה יִשָּׁשְׁכָר אֶת־קִשְׁיוֹן וְאֶת־מִגְרָשָׁה אֶת־דְּבָרַת
וְאֶת־מִגְרָשָׁה: (כט) אֶת־יִרְמוֹת וְאֶת־מִגְרָשָׁה אֶת־עֵיִן גִּנִּים וְאֶת־מִגְרָשָׁה
עָרִים אַרְבַּע: (ל) {ס} וּמִמֶּטֶה אֲשֶׁר אֶת־מִשְׁאֵל וְאֶת־מִגְרָשָׁה אֶת־עֲבֶדוֹן
וְאֶת־מִגְרָשָׁה: (לא) אֶת־חֶלְקָת וְאֶת־מִגְרָשָׁה וְאֶת־רְחֹב וְאֶת־מִגְרָשָׁה
עָרִים אַרְבַּע: (לב) {ס} וּמִמֶּטֶה נַפְתָּלִי אֶת־עִירוֹ מִקְלַט הָרֹצָח אֶת־קֶדֶשׁ
בְּגִלָּל וְאֶת־מִגְרָשָׁה וְאֶת־חֶמֶת דָּאֵר וְאֶת־מִגְרָשָׁה וְאֶת־קֶרְתָּן וְאֶת־
מִגְרָשָׁה עָרִים שְׁלֹשׁ: (לג) כָּל־עָרֵי הַגִּרְשָׁנִי לְמִשְׁפַּחַתָּם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה עִיר
וּמִגְרָשֵׁיהֶן: (לד) {ס} וּלְמִשְׁפַּחֹת בְּנֵי־מְרָרִי הַלְוִיִּם הַנּוֹתָרִים מֵאֵת מִטָּה

וּבֹלֵן אֶת-יִקְנָעִם וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ אֶת-קֶרְתָּהּ וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ: (לה) אֶת-דְּמִנָּה וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ אֶת-נֶהְלֵל וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ עָרִים אַרְבַּע: [(במקצת נוסחאות): (וממטה ראובן (את-עיר מקלט הרצח) את-בְּצֹר {במִדְבָּר} וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ וְאֶת-יְהִצָּה וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ: אֶת-קְדֵמוֹת וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ וְאֶת-מִיפְעֵת וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ עָרִים אַרְבַּע: (לו) {ו} וּמִמֶּטֶה-נֶדֶר אֶת-עִיר מְקַלֵּט הָרָצָח אֶת-רֶמֶת בְּגִלְעָד וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ וְאֶת-מַחֲנִים וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ: (לז) אֶת-חֻשְׁבּוֹן וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ אֶת-יַעְזֹר וְאֶת-מִגְרָשָׁהּ כָּל-עָרִים אַרְבַּע: (לח) כָּל-הָעָרִים לְבְנֵי מִרְרֵי לְמִשְׁפַּחְתָּם הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפַּחַת הַלְוִיִּם וַיְהִי גֹרְלָם עָרִים שֵׁתִים עֶשְׂרֵה: (לט) כָּל עָרֵי הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ אֲחֻזַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עָרִים אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה וּמִגְרָשֵׁיהֶן: (מ) תִּהְיֶינָה הָעָרִים הָאֵלֶּה עִיר עֵיר וּמִגְרָשִׁיהָ סְבִיבֹתֶיהָ בֵּין לְכָל-הָעָרִים הָאֵלֶּה: (מא) {ו} וַיִּתֵּן יְיָ הוָה לְיִשְׂרָאֵל אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָתֵת לְאֲבוֹתָם וַיֵּרְשׁוּהָ וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ: (מב) וַיִּנַּח יְיָ הוָה לָהֶם מִסְכָּיב כָּל-אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתָם וְלֹא-עָמַד אִישׁ בְּפָנֵיהֶם מִכָּל-אֲבִיהֶם אֶת כָּל-אֲבִיהֶם נָתַן יְיָ הוָה בְּיָדָם:

[וינח י"י להם מסביב - דבר הכתוב כביכול כשכינה זו דוגמת מלך בשר ודם כדי להשמיע האזן כפי ההווה שיוכלו להבין דבר, שינח המקום בכבודו ובעצמו ממלחמותיהם כמו שאמר הכתוב בראש הספר: אל תערץ ואל תחת כי י"י אלהיך עמך בכל אשר תלך (יהושע א', ט'). וכה חיבור המילה: וינח י"י - מהבטחתו, להם מסביב, כך נראה לי פשט המקרא.]

(מג) לֹא-נָפַל דָּבָר מִכָּל הַדָּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְיָ הוָה אֶל-בֵּית יִשְׂרָאֵל הַכֹּל בָּא:

עלמון-בהורים

בין הערים שנתנו לכהנים מנחלת בנימין מוזכרת "עלמון", ורש"י כותב "הוא בחורים, שיונתן מתרגם אותה 'עלמות'" (בחורים גם היא עיר בבנימין). עלם פירושו בחור, כאשר עלם הוא לשון נצח וגם לשון העלמה (כמו בפסוק "זה שמי לעלם") ובחור הוא גילוי האהבה. בעומק, עלם היינו ידיעת ה' (ש"ש"ע בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות בפועל") ובחור הוא כח הבחירה החפשית.

ורמזים: עלמון-בחורים עולה 462, יהלום אהיה (סוד "אהיה אשר אהיה"), רק ראשי התיבות הם עב (יהלום ח) והשאר עולה שמים (י-ה פעמים הוי'). היחס בין השרשים, עלם (140) ו-בחר (210) הוא יחס של ב:ג. עלם כח נעלם עולה משיח.

יום שלישי // כ"ה תשרי

יום הנשואין למו"ר הרב יצחק פייוויש והרבנית רוממיה גינזבורג שליט"א (תש"ל)

הומש - שלישי פרשת בראשית

(פרק ב') (כ) וְשָׁלִישִׁי וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וְלַעֹף הַשָּׁמַיִם
וְלִכָּל חַיַּת הָעֶרְבָה וְלָאָדָם לֹא-מָצָא עֹזֵר בְּגִגְדּוֹ:

וּקְרָא אָדָם שְׁמֵהוּ לְכָל בְּעִירָא וְלַעֹפָא דְשָׁמַיָא וְלִכָּל חַיַּת בְּרָא וְלָאָדָם לֹא אִשְׁכַּח סִמָּךְ כְּקַבְלִיָּה.

ולאדם לא מצא עזר, ויפל י"י אלהים תרדמה - כשהביאן הביאן לפניו זכר ונקבה,
כל מין ומין. אמר: לכולם יש בן זוג ולי אין זוג, מיד: ויפל וגו'.

(כא) וַיִּפֹּל יְ-הוָה אֶ-לֵהִים | תַּרְדֵּמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו
וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר תַּחֲתָנָה:

וּדְמָא יְיָ אֱלֹהִים שְׁיִנְתָּא עַל אָדָם וּדְמוּךְ וְנָסִיב חֲדָא מִעֲלֵעוּהִי וּמְלִי בָשָׂרָא תַחֲתָנָה.

מצלעותיו - מסטריו, כמו: ולצלע המשכן (שמות כ"ו, כ'). זו היא שאמרנו (רש"י
בראשית א', כ"ז): שני פרצופין נברא. ויסגר - מקום החתך. ויישן ויקח - שלא יראה
חתיכות הבשר שממנו נבראת ותתבזה עליו.

(כב) וַיִּבֶן יְ-הוָה אֶ-לֵהִים | אֶת-הַצֶּלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְטְאָהּ
אֶל-הָאָדָם:

וּבָנָא יְיָ אֱלֹהִים יָת עֲלֵעָא דְנָסִיב מִן אָדָם לְאִתְתָּא וְאִתְתָּה לֹת אָדָם.

ויבן - כבניין, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה, לקבל את הוולד. כאוצר זה של חיטין
שהוא רחב מלמטה וקצר מלמעלה שלא יכביד משאו על קירותיו. ויבן את הצלע
לאשה - להיות אשה, כמו: ויעש אותו גדעון לאפוד (שופטים ח', כ"ז) - להיות
אפוד.

(כג) וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפַּעַם עָצַם מַעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבְּשָׁרִי לְזֹאת יִקְרָא
אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ-זֹאת:

וְאָמַר אָדָם הָדָא זְמָנָא גְרָמָא מִנְרָמִי וּבִסְרָא מִבְּסָרִי לְדָא יִתְקָרִי אִתְתָּא אֲרִי מִבְּעֵלָה נָסִיבָא דָא.

זאת הפעם - מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה ולא נתקררה דעתו בהן. יקרא
אשה כי מאיש וגו' - לשון נופל על הלשון, מכאן שנברא עולם בלשון הקודש.

(כד) עַל-בֶּן יַעֲזֹב-אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:
עַל בֶּן יִשְׁבּוֹק גֹּבֵר בֵּית מִשְׁכְּבִי אֲבוּהִי וְאִמּוּהִי וְדָבֻק בְּאִתְתָּיהּ וַיְהִי לְבִסְרָא חָד.

על בן יעזוב איש - רוח הקדש אומרת כן לאסור על בני נח עריות. לבשר אחד -
הוולד נוצר על ידי שניהם ושם נעשה בשרם אחד.

(כה) וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עֶרְוָמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבָּשְׂשׁוּ:

וְהָיוּ תְרוּוּהוֹן עֶרְטֵלָאִין אָדָם וְאִתְתָּיהּ וְלֹא מִתְכַּלְמִין.

ולא יתבששו - שלא היו יודעים דרך צניעות להבחין בין טוב לרע. ואף על פי שנתנה בו דיעה לקרות שמות, לא ניתן בו יצר הרע, עד אכלו מן העץ ונכנס בו יצר הרע וידע בין טוב לרע.

(פרק ג') (א) וְהִנָּחֵשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְ-הוָה אֱ-לֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל-הָאִשָּׁה אַף כִּי-אָמַר אֱ-לֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגָּן:

וְחַוְיָא הוּא חַכִּים מִכָּל חַיַּת בְּרָא דְעֵבֶד יְיָ אֱלֹהִים וַאֲמַר לְאַתְתָּא בְּקוּשְׁמָא אָמַר יְיָ לֹא תִיכְלוּן מִכָּל אֵילָן גִּנְתָּא.

והנחש היה ערום - מה עניין זה לכאן, היה לו לסמוך: ויעש לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם (בראשית ג', כ"א). אלא לימדך מאיזו עיצה קפץ הנחש עליהם: ראה אותן ערומים ועסוקין בתשמיש לעין כל ונתאוה לה. ערום מכל - לפי ערמתו וגדולתו היה מפתו. ערום מכל - ארור מכל (בראשית ג', י"ד). אף כי אמר וגו' - שמא אמר לכם לא תאכלו מכל וגו' - ואף על פי שראה אותם אוכלים משאר הפרות, הרבה עליה דברים כדי שתשיבנו, ויבא לדבר באותו עץ.

(ב) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל-הִנָּחֵשׁ מִפְּרִי עֵץ-הַגָּן נֹאכָל:

וַאֲמַרְתָּ אֶתְתָּא לְחַוְיָא מִפְּרִי אֵילָן גִּנְתָּא נִיכּוֹל.

(ג) וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַגָּן אָמַר אֱ-לֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בוֹ פֶּן-תָּמּוּתוּן:

וּמִפְּרִי אֵילָנָא דְבִמְצִיעוֹת גִּנְתָּא אָמַר יְיָ לֹא תִיכְלוּן מִנֵּיהּ וְלֹא תִקְרְבוּן בִּיהּ דְלִמָּא תִּמּוּתוּן.

ולא תגעו בו - הוסיפה על הציווי, לפיכך באת לידי גירוע, הוא שנאמר: אל תוסף על דבריו (משלי ל', ו').

(ד) וַיֹּאמֶר הִנָּחֵשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת תָּמּוּתוּן:

וַאֲמַר חַוְיָא לְאַתְתָּא לֹא מָוֶת תִּמּוּתוּן.

לא מות תמותון - דחפה עד שנגעה בו. אמר לה: כשם שאין מיתה בנגיעה, כך אין מיתה באכילה.

(ה) כִּי יֵדַע אֱ-לֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקָחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם כַּאֲ-לֹהִים יִדְעִי טוֹב וָרָע:

אַרִי גְלִי קָדָם יְיָ אַרִי בְיוֹמָא דְתִיכְלוּן מִנֵּיהּ וְתִפְתָּחוּ עֵינֵיכוֹן וְתִהוּן כְּרַבְרְבִין חֲכָמִין בֵּין טַב לְכִישׁ.

כי יודע וגומ' - וכל אומן שונא את בני אומנותו. מן העץ הזה וברא את העולם. והייתם כאלהים - יוצרי עולמות.

(ו) וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל וְכִי תֹאוּה-הוּא לְעֵינַיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתֵּתֶן גַּם-לְאִישָׁהּ עִמָּה וַיֹּאכַל:

וְחַזַּת אֶתְתָּא אַרִי טַב אֵילָנָא לְמִיכָל וְאַרִי אָסוּ הוּא לְעֵינִין וּמְרַגַּג אֵילָנָא לְאַסְתָּקְלָא בִּיהּ וְנִסִּיבַת מֵאֲבִיָּה וְאַכְלַת וַיִּהְבַּת אַף לְבַעֲלָהּ עִמָּה וַאֲכַל.

ותרא האשה - ראתה דבריו של נחש והנאן לה והאמינתו. כי טוב העץ - להיות כאלהים. וכי תאוה הוא לעינים - ונפקחו עיניכם (בראשית ג', ה'). ונחמד להשכיל -

יודעי טוב ורע (בראשית ג', ה'). ותתן לאישה - שלא תמות היא ויחיה הוא, וישא אחרת. גם - לרבות בהמה וחיה.

(ז) וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עִירָמָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ תַּאֲנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת:

ואתפתחא עיני תרויהון וידעו ארי ערמלאין אנון וחסטיטו להון טרפי תינין ועבדו להון זרזין.

ותפקחנה וגומ' - לעינין החכמה דבר הכתוב, ולא לעינין ראייה ממש, וסופו מוכיח: וידעו כי ערומים הם - אף הסומא יודע כשהוא ערום. וידעו כי ערומים הם - מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה. עלה תאנה - הוא העץ שאכלו ממנו, בדבר שנתקלקלו בו נתקנו, אבל שאר העצים מנעום מליטול עליהם. ומפני מה לא נתפרסם העץ, שאין הקדוש ברוך הוא חפץ להונות ברייא, שלא יכלימוהו ויאמרו: זהו שלקה העולם על ידו. מדרש רבי תנחומא (תנחומא וירא י"ד).

(ח) וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל יְ-הוָה אֱ-לֹהִים מְתַהַלֵּךְ בִּגְן לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְ-הוָה אֱ-לֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן:

ושמעו ית קל מימרא דיי אלהים מתהלך בגן למנח יומא ואממר אדם ואתתיה מן קדם יי אלהים בגן אילן גנתא. וישמעו - יש מדרשי אגדה רבים, וכבר סדרום רבותינו על מכונם בבראשית רבה (בראשית רבה י"ט, ז-ח') ושאר מדרשות. ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא, ולאגדה המיישבת דברי המקרא, ופשוטו ושמועתו, דבור על אופניו. וכמשמעו: שמעו את קול הקב"ה שהיה הקב"ה מתהלך בגן. לרוח היום - לאותו רוח שהשמש באה משם, וזו היא מערבית, שלפנות ערב חמה במערב, והם סרחו בעשירית.

(ט) וַיִּקְרָא יְ-הוָה אֱ-לֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָּה:

ויקרא יי אלהים לאדם ואמר ליה אן את.

איכה - יודע היה היכן, אלא ליכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום. וכן בקין אמר לו: אי הבל אחיך (בראשית ד', ט'), וכן לבלעם: מי האנשים האלה עמך (במדבר כ"ב, ט'), ליכנס עמו בדברים, וכן לחזקיהו בשלוחי אויל מרודך (ישעיהו ל"ט, א'-ג').

(י) וַיֹּאמֶר אֶת-קִלְכָּךְ שִׁמְעָתִי בִּגְן וַאֲרָא כִּי-עִירָם אָנֹכִי וְאַחֲבָא:

ואמר ית קל מימרה שמעית בגנתא ודחילית ארי ערמלאי אנא ואממרי.

(יא) וַיֹּאמֶר מִי הַגִּיד לְךָ כִּי עִירָם אָתָּה הַמֶּן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבִלְתִּי אֲכָל-מִמֶּנּוּ אַכְלָתָ:

ואמר מאן חיו לך ארי ערמלאי את המן אילנא דפקידתך בדיל דלא למיכל מגיה אכלתא.

מי הגיד לך - מאין לך לדעת מה בושתי יש בעומד ערום. המן העץ - בתמיה.

(יב) וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתַתָּה לִּי מִן-הָעֵץ וְאָכַל:

ואמר אדם אתתא דיהבת עמי היא יהבת לי מן אילנא ואכלית.

אשר נתת עמדי - כאן כפר בטובה.

(יג) וַיֹּאמֶר יְיָ הוֹה אֶל־לֵהִים לְאִשָּׁה מִה־זֹּאת עֲשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנָּחֵשׁ הַשִּׂיאֲנִי וְאֶכֶל:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לְאִתְּתָא מָא דַּא עֲבַדְתָּ וַאֲמַרְתָּ אִתְּתָא הוּא אִתְּתָא וְאֶכֶלִית.

השיאני - הטעני, כמו: אל ישיא אתכם חזקיהו (דברי הימים ב ל"ב, ט"ו).

(יד) וַיֹּאמֶר יְיָ הוֹה אֶל־לֵהִים | אֶל־הִנָּחֵשׁ כִּי עֲשִׂית זֹאת אָרוּר אֶתְּהָ מְכַל־הַבְּהֵמָה וּמְכַל חַיֵּת הַשָּׂדֶה עַל־גִּחְוֹנָהּ תִּלְךָ וְעַפְרָא תֹאכֵל כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לְחוּיָא אַרִי עֲבַדְתָּ דַּא לִיט אֶת מְכַל בְּעִירָא וּמְכַל חַיֵּת בְּרָא עַל מְעַד תַּיִזִּיל וְעַפְרָא תִּיכּוּל כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ.

כי עשית זאת - מכאן שאין מהפכין בזכותו של מסית. שאילו שאלו: למה עשית, היה לו להשיב: דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. מכל הבהמה ומכל חית השדה - אם מבהמה נתקלל, מחיה לא כל שכן? העמידו רבותינו מדרש זה במסכת בכורות (בבלי בכורות ח'). ללמד: שימי עיבורו של נחש שבע שנים. על גחונך תלך - רגלים היו לו ונתקצצו.

(טו) וַאֲיִבָּהּ אִשִּׁית בֵּינָךְ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זֶרְעָךְ וּבֵין זֶרְעָהּ הוּא יִשּׁוּפֶךָ רֹאשׁ וְאֶתָּה תִּשּׁוּפְנֹו עֵקֶב:

וידבבו אשויי בינך ובין אתתא ובין בנך ובין בנהא הוא יהי דכיר מא דעבדת ליה מלקדמין ואת תהי נטר ליה לסופא. ואיבה אשית - אתה לא נתכוונת אלא שימות אדם שיאכל הוא תחלה ותשא את חוה, ולא בא לדבר אל חוה תחלה אלא שהנשים קלות להתפתות ויודעות לפתות את בעליהן. לפיכך: ואיבה אשית. ישופך - יכתתך, כמו: ואכות (דברים ט', כ"א), ושפית יתיה (אונקלוס דברים ט', כ"א). ואתה תשופנו עקב - לא יהא לך קומה ותשכנו בעקבו, ואף משם תמיתנו. ולשון תשופנו כמו: נשף בהם (ישעיהו מ', כ"ד), שכשהנחש בא לנשוך הוא נושף כמין שריקה. ולפי שהלשון נופל על הלשון כתב לשון נשיפה בשניהם.

(טז) {ו} אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר הָרְבָּה אֲרָבָה עֲצָבוֹנָךְ וְהִרְנָךְ בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים וְאֶל־אִישׁךָ תִּשּׁוּקֶתְךָ וְהוּא יִמְשַׁל־בְּךָ:

לְאִתְּתָא אָמַר אֲסַגָּא אֲסַגִּי צַעֲרִי וְעַדִּינִיכִי בְּצַעַר תִּלְדִּין בָּנִין וְלֹת בְּעִלִּיךָ תִּהְיִי תִּיאוּבְתִיךָ וְהוּא יִשְׁלֹט בִּיךָ. עֲצָבוֹנָךְ - זה צער גידול בנים. והרונך - זה צער העיבור. בעצב תלדי - צער הלידה. ואל אישך תשוקתך - לתשמיש. ואף על פי כן אין לך מצח לתובעו בפה, אלא הוא ימשול בך - הכל ממנו ולא ממך. תשוקתך - תאותך, כמו: ונפשו שוקקה (ישעיהו כ"ט, ח').

(יז) {ו} וּלְאָדָם אָמַר כִּי־שָׂמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וַתֹּאכַל מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה הָאָדָמָה בְּעֶבְרָתָךְ בְּעֶצְבוֹן תֹּאכֶלְנָה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

וּלְאָדָם אָמַר אַרִי קְבִילְתָּא לְמִימַר אִתְּתָךְ וְאֶכֶלְתָּ מִן אִילָנָא דְּפִקִּידְתָּךְ לְמִימַר לֹא תִיכּוּל מִנִּיהָ לִיטָא אֲרַעָא בְּדִילְךָ בְּעִמֵּל תִּיכְלָנָה כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ.

ארורה האדמה בעבורך - מעלה לך דברים ארורים, זבובים ופרעושים ונמלים. משל ליוצא לתרבות רעה, והבריות מקללות שדים שינק מהם.

(יח) וְקוֹץ וּדְרֹדֶר תַּצְמִיחַ לָךְ וְאֹכֵלֶת אֶת-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה:

וכובין ואמדין תצמח לך ותיכול ית עסבא דחקלא.

וקוץ ודרדר תצמיח הארץ לך - כשתזרענה מין זרעים, קוץ ודרדר קונדס ועכביות, והן נאכלין על ידי תיקון. {ואכלת את עשב השדה - מה קללה היא זו, והלא בברכה נאמר לו: הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע וגו' (בראשית א', כ"ט). אלא מה אמור כאן בראש העניין: ארורה האדמה בעבורך וגו' בעצבון תאכלנה וגו' (בראשית ג', י"ז), ואחר העצבון: וקוץ ודרדר תצמיח לך - כשתזרענה קטניות או ירקות גנה תצמיח לך קוצים ודרדרים ושאר עשבי שדה, ועל כרחך תאכלם.}

(יט) בִּזְעַת אִפְיֶךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבְךָ אֶל-הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ כִּי-עֹפֶר אֶתָּה וְאֶל-עֹפֶר תָּשׁוּב:

בזיעתא דאפך תיכול לחמא עד דתתב לארעא דמנה אתבריתא ארי עפרא את וילעפרא תתוב. בזיעת אפך - לאחר שתטרח בו הרבה.

(כ) וִיקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חוּהַ כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל-חַי:

ויקרא אדם שום אתתיה חוה ארי היא הות אמא דכל בני אנשא.

ויקרא האדם - חזר הכתוב לעינינו הראשון: ויקרא האדם שמות (בראשית ב', כ'), ולא הפסיק אלא ללמד שעל ידי קרית שמות נזדווגה לו חוה, כמו שכתוב: ולאדם לא מצא עזר (בראשית ב', כ'), לפיכך: ויפל תרדימה (בראשית ב', כ"א). ועל ידי שכתוב: ויהיו ערומים (בראשית ב', כ"ה) סמך לו פרשת הנחש, להודיעך שמתוך שראה ערותה וראה אותם עסוקים בתשמיש, נתאוה לה ובא עליה במחשבה. חוה - נופל על לשון חיה, שמחיה את ולדותיה, כאשר תאמר: מה הוה לאדם (קהלת ב', כ"ב) בלשון היה.

(כא) וַיַּעַשׂ י-הוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתֻנּוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׂם:

ויעבד יי אלהים לאדם ולאשתיה לבושין דיקר על משך בסרהון ואלבישונ.

כתנת עור - יש דברי אגדה (בראשית רבה כ', י"ב) אומרים: חלקים כצפורן מדובקין על עורן. ויש אומרים (בראשית רבה כ', י"ב): דבר הבא מן העור, צמר הארנבים שהוא רך וחם, עשה להם כתנות ממנו.

תהלים - פרקים כ', קי"ט (פסוקים א-צו)

תניא - אגרת הקדש כ"ה

בה להבין אמרי בינה מ"ש בספר הנק' צוואת ריב"ש הגם שבאמת אינה צוואתו ולא ציוה כלל לפני פטירתו רק הם לקוטי אמרותיו המהורות שלקטו לקוטי בתר לקוטי ולא ידעו לכוין הלשון על מתכונתו. אך המכוון הוא אמת לאמיתו.

והוא בהקדים מארז"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם וכו'. והטעם מובן ליודעי בינה לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו לא היה בכעס כלל ואף שכן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו אעפ"כ על הניזק כבר נגזר מן השמים והרבה שלוחים למקום ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו מתלבש בו כח ה' ורוח פיו ית' המחיהו ומקיימו וכמ"ש כי ה' אמר לו קלל והיכן אמר לשמעי אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעי בלבו ומוחו ירדה מאת ה' ורוח פיו המח' כל צבאם החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי לא יכול לדבר מאומה (וזהו כי ה' אמר לו בעת ההיא ממש קלל את דוד ומי יאמר לו וגו')

לוח היום-יום

כ"ה תשרי

עשרה ניגונים - מהם תנועות בלבד - מיוחסים לרבינו הזקן שהוא בעצמו חיברם. המיוחסים לרבינו האמצעי, היינו שנתחברו בזמנו והיו מנגנים אותם לפניו, אבל לא שהוא מחברם. והיתה אצלו קבוצת אברכים מנגנים - וידועה בשם "דעם מיטעלען רבי"ס קאפעלע" [=מקהלתו של הרבי האמצעי] - ונחלקה לשני פלוגות: בעלי שיר - בפה, ובעלי זמרה - בכלים שונים.

נ"ך יומי - יהושע פרק כ"ב

(א) {פ} אַז יִקְרָא יְהוֹשֻׁעַ לְרֹאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַחֲצֵי מִשֵּׁה מְנַשֶּׁה:

[אז יקרא יהושע - אז כאשר ראה כי אשר דבר י"י אל בני ישראל לכבוש את הארץ, הכל בא, שכיבשו וחלקו, חשב בלבו שיקרא לראובני ולגדי. וכן: אז ישיר משה (שמות ט"ו, א') - אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה. וכן: ובית יעשה לבת פרעה (מלכים א' ז, ח') - חשב בלבו שיעשה לה בית. ואין לפרשו כמו: ככה יעשה איוב (איוב א', ה') שהוא דבר ההווה תמיד, לפי שלא היה הקריאה אלא לשעה.]

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַתֶּם שְׂמַרְתֶּם אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה אֲתָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ הוּא וְתִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי לְכָל אֲשֶׁר-צִוִּיתִי אֲתָכֶם: (ג) לֹא-עֲזַבְתֶּם אֶת-אֲחֵיכֶם זֶה יָמִים רַבִּים עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְשְׂמַרְתֶּם אֶת-מִשְׁמַרְת מִצְוֹת יְיָ הוּא אֶל-לֵהִיכֶם: (ד) וְעַתָּה הִנֵּחַ יְיָ הוּא אֶל-לֵהִיכֶם לְאֲחֵיכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם וְעַתָּה פָּנּוּ וּלְכוּ לָכֶם לְאֲחֵיכֶם אֶל-אֶרֶץ אַחֲזִיתְכֶם אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ הוּא בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן: (ה) רְקוּ שִׁמְרוּ מְאֹד לַעֲשׂוֹת אֶת-הַמִּצְוָה וְאֶת-הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה אֲתָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד-יְיָ הוּא לְאֲהַבָּה אֶת-יְיָ הוּא אֶל-לֵהִיכֶם

וּלְלַכְת בְּכָל-דִּרְכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וּלְדַבְּקָהּ-בּוֹ וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל-לְבַבְכֶם
וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: (ו) וַיְבָרְכֶם יְהוֹשֻעַ וַיִּשְׁלַחֵם וַיֵּלְכוּ אֶל-אֱהֲלֵיהֶם: (ז) {פ}
וּלְחַצְיוֹ שָׁבַט הַמִּנְשָׁה נָתַן מֹשֶׁה בְּבִשְׁן וּלְחַצְיוֹ נָתַן יְהוֹשֻעַ עִם-אֲחֵיהֶם
[בְּעֶבֶר] (מַעֲבֵר) הַיַּרְדֵּן יָמָּה וְגַם כִּי-שָׁלַחֵם יְהוֹשֻעַ אֶל-אֱהֲלֵיהֶם וַיְבָרְכֶם:

וגם כי שלחם יהושע - לחצי שבט המנשה, כאשר שלח את בני ראובן וגד.
[ובבראשית רבה (בראשית רבה ל"ה, ג'): שהו שם ימים אחדים ונטלו רשות, כנפטר
מרבן ולן באותה העיר. ר' יודן אמר: ראובן וגד בני עמליא של יהושע היו וליוה
אותן עד הירדן. וכשחזר ראו שנתמעטה שלו, וחזרו וליוהו עד ביתו. ויברכם -
ברכה שנייה יתירה מהראשונה: בנכסים רבים וגו' (יהושע כ"ב, ח'). עמליא כמו
פמליא. מ"ר.]

(ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר בְּנִכְסִים רַבִּים עָשׂוּבוֹ אֶל-אֱהֲלֵיכֶם וּבְמִקְנֶה רַב-
מֵאֹד בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבְנַחֲשֵׁת וּבְבַרְזֵל וּבְשָׁלְמוֹת הַרְבֵּה מְאֹד חֲלָקוּ שְׁלָל-
אֲבִיכֶם עִם-אֲחֵיכֶם:

עם אחיכם - בני ראובן וגד. ויש פותרין: עם אחיכם - שנשארו לשמור את הערים
עם הנשים והטף, ולא עברו את הירדן עם החלוצים, גם הם נטלו חלק בביזה.

(ט) {פ} וַיָּשׁוּבוּ וַיֵּלְכוּ בְנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גָד וַחֲצִי שְׁבֹט הַמִּנְשָׁה מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִשְׁלָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן לָלֶכֶת אֶל-אֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶל-אֶרֶץ אַחֲזֵתָם
אֲשֶׁר נֶאֱחָזוּ-בָּהּ עַל-פִּי יְיָ הוּא בְּיַד-מֹשֶׁה: (י) וַיָּבֹאוּ אֶל-גִּלְלוֹת הַיַּרְדֵּן
אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבִנוּ בְנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גָד וַחֲצִי שְׁבֹט הַמִּנְשָׁה עָם מִזְבַּח
עַל-הַיַּרְדֵּן מִזְבַּח גָּדוֹל לְמֶרְאָה:

[שם מזבח - בארץ כנען. אל עבר בני ישראל - בארץ כנען, לאילו קורא בני ישראל
לפי שקורא לאחרים בני גד ובני ראובן. ת"מ'ר.]

(יא) וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִנֵּה בָנוּ בְנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גָד וַחֲצִי שְׁבֹט
הַמִּנְשָׁה אֶת-הַמִּזְבֵּחַ אֶל-מֹל אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל-גִּלְלוֹת הַיַּרְדֵּן אֶל-עֶבֶר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (יב) וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְהָלוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲלֵה
לְעֵלֹת עֲלֵיהֶם לְצָבָא:

[לעלות עליהם לצבא - כסבורים היו: לפי שהיה משכן שילה רחוק מהם, בנו את
זה קרוב להם להקריב עליו קרבן. נשיא אחד וגו' - לבד העשרה נשיאים ואיש
מאותם ראשי בתי אבות ראשי אלפי ישראל המה, והעשרה נשיאים המה נשיאי
מטות נשיא אחד למטה. מה המעל הזה - לעבור מצות י"י אשר צוה: לשכנו תדרשו
ובאת שמה (דברים י"ב, ה'). המעילה הזאת מעידה בכם שדעתכם לשוב מאחרי י"י
בבנותכם לכם מזבח להקריב עליו קרבן ועברתם מצותו, זו היא שדעתכם למרוד
היום. הטהרנו - שלא נעשינו נקיים עד היום הזה. ויהי הנגף - בשביל אותו חטא.
ואך אם טמאה ארץ אחוזתכם - שלא בחרה הקב"ה להשרות בה שכנינו, והשרה
שכנינו בשילה, ונתרחק מכם המקום ויהיה לכם לטרוח לילך שם, ולפיכך בניתם

לכם מזבח בארץ כנען שנתקדשה ובניתם אותו קרוב לכם, אם בשביל זה עשיתם, עברו לכם - ותהיו קרובים כמונו. ואותנו אל תמרדו - כי ירע לנו אם תעברו את פי יי". ואם תאמרו: מה לכם ולצרה, מן החוטא יפרע ולא מכם. הלא עכן וג' לא גוע בעווננו - יחידי כי על כל עדת ישראל היה קצף - ואעפ"י שהוא לבדו חטא. אף עתה ירע לנו בשבילכם, שכל ישראל ערבים זה בזה. אם במרד ואם במעל - המקרא שלאחריו מפרש מה המרד והמעל. לשוב - זה המרד, להעלות - זה המעל. שני דברים שחשדתם אותנו בהם, נעשה לנו תקנה על דבר זה לבנות את המזבח בארץ כנען. כי עד הוא - שיש לנו חלק בארץ, כי בנינו בניין שלנו לשם, ובניין תבנית מזבח לומר שיש לנו חלק ביי" ובמזבחו שאעפ"י שהירדן מפסיק ביננו יש לנו חלק ביי" ובמזבחו ככם. ונשיאי העדה - נשיאי המטות. וראשי אלפי ישראל - הם נשיאי האבות. כי יי" האלהים - אשר לנו, ולו נעבד ולא לאחר. ת' מר' יהודה ור' מודה. ד"א: [לעלות עליהם לצבא - לפי שנאסרו הבמות משנקבע המשכן בשילה.

(יג) {פ} וַיִּשְׁלְחוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-בְּנֵי-רְאוּבֵן וְאֶל-בְּנֵי-גָד וְאֶל-חֲצִי שִׁבְט־מְנַשֶּׁה אֶל-אֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶת-פִּינְחָס בֶּן-אֱלִעֶזֶר הַכֹּהֵן: (יד) וַעֲשֶׂרָה נָשִׁאִים עִמּוֹ נָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אָב לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ רֹאשׁ בֵּית-אֲבוֹתָם הָמָּה לְאֵלֶּפִי יִשְׂרָאֵל:

[ואנשי ראש בית אבותם המה - כלומר לבד העשרה נשיאים, שלחו עוד אנשים ראשי שרי אלפים במשפחותם.]

(טו) וַיָּבֹאוּ אֶל-בְּנֵי-רְאוּבֵן וְאֶל-בְּנֵי-גָד וְאֶל-חֲצִי שִׁבְט־מְנַשֶּׁה אֶל-אֶרֶץ הַגִּלְעָד וַיְדַבְּרוּ אֲתָם לֵאמֹר: (טז) כֹּה אָמְרוּ כָּל עַדְת יִי הֲוֵה מִה־הַמַּעַל הֲוֵה אֲשֶׁר מַעַלְתֶּם בְּאֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יִי הֲוֵה בְּבִנּוֹתְכֶם לָכֶם מִזְבֵּחַ לְמִרְדְּכֶם הַיּוֹם בִּי-הֲוֵה: (יז) הַמַּעַט-לָנוּ אֶת-עֹן פְּעֹר אֲשֶׁר לֹא-הִטְהַרְנוּ מִמֶּנּוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיְהִי הַנֶּגֶף בַּעֲדַת יִי-הֲוֵה: (יח) וְאַתֶּם תָּשׁבוּ הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יִי הֲוֵה וְהִיָּה אֲתָם תִּמְרְדוּ הַיּוֹם בִּי-הֲוֵה וּמָחָר אֶל-כָּל-עַדְת יִשְׂרָאֵל יִקְצֹף: (יט) וְאִךְ אִם-טִמְאַה אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם עָבְרוּ לָכֶם אֶל-אֶרֶץ אַחֲזַת יִי הֲוֵה אֲשֶׁר שָׁכֵן-שָׁם מִשְׁכַּן יִי הֲוֵה וְהִאֲחִזּוּ בְּתוֹכֵנוּ וּבִי-הֲוֵה אֶל-תִּמְרְדוּ וְאַתָּנוּ אֶל-תִּמְרְדוּ בְּבִנּוֹתְכֶם לָכֶם מִזְבֵּחַ מִבְּלַעֲדֵי מִזְבֵּחַ יִי-הֲוֵה אֱ-לֹהֵינוּ:

אם טמאה ארץ אחוזתכם - שלא בחרה הקדוש ברוך הוא להשרות בה שכינתו. ואותנו אל תמרדו - כמו, ובנו אל תמרדו.

(כ) הָלֹוא עָכְנָ בֶן-זֶרַח מֵעַל מַעַל בַּחֶרֶם וְעַל-כָּל-עַדְת יִשְׂרָאֵל הָיָה קָצָף וְהוּא אִישׁ אֶחָד לֹא גֹעַ בַּעֲוֹנוֹ: (כא) {ס} וַיַּעֲנוּ בְנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גָד וְחֲצִי שִׁבְט־הַמְנַשֶּׁה וַיְדַבְּרוּ אֶת-רָאשֵׁי אֵלֶּפִי יִשְׂרָאֵל: (כב) אֵלֹ | אֱ-לֹהִים |

יְהוָה אֵלִי | אֱלֹהִים | יְהוָה הוּא יִדַּע וְיִשְׂרָאֵל הוּא יִדַּע אִם-בְּמַרְדּוֹ וְאִם-
בְּמַעַל בִּי-הוָה אֶל-תּוֹשִׁיעֵנו הַיּוֹם הַזֶּה:

אל אלהים י"י - אל כל האלהים הוא ה' היודע כי לא במרד וגומ'. וכשכפל לומר
שני פעמים אלהים - בעולם הזה ובעולם הבא. אל תושיענו - כלפי שכינה אמרו.

(כג) לְבָנוֹת לָנוּ מִזִּבְחַ לְשׁוֹב מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְאִם-לְהַעֲלוֹת עָלָיו עֹלָה
וּמִנְחָה וְאִם-לַעֲשׂוֹת עָלָיו זִבְחֵי שְׁלָמִים יְהוָה הוּא יִבְקֹשׁ:
הוא יבקש - הוא יפרע ממנו.

(כד) וְאִם-לֹא מִדֹּאגָה מְדַבֵּר עֲשִׂינוּ אֶת-זֹאת לְאֹמֶר מָחָר וְאָמְרוּ בְּנֵיכֶם
לְבָנֵינוּ לְאֹמֶר מַה-לָּכֶם וְלִי-הוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

מדאגה מדבר - מחמת דאגת יראת דבר חרפה עשינו, כמו שמפרש: פן יאמרו בנים
למחר לחרף בנינו, כשילכו להקריב במשכן שילה, שלא יאמרו: מה לכם ולי"י אלהי
ישראל.

(כה) וּגְבוּל נָתַן יְהוָה בֵּינֵנוּ וּבֵינֵיכֶם בְּנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גָד אֶת-הַיַּרְדֵּן אֵין-
לָכֶם חֶלֶק בִּי-הוָה וְהַעֲבִיתוּ בְּנֵיכֶם אֶת-בָּנֵינוּ לְבִלְתִּי יֵרָא אֶת-יְהוָה:

והרי גבול נתן {י"י} בינינו וביניכם {וגו'} את הירדן - את זו דאגנו ועשינו. וכל דאגה
שבמקרא לשון יראה הוא, כמו: אני דואג את היהודים (ירמיהו ל"ח, י"ט) דצדקיהו.

(כו) וַנֹּאמֶר נַעֲשֶׂה-נָא לָנוּ לְבָנוֹת אֶת-הַמִּזְבֵּחַ לֹא לְעֹלָה וְלֹא לְזֹבַח: (כו)
כִּי עַד הוּא בֵּינֵנוּ וּבֵינֵיכֶם וּבֵין דְּרוֹתֵינוּ אַחֲרֵינוּ לַעֲבֹד אֶת-עַבְדֹת יְהוָה
לִפְנֵינוּ בְּעֹלֹתֵינוּ וּבִזְבָּחֵינוּ וּבְשָׁלְמֵינוּ וְלֹא-יֹאמְרוּ בְּנֵיכֶם מָחָר לְבָנֵינוּ אֵין-
לָכֶם חֶלֶק בִּי-הוָה:

כי עד הוא - שלא סילקנו עצמינו מתורת מזבח.

(כז) וַנֹּאמֶר וְהָיָה כִּי-יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ וְאֶל-דְּרוֹתֵינוּ מָחָר וְאָמְרוּ רְאוּ אֶת-
תִּבְנִית מִזְבֵּחַ יְהוָה אֲשֶׁר-עָשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ לֹא לְעֹלָה וְלֹא לְזֹבַח כִּי-עַד הוּא
בֵּינֵנוּ וּבֵינֵיכֶם: (כט) חָלִילָה לָנוּ מִמֶּנּוּ לְמַרְדּוֹ בִּי-הוָה וּלְשׁוֹב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי
יְהוָה לְבָנוֹת מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְמִנְחָה וּלְזֹבַח מִלֶּבֶד מִזִּבְחַ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֲשֶׁר לִפְנֵי מִשְׁכְּנוֹ: (ל) {פ} וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן וּנְשֵׂאֵי הָעֵדָה וְרָאשֵׁי
אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבְּרוּ בְּנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גָד וּבְנֵי
מְנַשֶּׁה וַיִּיטֹב בְּעֵינֵיהֶם: (לא) וַיֹּאמֶר פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל-בְּנֵי-רְאוּבֵן
וְאֶל-בְּנֵי-גָד וְאֶל-בְּנֵי מְנַשֶּׁה הַיּוֹם | יִדְעֵנוּ כִּי-בְּתוֹכֵנוּ יְהוָה אֲשֶׁר לֹא-
מַעֲלָתָם בִּי-הוָה הַמַּעַל הָיָה אֹז הַצִּלְתָּם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִיַּד יְהוָה: (לב)
וַיָּשֶׁב פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן | וְהַנְּשִׂאִים מֵאֵת בְּנֵי-רְאוּבֵן וּמֵאֵת בְּנֵי-גָד
מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶל-אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ אוֹתָם דָּבָר: (לג) וַיִּיטֹב

הַדָּבָר בְּעֵינַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְבָרְכוּ אֶל־לֵהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אָמְרוּ לַעֲלֹת
עֲלֵיהֶם לַצָּבָא לְשַׁחַת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד יֹשְׁבִים בָּהּ:
וַיְבָרְכוּ אֱלֹהִים - וַאֲדוּ קִדְּם י"י, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

(לד) וַיִּקְרְאוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד לְמִזְבֵּחַ כִּי עַד הוּא בִּינְתֵינוּ כִּי י־הָיָה
הָאֱלֹהִים:

ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח כי עד הוא - הרי זה מן המקראות הקצרים, וצריך
להוסיף בו תיבה אחת, ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח עד.

ידיעת ה' וישראל

אחרי שבני ראובן, גד וחצי שבט המנשה משתלחים לארצם בעבר הירדן ובונים
"מזבח גדול למראה" מגיעה אליהם המשלחת בראשות פינחס בן אלעזר הכהן,
מזהירה אותם ממרידה בה' ומציעה להם 'וְאֵךְ אִם טִמְאָה אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם עָבְרוּ לָכֶם
אֶל אֶרֶץ אֲחֻזַּת הוֹי' אֲשֶׁר שָׁכֵן שָׁם מִשְׁכַּן הוֹי' וְהָאֲחֻזָּה בְּתוֹכֵנוּ. רש"י מסביר: "אם
טמאה ארץ אחזתכם. שלא בחר הקדוש ברוך הוא להשרות בה שכינתו". השראת
השכינה בישראל היא טהרה והעדר השראת השכינה הוא טומאה (ורמז, השראת
השכינה בישראל עולה 1839 - ג"פ תריג, "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" וכו' -
ועם טהרה עולה 2058, ו"פ 7,343 בחזקת 3).

בני ראובן, גד וחצי המנשה פותחים את תשובתם בפסוק "אֵל אֱלֹהִים הוֹי' אֵל אֱלֹהִים
הוֹי' הוּא יִדְעַ וְיִשְׂרָאֵל הוּא יִדְעַ אִם בְּמֶרֶד וְאִם בְּמַעַל בַּהוֹי' אֵל תוֹשִׁיעֵנוּ הַיּוֹם הַזֶּה".
רש"י מסביר שהכפל של שלישית השמות "אל אלהים הוי'" בא לומר "בעולם הזה
ובעולם הבא". שם אל הוא בחדסד, שם אלהים בגבורה ושם הוי' בתפארת - שלישית
שמות כנגד חג"ת - ויש לומר שהכפל, "בעולם הזה ובעולם הבא", הוא בסוד חג"ת
דעתיקא וחג"ת דז"א (כאשר "ז"א בעתיק אחיד ותליא"). הידיעה שייכת בפרט לשם
הוי', ר"ת יחיד הוא ויודע הכל, ומידיעת ה' בהוה ("יִדְעַ") נמשכת ידיעת ישראל
בעתיד ("יִדְעַ"). ידע בגימטריא פד, סוד תיקון הברית - ידיעת ה' על מנת להמשיך
את ידיעתו בישראל היא בסוד "והאדם ידע את חוה אשתו" הגורמת ללידה במציאות,
כאשר הכלי לקבל את ידיעת ה' בפנימיות הוא דווקא הבחירה החפשית של ישראל,
וד"ל (ורמז, "אל אלהים הוי' אל אלהים הוי'" עולה יחד פעמים אחד ועם "הוא ידע
וישראל הוא ידע" - עד האתנחתא - עולה 703, משולש יחידה, בראשי ואמצעי
תיבות, ו-322, 14 פעמים חיה, בס"ת).

הם ממשיכים להסביר: "וְאִם לֹא מִדָּאָגָה מְדַבֵּר עֲשִׂינוּ אֶת זֹאת...". רש"י מסביר ש"כל
'דאגה' שבמקרא לשון יראה הוא" (דאגה בגימטריא אהבה, התכללות דחילו ורחימו,
ודוק). בהתמודדות עם "דאגה בלב איש" יש סדר של הכנעה ("ישחנה"-ישפילנה),
הבדלה ("יסיחנה מדעתו") והמתקה ("ישיחנה לאחרים"), כנודע. "דאגה בלב איש"
בגימטריא משיח (לשון "ישיחנה"), כאשר "משיח בא בהסח הדעת" ("יסיחנה

מדעתו" ובפרסום בשורת הגאולה ("ישיחנה לאחרים"). כאשר ההתמודדות עם הדאגה והצמיחה מתוכה נעשות כראוי היא הופכת מפתח של גאולה לכל עם ישראל - כלי לקבל את ידיעת ה' בהוה כידיעה עתידית של ישראל.

הפרק מסיים "וַיִּקְרָאוּ בְנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד לְמִזְבֵּחַ כִּי עֵד הוּא בֵּינֵינוּ כִּי הוּא הָאֱלֹהִים" ורש"י מציין שחסרה כאן מלה - "הרי זה מן המקראות הקצרים, וצריך להוסיף בו תיבה אחת, ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח 'עד'". כלומר, חסרה כאן מלה - יש כאן 'עד' נעלם. בהוה מופיעה כאן רק עד אחד, בבחינת "אל אלהים הו' הוא ידע" בעצמו בהוה, אך "וישראל הוא ידע" רק בעתיד, ובינתים הוא נעלם, ודוק.

יום רביעי // כ"ו תשרי

הומש - רביעי פרשת בראשית

(פרק ג') (כב) ורביעי' {פ} וַיֹּאמְרוּ יְיָ הוֹה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה בְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע וַעֲתָהּ פֶּן־יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחֲיֵי לְעֹלָם:

ואמר יי אלהים הא אדם הנה יחידאי בעלמא מניה למדע טב וכיש וכען דלמא יושיט ידו ויסב אף מאילן חייא ויכול ויחיי לעלם.

היה כאחד ממנו - הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים. ומה היא יחידותו? לדעת טוב ורע, שאין כן בבהמה ובחיה. ועתה פן ישלח וגו' - ומשיחיה לעולם, הרי הוא קרוב להטעות הבריות אחריו ולומר אף הוא אלהים. ויש מדרשי אגדה ואין מיושבין על פשוטו.

(כג) וַיִּשְׁלַחַהּ יְיָ הוֹה אֱלֹהִים מִגֶּן־עֵדֶן לְעֹבֵד אֶת־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:

ושלחיה יי אלהים מגנתא דעדן למפלח בארעא דאתברי מתמן.

(כד) וַיִּגְרֹשׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁכֹּן מִקְדָּם לְגֶן־עֵדֶן אֶת־הַכְּרִבִּים וְאֵת לֶהֱט הַחֶרֶב הַמַּתְהַפֶּכֶת לִשְׁמֹר אֶת־דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים:

ותריד ית אדם ואשרי מלקדמין לגנתא דעדן ית כרוביא וית שגן חרפא דמתהפכא למפטר ית אורח אילן חייא.

מקדם לגן עדן - במזרחו של גן, חוץ לגן. את הכרובים - מלאכי חבלה. החרב המתהפכת - ולה להט לאיים עליו מליכנס עוד לגן. תרגום להט - שגן, והוא כמו: שלף שנגא בסנהדרין (בבלי סנהדרין פ"ב.), ובלשון לעז: למא. ומדרשי אגדה יש, ואני איני בא אלא לפשוטו.

(פרק ד') (א) {ס} וְהָאָדָם יָדַע אֶת־חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתְּהַר וַתֵּלֶד אֶת־קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ הוֹה:

ואדם ידע ית חוה אתמיה ועדיאת וילידת ית קין ואמרת קניתי גברא מן קדם יי.

והאדם ידע - כבר קודם הענין שלמעלה, קודם שחטא ושנטרד מגן עדן, וכן ההריון והלידה. שאם כתב: 'וידע אדם', נשמע שאחר שנטרד היו לו הבנים. קין - על שם קניתי. את יי - עם יי. כשברא אותי ואת אישי, בלבדו בראנו, אבל בזה אנו שותפים עמו. את קין, את אחיו, את הבל - שלשה אתין רבויין הן, תאומה נולדה עם קין, ועם הבל נולדו שתיים, לכך נאמר: ותוסף.

(ב) וַתִּסֶּף לָלֶדֶת אֶת־אָחִיו אֶת־הָבֶל וַיְהִי־הָבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:

ואסיפת למילד ית אחיהו ית הבל והוה הבל רעי ענא וקין הוה פלח בארעא.

רעה צאן - לפי שנתקללה האדמה פירש לו מעבודתה.

(ג) וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קִין מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה:

והנה מסוף יומין ואיתי קין מאבא דארעא קורבנא קדם יי.

מפרי האדמה - מן הגרוע. יש אגדה (תנחומא בראשית ט') שאומרת: זרע פשתן היה.

(ד) וְהָבֵל הֵבִיא גַם-הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחֻלְבֵּהֶן וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל-הָבֵל וְאֶל-מִנְחָתוֹ:

והבֵּל איתי אף הוא מבכירי עניה ומשמניהון והות רענא מן קדם יי בהבֵּל ובקורבניה.

וישע - ויפן, וכן: שעה מעליו (איוב י"ד, ו') - פנה מעליו. וישע - ירדה אש וליחכה מנחתו.

(ה) וְאֶל-קִין וְאֶל-מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקִין מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָנָיו:

ובקין ובקורבניה לא הות רענא ותקוף לקין לחדא ואחכבישו אפיה.

לא שעה - לא פנה, וכן: אל ישעו (שמות ה', ט') - אל יפנו.

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קִין לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ:

ואמר יי לקין לָמָּה תקיף לך ולָמָּה אתכבישו אפך.

(ז) הֲלוֹא אִם-תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב לִפְתָּח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל-בּוֹ:

הלא אם תוטיב עובדך ושתביק לך ואם לא תוטיב עובדך ליום דינא חטאך נטיר עתיד לאתפרעא מנך אם לא תתוב ואם תתוב ושתביק לך.

הלא אם תיטיב - כתרגומו פירושו. לפתח חטאת רובץ - לפתח קברך חטאך שמור. ואליך תשוקתו - של חטאת, הוא יצר הרע, תמיד שוקק ומתאוה להכשילך. ואתה תמשל בו - אם תרצה, תתגבר עליו.

(ח) וַיֹּאמֶר קִין אֶל-הָבֵל אָחִיו וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם קִין אֶל-הָבֵל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:

ואמר קין לְהָבֵל אָחִיו וְהָנָה בִּמְהוּיָהוֹן בַּחֲקֵלָא וקם קין על הָבֵל אָחִיו וקטליה.

ויאמר קין אל הבל - נכנס עמו בדברי ריב ומצה להתגולל עליו ולהורגו. ויש בזו מדרשי אגדה, אך זה ישובו של מקרא.

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קִין אֵי הָבֵל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי:

ואמר יי לקין אֵן הָבֵל אָחִיךָ ואמר לא ידענא הנטר אחי אנא.

אי הבל אחיך - ליכנס עמו בדברי נחת, אולי ישיב: אני הרגתיו וחטאתי לך. לא ידעתי - נעשה כגונב דעת העליונה. השומר אחי וגו' - לשון תימה הוא, וכן כל ה"י הנקודה בחטף פתח.

(י) וַיֹּאמֶר מַה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה:

ואמר מא עבדתא קל דם ורענן דעתידין למפך מן אחיך קבלן קדמי מן ארעא.

דמי אחיך - דמו ודם זרעיותיו.

דבר אחר: שעשה בו פצעים הרבה, שלא היה יודע מהיכן נפשו יוצאה.

(יא) וַעֲתָה אָרוּר אַתָּה מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת־פִּיהָ לִקְחַת אֶת־דָּמִי
אֶחָיךָ מִיָּדְךָ:

וכען ליט את מן ארעא דפתחת ית פומיה וקבילת ית דמא דאחור מן ידך.

מן האדמה - יותר ממה שנתקללה היא כבר בעוונה. וגם בזו הוסיפה לחטוא: אשר פצתה את פיה לקחת וגו', הנני מוסיף לה קללה: לא תוסף תת כחה.

(יב) כִּי תַעֲבֹל אֶת־הָאֲדָמָה לֹא־תִסַּף תֵּת־כֹּחָהּ לָךְ נָע וָנָר תִּהְיֶה בָאָרֶץ:
אֲרִי תִפְלַח בָּאֲרֶעָ לֹא תוֹסֵף לִמְתֵּן חֵילָה לָךְ מִטְּלָטֵל וְגַלִּי תִהְיֶה בָאֲרֶעָ.
נע ונד תהיה - אין לך רשות לדור במקום אחד.

(יג) וַיֹּאמֶר קִין אֶל־יְהוָה גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשָׂא:

ואמר קין גדם יי סגי חובי מלמשבק.

גדול עוונתי מנשוא - בתמיה: אתה טוען עליונים ותחתונים, ועוונתי אי איפשך לטעון.

(יד) הֵן גִּרְשִׁית אֲתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶסָּתֵר וְהָיִיתִי נָע וָנָר
בָּאָרֶץ וְתִהְיֶה כָל־מִצְאֵי יְהִרְגֵנִי:

הא תריכתא יתי יומא דין מעל אפי ארעא ומן קדמך לית אפשר לאממרא ואיהי מטלטל וגלי בארעא ויהי כל דישכחני וקטלני.

(טו) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לָכֵן כָּל־הֹרֵג קִין שִׁבְעָתַיִם יִקָּם וַיֵּשֶׁם יְהוָה לְקִין
אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת־אֹתוֹ כָּל־מִצְאֵוֹ:

ואמר ליה יי לכן כל קטולאי קין לשבעה דרין ותפרע מניה ושוי יי לקין אתא בדיל דלא למקטל יתיה כל דישכחניה.

לכן כל הורג קין - זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזום ולא פירשום. לכן כל הורג קין - לשון גערה, כה יעשה לו כך וכך עונשו, ולא פירש עונשו. שבעתים יקם - איני רוצה להנקם מקין עכשיו, לסוף שבעה דורות אקח אני נקמתי ממנו, שיעמד למך מבני בניו ויהרגנו. וסוף המקרא שאמר: שבעתים יקם, והיא נקמת הבל מקין, הוא לימדנו שתחילת המקרא לשון גערה הוא, שלא תהיה ברייה מזיקתו. וכיוצא בו: ויאמר דוד כל מכה יבوسی ויגע בצינור (שמואל ב ה', ח'), לא פירש מה יעשה לו, אבל דיבר הכתוב ברמז: כל מכה יבوسی ויגע בצנור - ויקרב אל השער ויכבשנו, ואת העורים וגו' - וגם הם יכה, על אשר אמרו: העור והפסח לא יבא דוד אל תוך הבית, המכה את אילו אני אעשנו ראש ושר. כאן קיצר דבריו, ובדברי הימים פירש: יהיה לראש ולשר (דברי הימים א י"א, ו'). וישם לקין אות - חקק לו אות משמו במצחו.

(טז) וַיֵּצֵא קִין מִלְּפָנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בָּאָרֶץ־נֹד קַדְמַת־עֵדֶן:

ונפק קין מן קדם יי ויטיב בארע גלי ומטלטל דהות עבדא עלוהי מלקדמן כגנתא דעדן.

ויצא קין - יצא בהכנעה, כגונב דעת העליונה. בארץ נד - בארץ שכל הגולים נדים שם. קדמת עדן - שם גלה אביו כשהוגרש מגן עדן, שנאמר: וישכן מקדם לגן עדן (בראשית ג', כ"ד) את שמירת דרך מבוא הגן, יש לך ללמד שהיה אדם שם. ומצינו

רוח מזרחית קולטת בכל מקום אף הרוצחים: אז יבדל משה וגו' מזרחה שמש (דברים ד', מ"א). דבר אחר: בארץ נד - כל מקום שהולך, היתה הארץ מזדעזעת מתחתיו, והבריות אומרות: [סורו מעליו]. זהו שהרג את אחיו.

(יו) וידע קין את-אשתו ותהר ותלד את-חנוך ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר בשם בנו חנוך:

וידע קין את-אשתו ועדיאית וילדת ית חנוך והנה בני קרמא וקרא שמה דקרמא בשום בריה חנוך. ויהי קין בונה עיר, ויקרא שם העיר לזכר בנו.

(יח) ויולד לחנוך את-עירד ועירד ילד את-מחויאל ומחויאל ילד את-מתושאל ומתושאל ילד את-למך:

ואת-ילד לחנוך ית עירד ועירד אוליד ית מחויאל ומחויאל אוליד ית מתושאל ומתושאל אוליד ית למך. ועירד ילד - יש מקום שהוא אומר בזכר: הוליד, ויש מקום שהוא אומר: ילד, שלידה משמשת שתי לשונות: לידת האשה, ניישטרא בלעז, וזריעת תולדות האיש, אננינדריר בלעז. כשהוא אומר: הוליד לשון הפעיל, מדבר בלידת האשה, פלוני הוליד את אשתו בן או בת. כשהוא אומר: ילד, מדבר בזריעת האיש, אננינדריר בלעז.

תהלים - פרקים כ', קי"ט (פסוקים צז-קעו)

תניא - אגרת הקדש כ"ה

וכנודע מ"ש הבעש"ט ז"ל ע"פ לעולם ה' דברך נצב בשמים שצירוף אותיות שנבראו בהן השמים שהוא מאמר יהי רקיע כו' הן נצבות ועומדות מלובשות בשמים לעולם להחיותם ולקיימם ולא כהפלוסופים שכופרים בהשגחה פרטית ומדמין בדמיונם הכוזב את מעשה ה' עושה שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו כי כאשר יצא לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורף שאף שידידיו מסולקות הימנו הוא קיים מעצמו וטח מראות עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו שהוא יש מיש רק שמשנה הצורה והתמונה למעשה שמים וארץ שהוא יש מאין והוא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף עד"מ אשר הוליד ה' ברוח קדים עזה כל הלילה ויבקעו המים ואילו פסק הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם ולא קמו כחומה אף שטבע זה במים הוא ג"כ נברא ומחודש יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת מעצמה בלי רוח רק שטבע המים אינו כן וכ"ש וק"ו בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת י"ם עאכ"ו שבהסתלקות ח"ו כח הבורא יש מאין מן הנברא ישוב הנברא לאין ואפס ממש אלא צ"ל כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו ובחי' זה הוא דבר ה' ורוח פיו שבעשרה מאמרות שבהן נברא העולם ואפילו ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם שבה חיותן וקיומן הוא דבר ה' מי' מאמרות

המלובש בהן ומקיימן להיות דומם ויש מאין ולא יחזרו לאין ואפס ממש כשהיו וז"ש האריז"ל שגם בדומם כאבנים ועפר ומים יש בהם בחי' נפש וחיות רוחניית.

לוח היום-יום

כ"ו תשרי

הענין על פסוק "לעולם ה' דברך נצב בשמים" מביא רבנו הזקן (שער היחוד והאמונה פרק א', אגרת הקודש כ"ה) בשם הבעש"ט, הגם שיש ענין זה במדרש תהלים, וכמו שנתבאר גם ב"לקוטי תורה" בד"ה "כי ביום הזה יכפר". וכוונה מיוחדת בזה, כי ביום שני היה המאמר "יהי רקיע" - שהוא ה'נצב בשמים' - וזהו יהיה לזכרון עולם, כי ביום שני ח"י אלול נולד הבעש"ט.

נ"ך יומי - יהושע פרק כ"ג

(א) { וַיְהִי מִיָּמִים רַבִּים אַחֲרֵי אֲשֶׁר-הֵנִיחַ יְיָ הוֹה לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל-אֲבִיהֶם מִסְּבִיב וַיְהוֹשֶׁעַ זָקֵן בָּא בַּיָּמִים: (ב) וַיִּקְרָא יְהוֹשֶׁעַ לְכָל-יִשְׂרָאֵל לְזִקְנָיו וּלְרָאשָׁיו וּלְשֹׁפְטָיו וּלְשֹׁטְרָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי זָקֵן וְקִנְיָתִי בָּאתִי בַיָּמִים: (ג) וְאַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ הוֹה אֶל-הַיָּכֶם לְכָל-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִפְּנֵיכֶם כִּי יְיָ הוֹה אֶל-הַיָּכֶם הוּא הִנְלַחֵם לָכֶם: (ד) רְאוּ הַפְּלִיתִי לָכֶם אֶת-הַגּוֹיִם הַנְּשָׂאֲרִים הָאֵלֶּה בְּנַחֲלָה לְשִׁבְטֵיכֶם מִן-הַיַּרְדֵּן וְכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִכֹּתִי וְהָיָם הַגְּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ:

ראו הפלתי לכם - בגורל נחלה. את הגוים הנשארים - ליכבש.

(ה) וַיְיָ הוֹה אֶל-הַיָּכֶם הוּא יְהַדְּפֶם מִפְּנֵיכֶם וְהוֹרִישׁ אֶתְּכֶם מִלְּפָנֵיכֶם וַיִּרְשֶׁתֶם אֶת-אֶרֶצָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ הוֹה אֶל-הַיָּכֶם לָכֶם: (ו) וַחֲזַקְתֶּם מְאֹד לְשֹׁמֵר וּלְעֹשׂוֹת אֵת כָּל-הַכְּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה לְבִלְתִּי סוּר-מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל: (ז) לְבִלְתִּי-בֹא בְּגוֹיִם הָאֵלֶּה הַנְּשָׂאֲרִים הָאֵלֶּה אֶתְכֶם וּבָשָׂם אֱלֹהֵיהֶם לֹא-תִזְכְּרוּ וְלֹא תִשְׁכַּחֲנוּ וְלֹא תַעֲבֹדוּם וְלֹא תִשְׁתַּחֲוּ לָהֶם:

[האלה - לא נודע שתי פעמים האלה האלה למה.]

(ח) כִּי אִם-בִּי-הוֹה אֶל-הַיָּכֶם תִּדְבְּקוּ כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ט) וַיִּוֹרֶשׁ יְיָ הוֹה מִפְּנֵיכֶם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצוּמִים וְאַתֶּם לֹא-עָמַד אִישׁ בְּפָנֵיכֶם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (י) אִישׁ-אֶחָד מֵכֶם יִרְדֹּף-אֶלֶף כִּי יְיָ הוֹה אֶל-הַיָּכֶם הוּא הִנְלַחֵם לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (יא) וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לִנְפְשֵׁיכֶם לֹא-הִבֵּה אֶת-יְיָ הוֹה אֶל-הַיָּכֶם: (יב) כִּי אִם-שׁוּב תָּשׁוּבוּ וּדְבַקְתֶּם בְּיִתְּרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הַנְּשָׂאֲרִים הָאֵלֶּה אֶתְכֶם וְהִתְחַתַּנְתֶּם בָּהֶם וּבְאַתֶּם בָּהֶם וְהֵם בָּכֶם: (יג) יָדוּעַ תִּדְּעוּ כִּי לֹא יוֹסִיף יְיָ הוֹה אֶל-הַיָּכֶם לְהוֹרִישׁ אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה

מִלִּפְנֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַפֶּחַ וּלְמוֹקֵשׁ וּלְשֹׂטֵט בְּצַדִּיכֶם וּלְצַנְנִים בְּעֵינֵיכֶם עַד-
אֲבָדְכֶם מֵעַל הָאָדָמָה הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיכֶם:

ולשוטט בצידכם - ישוטטו לבוז ולשלול סביבותיכם. ולצננים - לשון מחנות, כמו:
ובאו עליך הוצן (יחזקאל כ"ג, כ"ד), כצינה זו המקפת את האדם משלש רוחות,
כמה שנאמר: כצנה רצון תעטרנו (תהלים ה', י"ג) - תסובבנו, כמו ושאלו ואנשיו
עוטרים אל דוד ואל אנשיו (שמואל א כ"ג, כ"ו) - סובבים.

(יד) וְהָיָה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ הַיּוֹם בְּדֶרֶךְ כָּל-הָאָרֶץ וַיִּדְעַתֶּם בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-
נַפְשְׁכֶם כִּי לֹא-נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְ-הוָה
אֱ-לֹהֵיכֶם עֲלֵיכֶם הַכֹּל בָּאוּ לָכֶם לֹא-נָפַל מִמֶּנּוּ דָּבָר אֶחָד: (טו) וְהָיָה
בְּאֲשֶׁר-בָּא עֲלֵיכֶם כָּל-הַדְּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיכֶם אֲלֵיכֶם בֵּן
יָבִיא יְ-הוָה עֲלֵיכֶם אֵת כָּל-הַדְּבָר הַרְעָ עַד-הַשְׁמִידוֹ אוֹתְכֶם מֵעַל הָאָדָמָה
הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיכֶם: (טז) בְּעֶבְרַתְכֶם אֶת-בְּרִית
יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיכֶם אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם וְהִלַּכְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱ-לֹהִים אֲחֵרִים
וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם וְחָרָה אַף-יְ-הוָה בָּכֶם וַאֲבָדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ
הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם:

ידיעה בכל לב ונפש

בנאום של יהושע לכל ישראל, אחרי אזהרות רבות, הוא אומר להם "וידעתם בכל
לבבכם ובכל נפשכם כי לא נפל דבר אחד מכל הדברים הטובים אשר דבר הוי' אליהם
עליהם הכל באו להם לא נפל ממנו דבר אחד" ומזהיר שמכאן יש ללמוד שאם חלילה
יעברו את בריתו גם כל הדברים הרעים שה' הזהיר מפניהם יתקיימו. כשם שבתורת
משה אנחנו מצווים "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך" כאן יש כאן מצוה
על הדעת - "וידעתם בכל לבבכם ובכל נפשכם". זו מצוה לדעת את השגחת ה' בחיים,
בתשומת כל הלב והנפש להכיר בהשגחה הפרטית ובכך שאין מקרה (כל הטובה באה
בהשגחת ה', ואם חלילה נמרה את פיו יקרה בהשגחה פרטית ההיפך). יש לומר שראית
ההשגחה הפרטית בדבר מסוים היא הידיעה "בכל לבבכם" ואילו הידיעה "בכל נפשכם"
היא הסקת המסקנה המתבקשת - ההכללה (מהפרט לכלל) שאין מקרה בעולם (מקרה
עולה "אלהים אחרים", כנודע). הממוצע בין השגחה פרטית ל'אין מקרה' הוא תשובה -
תשובה תתאה לראות השגחה פרטית ותשובה עילאה לדעת שאין מקרה, משום ש"אין
עוד מלבדו".

ורמזים: "וידעתם בכל לבבכם ובכל נפשכם" עולה 1224, ב"פ ברית, חסד פעמים טוב
(סוד "אך טוב וחסד גו'"), חי פעמים חיים. "כי לא נפל דבר אחד מכל הדברים הטובים
אשר דבר הוי' אליהם עליהם" עולה 1872, חסד פעמים הוי', יג פעמים (ממוצע כל
תבה) קדם. "הכל באו להם לא נפל ממנו דבר אחד" עולה 700, שיחד עם המשפט
הראשון (1224) עולה עד פעמים הוי' (המצטרף למשפט האמצעי של הפסוק, חסד
פעמים הוי', כנ"ל). כל הנ"ל עולה 3796, עולם (ב"פ חכמה) פעמים הוי' ודוק. תחלת
הפסוק היא "והנה אנכי הולך היום בדרך כל הארץ" העולה 841, 29 ברבוע שהוא 21
בהשראה.

יום חמישי // כ"ז תשרי

הומש - המישי פרשת בראשית

(פרק ד') (יט) (חמישי) וַיִּקַּח-לוֹ לְמֶכֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֲדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלָּה:

ונסיב ליה למך תרתין נשין שום חדא עדה ושום תנייתא צלה.

ויקח לו למך - לא היה לו לפרש כל זה, אלא ללמדנו מסוף העניין שקיים הקב"ה אבטחתו, שאמר: שבעתים יקם (בראשית ד', ט"ו). עמד למך לאחר שהוליד בנים ונעשה דור שביעי והרג את קין, זהו שאמר: כי איש הרגתי וגו' (בראשית ד', כ"ג). שתי נשים - כך היה דרכן של דור המבול, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, זו שהיא לתשמיש היה משקה כוס עיקרין שתעקר ומקשטה ככלה ומאכילה מעדנים, וחבירתה נזופה ואבילה כאלמנה. הוא שפירש איוב: רעה עקרה לא תלד ואלמנה לא ייטיב (איוב כ"ד, כ"א), כמו שמפורש בהגדת חלק. עדה - היא של פריה ורביה, על שם שמגונה עליו ומוסרת מאצלו. עדה תרגום של סורה. צלה - היא של תשמיש, על שם שיושבת תמיד בצלו. דברי אגדה הם בבראשית רבא (בראשית רבה כ"ג, ב').

(כ) וַתֵּלֶד עֲדָה אֶת-יִבְלָה הָיָה אָבִי יֵשֶׁב אָהֶל וּמִקְנָה:

וילידת עדה ית יבל הוא הנה רבהון דיתבי משכנין ומרי בעיר.

אבי ישב אהל - הוא היה ראשון לרועה בהמות במדברות, ויושב באהלים חדש כאן וחדש כאן. כשכלה המרעה לצאנו במקום זה, הולך ותוקע אהליו למקום אחר. ומדרש אגדה (בראשית רבה כ"ג, ג'): בונה בתים לעבודה זרה, כמה דאת אמר: סמל הקנאה והמקנה (יחזקאל ח', ג'). וכן אחיו: תופש כנור ועוגב (בראשית ד', כ"א) - לזמר לעבודה זרה.

(כא) וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הָיָה אָבִי כָּל-תַּפְּשׁ כְּנֹר וְעֹגֵב:

ושום אחיו יובל הוא הנה רבהון דכל דמנגן על פום נבלא דדעי זמר כנרא ואבוכא.

(כב) וַצִּלָּה גַם-הִוא יִלְדָה אֶת-תּוֹבֵל קִין לְטָשׁ כָּל-חֲרֹשׁ נְחֹשֶׁת וּבְרוֹזל וְאַחֹת תּוֹבֵל-קִין נַעֲמָה:

וצלה אף היא וילידת ית תובל קין הוא הנה רבהון דכל דידעי עבדת נחשא וברזלא ואחמיה דתובל קין נעמה.

תובל קין - תובל אומנתו של קין. תובל - לשון תבלין, תיבל והתקין אומנתו של קין לעשות כלי זין לרוצחים. לטש כל חרש נחשת - מחדד אומנות נחשת וברזל, כמו: ילטוש עיניו לי (איוב ט"ז, ט'). חרש אינו לשון פועל, אלא לשון פועל, שהרי נקוד קמץ וטעמו מלמטה, כלומר מחדד ומצחצח כל כלי אומנות נחשת וברזל. נעמה - היא אשתו של נח, בבראשית רבא (בראשית רבה כ"ג, ג').

(כג) וַיֹּאמֶר לְמֶכֶךְ לְנָשָׁיו עֲדָה וְצִלָּה שְׁמַעְנָן קוֹלִי נָשִׁי לְמֶכֶךְ הָאֲזֹנָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי לְפָצְעִי וַיֵּלֶד לַחֲבֵרָתִי:

לז

ואמר למך לגשויה עדה וצלה שמעא קלי נשי למך אציתא למימרי לא גוכרא קטילית דבריליה אנא סביל חובין לממת ואף לא עולומא חבילית דבריליה ושתצי זרעי.

שמען קולי - שהיו פורשות הימנו מתשמיש, לפי שהרג את קין ואת תובל קין בנו. שהיה למך סומא, ותובל קין מושכו, וראה את קין ונדמה לו כחיה, ואמר לאביו למשוך בקשת, והרגו. וכיון שידע שהוא קין זקנו, הכה כף אל כף וספק את בנו ביניהם והרגו. והיו נשיו פורשות הימנו, והוא מפייסן. שמען קולי - להשמע לי, וכי איש אשר הרגתי לפצעי נהרג - וכי אני פצעתיו מזיד שיהא קרוי הפצע על שמי. וילד אשר הרגתי לחבורתי נהרג - כלומר, על ידי חבורתי, בתמיה. והלא שוגג אני, לא זהו פצעי, ולא זו חבורתי. פצע - מכת חרב או חץ, נבדדנא בלשוננו.

(כד) בִּי שְׁבַעְתִּים יָקָם-קִין וְלִמָּךְ שְׁבַעִים וְשִׁבְעָה:

ארי שבעה דרין אתליאו לקין הלא ללמך בריה שבעין ושבעה.

כי שבעתים יקם קין - קין שהרג מזיד נתלה לו עד שבעה דורות, אני שהרגתי שוגג כל שכן שיתלה לי שביעיות הרבה. שבעים ושבעה - לשון רובי שבעיות אחז לו, כך דרש ר' תנחומא (השוו תנחומא בראשית י"א). ומדרש בראשית רבא (בראשית רבה כ"ג, ד'): לא הרג למך כלום, ונשיו פורשות הימנו משקיימו פרייה ורבייה, לפי שנגזרה גזירה לכלות זרעו של קין לשבעה דורות. אמרו: מה אנו יולדות לבהלה, למחר המבול בא ושוטף את הכל. והוא אומר להן: וכי איש הרגתי לפצעי (בראשית ד', כ"ג) - וכי אני הרגתי את הבל שהוא איש בקומה וילד בשנים, שיהא זרעי כלה באותו עון. ומה קין שהרג נתלו לו ז' דורות, אני שלא הרגתי לא כל שכן שיתלו לי שביעיות הרבה. וזהו קל וחומר של שטות, אם כן אין הקב"ה גובה את חובו ומקיים את דבריו.

(כה) וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת-לִי אֵלֹהִים זָרַע אַחֲרֵי תַחַת הַבֶּל כִּי הָרָגוּ קַיִן:

וידע אדם עוד ית אתתיה וילדת בר וקרת ית שמייה שֵׁת ארי אמרת יהב לי יי בר אחרן חלף הכל דקטליה קין. וידע אדם וגו' - בא לו למך אצל אדם הראשון וקבל על נשיו. אמר להם: וכי עליכם לדקדק על גזירתו של מקום, אתם עשו מצותכם, והוא יעשה את שלו. אמרו לו: קשט עצמך תחילה, והלא פירשתה מאשתך זה מאה ושלשים שנה משנקנסה מיתה על ידיך. מיד: וידע אדם וגו'. ומהו עוד - מלמד שניתוספה לו תאוה על תאוותיו. בבראשית רבא (בראשית רבה כ"ג, ד').

(כו) וַלְשֵׁת גַּם-הוּא יָלַד-בֵּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אֶנֶשׁ אַז הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם יְ-הוָה:

ולשת אף הוא אתיליד בר וקרא ית שמייה אֶנֶשׁ בכין ביומוהי חלו בני אֶנֶשׁא מלצלאה בשמא דיי. אז הוחל לקרוא - את שמות האדם ואת שמות העצבים, בשם הקב"ה - לעשותן עבודה זרה ולקרותם אלוהות.

תהלים - פרקים כ', ק"כ-קל"ד

תניא - אגרת הקדש כ"ה

והנה נודע ל"ח כי דבר ה' נק' בשם שכינה בלשון רז"ל ואימא תתאה ומטרוניתא בלשון הזהר ובפרט בר"פ וארא לפי ששוכן ומתלבש בנבראים להחיותם ובלשון המקובלים נק' בשם מלכות ע"ש דבר מלך שלטון כי המלך מנהיג מלכותו בדיבורו ועוד טעמים אחרים ידועים ל"ח ומודעת זאת כי יש בחי' ומדריגת מל' דאצילות ובחי' מל' דבריאה וכו'. ופי' מל' דאצילות הוא דבר ה' המחיה ומהוה נשמות הגדולות שהן מבחי' אצילות כמו נשמת אדה"ר שנא' בו ויפח באפיו כו' וכמו נשמות האבות והנביאים וכיוצא בהן (שהיו מרכבה לה' ממש ובטלים ממש במציאות אליו כמארז"ל שכינה מדברת מתוך גרונו של משה וכן כל הנביאים ובעלי רוח"ק היה קול ודבור העליון מתלבש בקולם ודבורם ממש כמ"ש הארז"ל) ומל' דבריאה הוא דבר ה' המחיה ומהוה הנשמות והמלאכי' שבעולם הבריאה שאין מעלתם כמעלת האצ"י וכו' ומלכות דעשיה הוא דבר ה' המחיה ומהוה את עוה"ז בכללו עד יסוד העפר והמים אשר מתחת לארץ.

לוח היום-יום

כ"ז תשרי

התורה והמצוות מקיפות את חיי האדם מיום גיחו מבטן אמו עד עת פקודתו, ומעמידות אותו בקרן אורה בשכל בריא ובקנין מידות נעלות והנהגות ישרות לא רק בין אדם למקום אלא גם בין אדם לחבירו, כי המתנהג על פי התורה והוראות חז"ל הוא חי חיים מאושרים בגשם וברוח.

נ"ך יומי - יהושע פרק כ"ד - סיום!

(א) {פ} וַיֹּאסֶף יְהוֹשֻׁעַ אֶת-כָּל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׂבָמָה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְרֹאשֵׁי וּלְשֹׁפְטָיו וּלְשִׁמְרָיו וַיִּתְּצֻבוּ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: (ב) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-כָּל-הָעָם כֹּה-אָמַר יְיָ הוֹה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תָּרַח אָבִי אֲבִרָהָם וְאָבִי נַחֲוֹר וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: (ג) וְאֶקָּח אֶת-אֲבִיכֶם אֶת-אֲבִרָהָם מֵעֶבֶר הַנָּהָר וְאוֹלָךְ אֹתוֹ בְּכָל-אֶרֶץ כְּנָעַן [וְאַרְבֶּה] (וארב) אֶת-זֶרְעוֹ וְאֶתֶּן-לוֹ אֶת-יִצְחָק:

וארב את זרעו - חסר ה', כמה מריבות ונסיונות עשיתי עמו, עד שלא נתתי לו זרע.

(ד) וְאֶתֶּן לְיִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וְאֶת-עֵשָׂו וְאֶתֶּן לְעֵשָׂו אֶת-הָר שְׂעִיר לְרִשְׁתָּהּ אוֹתוֹ וַיַּעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם: (ה) וְאֶשְׁלַח אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶנְפֹּף אֶת-מִצְרָיִם בְּאִשֶּׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ וְאַחַר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם: (ו) וְאוֹצִיא אֶת-

אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַתָּבֹאוּ הִנֵּה וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵי אֲבוֹתֵיכֶם בָּרֶכֶב
וּבַפָּרָשִׁים יָם-סוּף: (ז) וַיִּצְעֲקוּ אֶל-יְיָ הָהוּא וַיִּשְׁמַע מֵאֵפֶל בֵּינֵיכֶם וּבֵין
הַמִּצְרַיִם וַיָּבֹא עָלָיו אֶת-הַיָּם וַיִּכְסְהוּ וַתִּרְאֵינָה עֵינֵיכֶם אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי
בַּמִּצְרַיִם וַתֵּשְׁבוּ בַּמִּדְבָּר יָמִים רַבִּים:

ויבא עליו את הים - על כל יחיד ויחיד שבהם, שאם היה היחיד בורח שלא ליכנס
בים, גל של ים רודף אחריו וקולטו.

(ח) [וַאֲבִיָּא] (ואבאה) אֶתְכֶם אֶל-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּלְחֲמוּ
אִתְּכֶם וְאֵתֶן אוֹתָם בְּיָדְכֶם וַתִּירָשׁוּ אֶת-אֶרֶצָם וְאִשְׁמִידֶם מִפְּנֵיכֶם: (ט)
וַיָּקָם בָּלָק בֶּן-צְפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא לְבִלְעָם בֶּן-
בְּעוֹר לְקַלֵּל אֶתְכֶם: (י) וְלֹא אָבִיתִי לְשִׁמְעַי לְבִלְעָם וַיִּבְרַךְ בְּרוּךְ אַתְּכֶם
וַאֲצִל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ: (יא) וַתַּעֲבְדוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן וַתָּבֹאוּ אֶל-יְרִיחוֹ וַיִּלְחֲמוּ בָכֶם
בְּעַלֵי-יְרִיחוֹ הָאֱמֹרִי וְהַפְּרָזִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַגְּרִזִּי וְהַחִי וְהַיְבוֹסִי וְאֵתֶן
אוֹתָם בְּיָדְכֶם:

וילחמו בכם בעלי יריחו האמרי והפרזי וגו' - כל שבעה האומות נזכרים כאן, לפי
שיריחו עומדת על הספר, והייתה נגרה ומנעולה של ארץ ישראל, ונתקבצו לתוכה
מכל שבעה האומות גיבורי החיל.

(יב) וַאֲשַׁלַּח לִפְנֵיכֶם אֶת-הַצִּרְעָה וַתִּגְרַשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי
לֹא בַחֲרֶבָה וְלֹא בַקֶּשֶׁת:

[ותגרש אותם מפניכם - ואת מי גרשה, שני מלכי האמרי - סיחון ועוג, אבל מעבר
לירדן והלאה לא גרשה. מיכן שנו רבותינו (בבלי סוטה ל"ו): הצרעה לא עברה
את הירדן. ובמסכת סוטה (בבלי סוטה ל"ו). השיבו: והכתיב וגרשה את החוי
(שמות כ"ג, כ"ח), ואמר ר' שמעון בן לקיש: על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם
מרה.]

(יג) וְאֵתֶן לָכֶם אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא-יִגְעֶתָּ בָּהּ וְעָרִים אֲשֶׁר לֹא-בְנִיתֶם וַתֵּשְׁבוּ
בָהֶם בְּרָמִים וַיִּזִּיתִם אֲשֶׁר לֹא-נִמְעַתָּם אִתְּם אֲכָלִים: (יד) וַעֲתָה יִרְאוּ אֶת-
יְיָ הָהוּא וַעֲבָדוּ אֹתוֹ בְּתָמִים וּבְאֵמֶת וְהִסִּירוּ אֶת-אֱלֹהֵים אֲשֶׁר עָבְדוּ
אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֵבֶר הַנָּהָר וּבַמִּצְרַיִם וַעֲבָדוּ אֶת-יְיָ הָהוּא: (טו) וְאִם רָע בְּעֵינֵיכֶם
לְעַבֹד אֶת-יְיָ הָהוּא בַּחֲרוּ לָכֶם הַיּוֹם אֶת-מִי תַעֲבֹדוּן אִם אֶת-אֱלֹהֵים אֲשֶׁר-
עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר [מֵעֵבֶר] (בעבר) הַנָּהָר וְאִם אֶת-אֱלֹהֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר
אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּאֶרֶץ וְאֲנֹכִי וּבֵיתִי נֵעֲבֹד אֶת-יְיָ הָהוּא: (טז) {וַיַּעַן הָעָם
וַיֹּאמְרוּ חֲלִילָה לָנוּ מֵעֹזב אֶת-יְיָ הָהוּא לְעַבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים: (יז) כִּי יְיָ הָהוּא
אֱלֹהֵינוּ הוּא הַמַּעֲלָה אֶתָּנוּ וְאֶת-אֲבוֹתֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים
וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְעֵינֵינוּ אֶת-הָאֲתוֹת הַגְּדֹלוֹת הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמְרֵנוּ בְּכָל-הַדֶּרֶךְ

אֲשֶׁר הִלְכְּנוּ בָּהּ וּבְכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר עָבְרְנוּ בְּקִרְבָּם: (יח) וַיִּגְרֹשׁ יְיָ הָהָרָה אֶת-כָּל-הָעַמִּים וְאֶת-הָאֱמֹרִי יֵשֵׁב הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ גַם-אֲנַחְנוּ נַעֲבֹד אֶת-יְיָ הָהָרָה כִּי-הוּא אֱלֹהֵינוּ: (יט) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-הָעָם לֹא תוֹכְלוּ לַעֲבֹד אֶת-יְיָ הָהָרָה כִּי-אֱלֹהִים קְדָשִׁים הוּא אֶל-לִקְנוֹא הוּא לֹא-יִשָּׂא לְפִשְׁעֵכֶם וּלְחַטֹּאתֵיכֶם:

אלהים קדושים - ברוב מקומות נקרא כל לשון רבנות בלשון רבים, כמו אדוני הארץ (בראשית מ"ב, ל'), אדוני יוסף (בראשית ל"ט, כ'), אם בעליו עמו (שמות כ"ב, י"ד), אשר הלכו אלהים (שמואל ב ז', כ"ג), לפי שהשם הזה לשון סדרה הוא.

(כ) כִּי תַעֲזֹבוּ אֶת-יְיָ הָהָרָה וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהֵי נֹכַר וְשָׁב וְהִרְעֵ לָכֶם וְכָלָה אֶתְכֶם אַחֲרֵי אֲשֶׁר-הֵיטִיב לָכֶם: (כא) וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל-יְהוֹשֻׁעַ לֹא כִי אֶת-יְיָ הָהָרָה נַעֲבֹד: (כב) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-הָעָם עַדִּים אַתֶּם בָּכֶם כִּי-אַתֶּם בַּחֲרַתֶּם לָכֶם אֶת-יְיָ הָהָרָה לַעֲבֹד אוֹתוֹ וַיֹּאמְרוּ עַדִּים:

עדים אתם בכם - ראה יהושע שעתידין לערער בימי יחזקאל ולומר: (יחזקאל כ', ל"ב) נהיה כגוים, לפיכך הכביד עליהם עכשיו, ולכך הושב להם בימי יחזקאל: והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו', חי אני אם לא ביד חזקה וגומ' (יחזקאל כ', ל"ב-ל"ג), על כרחכם אמלוך עליכם, שכבר קיבלתם בימי יהושע. ולא תאמרו מה שקיבלנו עלינו בימי משה, כדי ליכנס לארץ עשינו, הרי בימי יהושע כבר נכנסתם וקיבלתם.

(כג) וַעֲתָה הִסִּירוּ אֶת-אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּקִרְבָּם וְהָטוּ אֶת-לְבָבָם אֶל-יְיָ הָהָרָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (כד) וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל-יְהוֹשֻׁעַ אֶת-יְיָ הָהָרָה אֱלֹהֵינוּ נַעֲבֹד וּבְקִלּוֹ נִשְׁמָע: (כה) וַיִּכְרַת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לָעָם בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׂם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט בְּשִׁכְם:

וישם לו חק ומשפט בשכם - סידר להם שם החוקים והמשפטים שבתורה, וקבלום עליהם.

(כו) וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיִּקַּח אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיִּקְיֶמָה שָׁם תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּמִקְדָּשׁ יְיָ הָהָרָה:

ויכתוב יהושע וגו' - תירגם יונתן וכתב יהושע ית פיתגמיא האילן ואצנעניון בספר אורייתא ד"י, ובמסכת מכות (בבלי מכות י"א). נחלקו בה אמוראים: חד אמר אילו שמונה פסוקים מן וימת משה עד לעיני כל ישראל (דברים ל"ד, ה'-י"ב), שהיה ספר תורה חסר, והשלימו, וחד אמר פרשה של ערי מקלט כתב בסיפרו כמו שהיו כתובים בספר התורה. תחת האלה - תחות אלתא, היא מזוזת הפתח, כמו שאומר: האיל מזוזת חמישית (מלכים א ו', ל"א), ומדה אחת לאילים (יחזקאל מ', י'). ויש אומרים: זו האלה אשר עם שכם, שכתוב ביעקב: ויטמון אותם יעקב תחת האלה אשר עם שכם (בראשית ל"ה, ד'). אשר במקדש ה' - כלפי שהביאו שם את הארון,

כמו שאמור למעלה: ויתצבו לפני האלהים (יהושע כ"ד, א'). [ונקרא מקדש על שם שנתקדשו ונקהלו שם לשם שמים].

(כז) {פ} וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-כָּל-הָעָם הַזֶּה הָאָבֶן הַזֶּה הָיְתָה-בְּנוֹ לְעֵדָה בֵּי-הָיָא שְׁמֵעָה אֵת כָּל-אֲמָרֵי-יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עִמָּנוּ וְהָיְתָה בָכֶם לְעֵדָה פֶּן-תִּכְחַשּׁוּן בְּאִלְהֵיכֶם:

האבן הזאת תהיה בנו לעדה וגו' - הא אבנא הדא לנא כתרינ לוחי קיימא ארי יתה עבדנא לסהדן ארי פיתגמייא דכתיבין עלה מעין כל פיתגמייא די"י דמליל עימנא. וגם יש לפותרו כמשמעו, כי היא שמעה את הדברים אשר דיברתי לכם בשליחותו של מקום.

(כח) וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אֶת-הָעָם אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ: {כט} {פ} וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון עֶבֶד יְהוָה בֶּן-מֵאָה וָעֶשְׂרִי שָׁנִים: {ל} וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּגִבּוֹל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת-סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר-אֶפְרַיִם מִצְפֹּן לְהַר-גִּעִשׁ:

בתמנת סרח - כך שמה. ובמקום אחר הוא אומר: תמנת חרס (שופטים ב', ט'), על שם שהעמידו תמונת החמה על קברו, לומר, זהו שהעמיד החמה, וכל העובר עליה אומר חבל על זה שעשה דבר גדול כזה ומת. ויש אומרים: תמנת חרס שמה, ולמה נקרא שמה תמנת סרח, על שם שפירותיה מסריחים מרוב שומנן. להר געש - מלמד שגעש עליהם ההר להרגן לפי שלא הספידוהו כראוי.

(לא) וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת-יְהוָה כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יְמֵי הַזִּקְנִים אֲשֶׁר הָאֲרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ וְאֲשֶׁר יָדְעוּ אֵת כָּל-מַעֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל:

אשר האריכו ימים - ימים האריכו, שנים לא האריכו, שנענשו.

(לב) וְאֶת-עֲצָמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר-הָעִלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשֹׁכֶם בְּחִלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי-חַמּוֹר אָבִי-שֹׁכֶם בְּמֵאָה קִשְׁיִטָּה וַיְהִי לְבְנֵי-יוֹסֵף לְנַחֲלָה:

קברו בשכם - משכם גנבוהו, ולשכם החזירוהו.

(לג) וַאֲלַעְזָר בֶּן-אֶהֱרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נָתַן-לוֹ בְּהַר אֶפְרַיִם:

בגבעת פנחס בנו - מהיכן היה לו לפנחס חלק בארץ, שירש לו מאשתו.

צוואת יהושע

במעמד הפרדה של יהושע מהעם - כריתת הברית בשכם - יש דו-שיח ארוך בו חוזר שוב ושוב המושג עבודת ה':

וַעֲתָה יֵרָאוּ אֶת הוֹי' וְעָבְדוּ אוֹתוֹ בְּתָמִים וּבְקָאֻמָּת וְהִסִּירוּ אֶת אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֶבֶר הַנֶּהָר וּבְמִצְרַיִם וְעָבְדוּ אֶת הוֹי'. וְאִם רָע בְּעֵינֵיכֶם לַעֲבֹד אֶת הוֹי' בַּחֲרוּ לָכֶם הַיּוֹם אֶת

מי תַעֲבֹדוֹן אִם אֶת אֱלֹהִים אֲשֶׁר עֲבָדוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר (בעבר) מַעֲבָר הִנָּהָר וְאִם אֶת אֱלֹהֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ וְאֲנֹכִי וּבֵיתִי נֶעֱבֹד אֶת הוֹי'. וַיַּעַן הָעָם וַיֹּאמְרוּ חֲלִילָה לָנוּ מַעֲזֹב אֶת הוֹי' לַעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים. כִּי הוֹי' אֱלֹהֵינוּ הוּא הַמַּעֲלָה אֶתָּנוּ וְאֶת אֲבוֹתֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים וְאֲשֶׁר עָשָׂה לַעֲיִנֵּינוּ אֶת הָאֲתוֹת הַגְּדֹלוֹת הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמְרֵנוּ בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכָנוּ בָּהּ וּבְכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בְּקִרְבָּם. וַיִּגְרַשׁ הוֹי' אֶת כָּל הָעַמִּים וְאֶת הָאֱמֹרִי יָשָׁב הָאֶרֶץ מִפְּנֵינוּ גַם אֲנַחְנוּ נֶעֱבֹד אֶת הוֹי' כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ. וַיֹּאמְרוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם לֹא תוֹכְלוּ לַעֲבֹד אֶת הוֹי' כִּי אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים הוּא אֶל קְנוֹא הוּא לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֵכֶם וּלְחַטֹּאוֹתֵיכֶם. כִּי תַעֲזֹבוּ אֶת הוֹי' וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהֵי נָכַר וְשָׁב וְהִרַע לָכֶם וְכָלָה אֶתְכֶם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֵיטִיב לָכֶם. וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל יְהוֹשֻׁעַ לֹא כִּי אֶת הוֹי' נֶעֱבֹד. וַיֹּאמְרוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם עֲדִים אַתֶּם בְּכֶם כִּי אַתֶּם בְּחַרְתֶּם לָכֶם אֶת הוֹי' לַעֲבֹד אוֹתוֹ וַיֹּאמְרוּ עֲדִים. וַעֲתָה הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנָּכַר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְהָטוּ אֶת לְבָבְכֶם אֶל הוֹי' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל יְהוֹשֻׁעַ אֶת הוֹי' אֱלֹהֵינוּ נֶעֱבֹד וּבִקְוֹלוֹ נִשְׁמָע.

ששת ביטויי עבודת ה' (החיוביים) שיש כאן מכוונים כנגד ו"ק לפי הסדר: "ועתה יראו את הוֹי' ועבדו אתו בתמים ובאמת... ועבדו את הוֹי'" כנגד עיקרי הרגש, חסד וגבורה (הבאים כאן בפסוק אחד), כאשר היראה ("יראו") קודמת לאהבה ("ועבדו את הוֹי'" באהבה), כנודע בכ"ד (וראה תניא פמ"א). "ואני וביתי נעבד את הוֹי'" כנגד התפארת, "כתפארת אדם לשבת בית". "גם אנחנו נעבד את הוֹי' כי הוא אלהינו" כנגד הנצח. "לא כי את הוֹי' נעבד" כנגד ההוד. "את הוֹי' אלהינו נעבד ובקולו נשמע", אחרי הבחירה של ישראל בה' והעדות העצמית על הבחירה הזו, כנגד היסוד. הכל מתחיל מ"ועתה" - "לשון תשובה" - שכנגד בינה, האמא המולידה את ששת הבנים-הקצוות.

והרמזים: "יראו את הוֹי' ועבדו אתו בתמים ובאמת" עולה 2080, דין במשולש, י"פ יצחק שמדתו יראה (ועם "ועתה", 481, עולה 13 פעמים 197). "ועבדו את הוֹי'" עולה 515, תפלה, יצחק-רבקה. "יראו את הוֹי' ועבדו אתו ובתמים ובאמת... ועבדו את הוֹי'... ואנכי וביתי נעבד את הוֹי'" עולה 3663, 99 פעמים 37 (ועם "ועתה" - יבק פעמים 37). "גם אנחנו נעבד את הוֹי' כי הוא אלהינו" עולה 855, אדם פעמים חוה וביחד עם 515 ("ועבדו את הוֹי'") עולה 1370, י פעמים 137 כו'. 2080 ועוד 1370 עולה 3450, י"פ משה, 150 פעמים 23 (חיה). סך הכל עד כאן עולה 4999 (שהנקודה האמצעית שלו היא 2500, 50 ברבוע). כל הלשונות עולים 6878, שהוא 6877 עם הכולל. 6877 עולה אהבה פעמים תענוג. תענוג הוא 23 ברבוע, העולה כאן "את הוֹי' אלהינו". "נעבד ובקולו נשמע" עולה 736, משה יהושע, 23 פעמים 32, וביחד עולה 23 פעמים 55. "הוֹי' אלהינו נעבד ובקולו נשמע" עולה 864, "עבדו את הוֹי' בשמחה", שמחה במילוי, ד"פ יראה וכו' (יראה היינו "יראו וגו'" והשמחה היא "ובקולו נשמע"). 2080 ו-864 עולה 1944, ד"פ משה-יהושע הנ"ל, 23 פעמים "הוֹי' אלהינו" (ועם "ועתה" עולה 3425, כה פעמים 137, סוד העקדה, כנודע) ועם 1370 הנ"ל 4795, לה פעמים 137, ה פעמים 959, "אך בצלם יתהלך איש", אברהם במספר קדמי. השרש החוזר - עבד (הרומז גם לכינויי משה ויהושע "עבד הוֹי'") - במספר קדמי עולה הוֹי' פעמים אחד. עבד ובמילוי ובמילוי עולה 3060, ל פעמים אלהינו (אמונה) - ג פעמים (ממוצע כל אות) השגחה פרטית.

יום ששי // כ"ח תשרי

הומש - ששי פרשת בראשית

(פרק ה') (א) {ששי} {ס} זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בָּרָא אֱלֹהִים אֹדָם בְּדִמּוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:

דִּין סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹמָא דְבִרְאָא יִי אָדָם בְּדִמּוֹת אֱלֹהִים עֲבַד יְתִיהָ.

זה ספר תולדת - זו היא ספירת תולדות אדם. ומדרשי אגדה יש רבים. ביום ברא וגו' - מגיד שביום שנברא הוליד.

(ב) זָכַר וַנִּקְבְּהָ בְרָאִם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁמֶם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָה:

דְּכַר וַנִּקְבְּהָ בְּרָאִנִּין וּבְרִיךְ יְתֵהוּן וּקְרָא יִת שׁוּמְהוֹן אָדָם בְּיוֹמָא דְאַתְבְּרִיאָו.

(ג) וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בְּדִמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ:

וַחֲיָא אָדָם מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּדִמּוּתֵיהּ דְּדָמִי לִיהּ וּקְרָא יִת שְׁמִיהּ שֵׁת.

שלשים ומאת שנה - עד כאן פירש מן האשה.

(ד) וַיְהִי יְמֵי־אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁת שְׁמֹנֶה מֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

וַהֲוֹ יוֹמֵי אָדָם בְּתַר דְּאוֹלִיד יִת שֵׁת תַּמְנִי מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין.

(ה) וַיְהִי כָל־יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר־חִי תִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת:

וַהֲוֹ כָל יוֹמֵי אָדָם דְּחֵיא תִשְׁעַ מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וּמִית.

(ו) {ס} וַיְחִי־שֵׁת חָמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אֲנוֹשׁ:

וַחֲיָא שֵׁת מֵאָה וַחֲמִישׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד יִת אֲנוֹשׁ.

(ז) וַיְחִי־שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֲנוֹשׁ שִׁבְעַ שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

וַחֲיָא שֵׁת בְּתַר דְּאוֹלִיד יִת אֲנוֹשׁ תַּמְנִי מֵאָה וּשְׁבַע שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין.

(ח) וַיְהִי כָל־יְמֵי־שֵׁת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּתִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

וַהֲוֹ כָל יוֹמֵי שֵׁת תִּשְׁעַ מֵאָה וַתְּרֵתַא עֲסָרֵי שָׁנִין וּמִית.

(ט) {ס} וַיְחִי אֲנוֹשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־קִינָן:

וַחֲיָא אֲנוֹשׁ תִּשְׁעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יִת קִינָן.

(י) וַיְחִי אֲנוֹשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־קִינָן חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

וַחֲיָא אֲנוֹשׁ בְּתַר דְּאוֹלִיד יִת קִינָן תַּמְנִי מֵאָה וַחֲמִישׁ עֲסָרֵי שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין.

(יא) וַיְהִי כָל־יְמֵי אֲנוֹשׁ חָמֵשׁ שָׁנִים וּתִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

והיו כל יומי אגוש תשע מאה וחמיש שנין ומית.

(יב) {ו} ויחי קינן שבעים שנה ויולד את-מהללאל:

והיו קינן שבעין שנין ואוליד ית מהללאל.

(יג) ויחי קינן אחרי הולידו את-מהללאל ארבעים שנה ושמונה מאות שנה ויולד בנים ובנות:

והיו קינן בטר דאוליד ית מהללאל תמני מאה וארבעין שנין ואוליד בנין ובנות.

(יד) ויהיו כל-ימי קינן עשר שנים ותשע מאות שנה וימת:

והיו כל יומי קינן תשע מאה ועשר שנין ומית.

(טו) {ו} ויחי מהללאל חמש שנים וששים שנה ויולד את-יירד:

והיו מהללאל שתין וחמיש שנין ואוליד ית יירד.

(טז) ויחי מהללאל אחרי הולידו את-יירד שלשים שנה ושמונה מאות שנה ויולד בנים ובנות:

והיו מהללאל בטר דאוליד ית יירד תמני מאה ותלתין שנין ואוליד בנין ובנות.

(יז) ויהיו כל-ימי מהללאל חמש ותשעים שנה ושמונה מאות שנה וימת:

והיו כל יומי מהללאל תמני מאה ותשעין וחמיש שנין ומית.

(יח) {ו} ויחי-יירד שתים וששים שנה ומאת שנה ויולד את-חנוך:

והיו יירד מאה ושתין ותרתין שנין ואוליד ית חנוך.

(יט) ויחי-יירד אחרי הולידו את-חנוך שמונה מאות שנה ויולד בנים ובנות:

והיו יירד בטר דאוליד ית חנוך תמני מאה שנין ואוליד בנין ובנות.

(כ) ויהיו כל-ימי-יירד שתים וששים שנה ותשע מאות שנה וימת:

והיו כל יומי יירד תשע מאה ושתין ותרתין שנין ומית.

(כא) {ו} ויחי חנוך חמש וששים שנה ויולד את-מתושלח:

והיו חנוך שתין וחמיש שנין ואוליד ית מתושלח.

(כב) ויתהלך חנוך את-הא-להים אחרי הולידו את-מתושלח שלש מאות שנה ויולד בנים ובנות:

והלך חנוך בדחלתא דיי בטר דאוליד ית מתושלח תלת מאה שנין ואוליד בנין ובנות.

ויתהלך חנוך - צדיק היה וקל בדעתו לשוב ולהרשע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו. וזהו ששינה הכתוב במיתתו לכתוב: ואיננו - בעולם למלאות שנותיו, כי לקח אותו - לפני זמנו, כמו: הנני לוקח ממך את מחמד עיניך (יחזקאל כ"ד, ט"ז).

(כג) ויהי כל-ימי חנוך חמש וששים שנה ושלוש מאות שנה:

והיו כל יומי חנוך תלת מאה ושתין וחמיש שנין.

(כד) וַיִּתְּהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים:

והליך חנוך בדחלקתא דיי וליתיה ארי אמית יתיה יי.

תהלים - פרקים כ', קל"ה-קל"ט

תניא - אגרת הקדש כ"ה

(אלא שבארצות העו"ג החיות הוא על ידי התלבשות שרים החיצוני' הממוני' על ע' אומות דהיינו שיורד ניצוץ מדבר ה' הנקרא בשם מלכות דעשיה ומאיר על השרים של מעלה בבחי' מקיף מלמעלה אך אינו מתלבש בהם ממש אלא נמשך להם חיות מהארה זו שמאיר עליהם מלמעלה בבחי' מקיף ומהשרים נשפע חיות לעו"ג ולבהמות חיות ועופות שבארצותיהם ולארץ הגשמית ולשמים הגשמיים שהם הגלגלים (אלא ששמים וארץ ובהמות וחיות ועופות טהורים נשפעי' מקליפת נוגה והטמאים ונפשות העו"ג משאר קליפות). והנה שמים וארץ וכל אשר בהם בארצות עו"ג כולם כלא ממש חשיבי לגבי השרים שהם חיותם וקיומם. והשרים כלא ממש חשיבי לגבי החיות הנמשך להם מהניצוץ מדבר ה' המאיר עליהם מלמעלה ואעפ"כ החיות הנמשך לתוכם מהארה זו הוא בבחי' גלות בתוכם שלכן נקראי' בשם אלקי' אחרים וקרו ליה אלהא דאלהיא שגם הם הן בחי' אלקות ולכן העו"ג הנשפעים מהם הם עע"ז ממש עד עת קץ שיבולע המות והסט"א ואז אהפוך אל עמים כו' לקרוא כולם בשם ה' ונקרא גם כן בשם גלות השכינה מאחר שחיות זה אשר בבחי' גלות בתוכם הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ מדבר ה' הנקרא בשם שכינה (וגלות זה נמשך מחטא עה"ד ואילך והוא בחי' אחוריים לכד דקדושה אך כשגלו ישראל לבין האומות ואחיות ישראל ושרשם הוא בבחי' פנים העליונים הנה זו היא גלות שלימה וע"ז ארז"ל גלו לאדום שכינה עמהם)::

לוח היום-יום

כ"ח תשרי

"אם בחוקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם" . . לימוד התורה וקיום המצוות הם טבעת הקידושין שבהם קידש הקב"ה את ישראל להתחייב לזון אותם ולפרנסם.

נ"ך יומי - שופטים פרק א'

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׁאַלּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּיְהוָה לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָנוּ אֶל־הַכְּנַעֲנִי בַתְּחִלָּה לְהִלָּחֶם בּוֹ:

ויהי אחרי מות יהושע וישאלו בני ישראל בי"י לאמר מי יעלה לנו אל הכנעני - על מקומות שהפלנו בגורל ועדיין לא נכבשו.

(ב) וַיֹּאמֶר יְיָ הוֹדָה יְעֲלֶה הַנֶּה נִתְּתִי אֶת־הָאָרֶץ בְּיָדִי:

יהודה יעלה - שבט יהודה יעלה תחילה לכבוש את גורלו. ויש פותרין: יהודה יעלה - הוא עתניאל, הוא יעבץ, שאנו אומרים במסכת תמורה (בבלי תמורה ט"ז), מה שמו, יהודה אחי שמעון שמו, ולשמעון אחיו אמר שילך אתו.

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה לְשִׁמְעוֹן אָחִיו עֲלֶה אִתִּי בְּגִרְלִי וְנִלְחַמָּה בְּכַנְעֲנֵי וְהִלַּכְתִּי גַם־אֲנִי אִתְּךָ בְּגִרְלְךָ וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ שִׁמְעוֹן:

לשמעון אחיו - לשבט שמעון. עלה איתי - ועזרני לכבוש מה שנפל בגורלי.

(ד) וַיַּעַל יְהוֹדָה וַיִּתֵּן יְיָ הוֹדָה אֶת־הַכַּנְעֲנִי וְהַפְּרוֹזִי בְּיָדָם וַיָּכּוּם בְּזֹק עֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ:

בזק - שם מקום.

(ה) וַיִּמְצְאוּ אֶת־אֲדֹנֵי בֹק בְּזֹק וַיִּלְחֲמוּ בּוֹ וַיָּכּוּ אֶת־הַכַּנְעֲנִי וְאֶת־הַפְּרוֹזִי: (ו) וַיִּנָּס אֲדֹנֵי בֹק וַיִּרְדּוּ אַחֲרָיו וַיֹּאחֲזוּ אוֹתוֹ וַיִּקְצְצוּ אֶת־בְּהֵנוֹת יָדָיו וְרַגְלָיו: (ז) וַיֹּאמֶר אֲדֹנֵי־בֹק שְׁבָעִים מְלָכִים בְּהֵנוֹת יָדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם מְקַצְצִים הָיוּ מִלִּקְטִים תַּחַת שְׁלַחְנִי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי כֵּן שְׁלֵם־לִי אֱלֹהִים וַיְבִיאוּהוּ יְרוּשָׁלַם וַיָּמָת שָׁם:

שבועים מלכים וגו' - מיכן אתה למד מה גדולתן ומה עשרן של מלכי כנען, שהרי אדוני בזק לא היה להם כדיי לימנות עם מלכי כנען (יהושע י"ב) בשם מלך, וכתוב בו כן. ויביאוהו ירושלם - שהלכו משם להלחם על ירושלם.

(ח) {פ} וַיִּלְחֲמוּ בְנֵי־יְהוֹדָה בִּירוּשָׁלַם וַיִּלְכְּדוּ אוֹתָהּ וַיָּכּוּהָ לְפִי־חָרֵב וְאֶת־הָעִיר שָׁלְחוּ בָאֵשׁ:

שלחו באש - שלחו אש בכולה.

(ט) וְאַחֵר יָרְדוּ בְנֵי יְהוֹדָה לְהִלָּחֵם בְּכַנְעֲנֵי וַיֵּשֶׁב הָהָר וְהַנֶּגֶב וְהַשְׂפֵּלָה:

[ואחר ירדו בני יהודה - ירידה היא כלפי ירושלים שגבוה מכולם.]

(י) וַיֵּלֶךְ יְהוֹדָה אֶל־הַכַּנְעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּחֶבְרוֹן וְשֵׁם־חֶבְרוֹן לְפָנִים קָרִית אַרְבַּע וַיָּכּוּ אֶת־שָׁשִׁי וְאֶת־אֲחִימֶן וְאֶת־תַּלְמִי: (יא) וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם אֶל־יוֹשְׁבֵי דְבִיר וְשֵׁם־דְבִיר לְפָנִים קָרִית־סֶפֶר: (יב) וַיֹּאמֶר כָּלֵב אֲשֶׁר־יָכָה אֶת־קָרִית־סֶפֶר וּלְכַדָּה וְנִתְּתִי לוֹ אֶת־עַכְסָה בְּתִי לְאִשָּׁה: (יג) וַיִּלְכְּדָה עֲתַנְיָאֵל בֶּן־קִנְזִי אֶחָי כָּלֵב הַקָּטָן מִמֶּנּוּ וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־עַכְסָה בְּתֻלָּה לְאִשָּׁה:

אחי כלב - מאמו.

(יד) וַיְהִי בְּבוֹאָהּ וַתְּסִיתֶהוּ לְשָׂאֵל מֵאֵת־אֲבִיהָ הַשָּׂדֶה וַתַּצְנַח מֵעַל הַחֲמֹר וַיֹּאמֶר־לָהּ כָּלֵב מַה־לָּךְ:

ותסיתיהו - ואמליכתיה (תרגום יונתן שופטים א', י"ד). ותצנח - ואיתרכינת (תרגום יונתן שופטים א', י"ד), ליפול לרגלי אביה.

(טו) וַתֹּאמֶר לוֹ הִבֵּה-לִּי בִרְכָה כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נִתְּנָה לִי וְנִתְּנָה לִי גִלְתַּי מִיָּם וַיִּתֵּן-לָהּ כָּלֵב אֶת גִּלְתָּ עֲלִית וְאֶת גִּלְתָּ תַּחְתִּית:

ארץ הנגב - ארץ שמנוגב מכל טוב, שאין בו אלא תורה. גולות מים - שדה בית הבעל, אתר בית שקיא דמיא (תרגום יונתן שופטים א', ט"ו).

(טז) {פ} וּבְנֵי קִינִי חִתָּן מֹשֶׁה עָלוּ מֵעִיר הַתְּמָרִים אֶת-בְּנֵי יְהוּדָה מְדַבֵּר יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּנֶגֶב עָרֵד וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב אֶת-הָעֵם:

מעיר התמרים - היא יריחו, שניתן להם דושנה של יריחו לאכלה עד שיבנה בית המקדש, ומשיבנה בית המקדש בחלקו יטלנה, כדי שיהא לכל ישראל חלק בבית הבחירה, ונתנוה לבני יתרו ארבעים וארבע מאות שנה, והתלמידים שבהם הניחוה והלכו להם אצל עתניאל בן קנז הוא יעבץ במדבר יהודה אשר בנגב ערד ללמוד תורה. [מדבר יהודה אשר בנגב ערד - הוא דביר, שנאמר בה: ארץ הנגב נתתני (שופטים א', ט"ו). וערד - הוא עמלק יושב הנגב, שנאמר: וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב (במדבר כ"א, א'). הוא שנאמר בשאול: ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי וגו' (שמואל א' ט"ו, ו'). ובמקרא זה פתח בלשון רבים וסיים בלשון יחיד, וגם בזה: ובני קיני עלו, וילך וישב את העם.] וישב את העם - עם התלמידים היושבים לפניו. הוא ביקש להקדוש ברוך הוא שיזמן לו תלמידים הגונים, שנאמר: ויקרא יעבץ לאלהי ישראל וגו' (דברי הימים א' ד', י'), וזימן לו החסידים הללו.

(יז) וַיֵּלֶךְ יְהוּדָה אֶת-שְׁמֻעֹן אָחִיו וַיָּבֹאוּ אֶת-הַכְּנַעֲנִי וַיֵּשֶׁב צֶפֶת וַיַּחְרִימוּ אוֹתָהּ וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם-הָעִיר חֶרְמָה: (יח) וַיִּלְכְּדוּ יְהוּדָה אֶת-עֶזְרָה וְאֶת-גְּבוּלָה וְאֶת-אֲשָׁקְלוֹן וְאֶת-גְּבוּלָה וְאֶת-עֶקְרוֹן וְאֶת-גְּבוּלָה: (יט) וַיְהִי י-הוָה אֶת-יְהוּדָה וַיִּרְשׁ אֶת-הָהָר כִּי לֹא לְהוֹרִישׁ אֶת-יֹשְׁבֵי הָעֵמֶק כִּי-רָכַב בְּרוֹל לָהֶם:

כי לא להוריש את יושבי העמק - תרגם יונתן: ובתר כן דחבו לא יכילו לתרכא ית יתבי מישראל.

(כ) וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת-חֶבְרוֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיּוֹרֶשׁ מֹשֶׁה אֶת-שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הָעֵנָק: (כא) וְאֶת-הַיְבוּסִי יֵשֶׁב יְרוּשָׁלַם לֹא הוֹרִישׁוּ בְּנֵי בְנִימִן וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת-בְּנֵי בְנִימִן בִּירוּשָׁלַם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ואת היבוסי ישב ירושלם - מחוז היה בירושלים ששמו יבוסי. ומבני אבימלך היו, ולא הורישום מפני השבועה (בראשית כ"א, כ"ג-כ"ד) עד שבא דוד (שמואל ב' ה', ו'-ז'), לפי שעדיין היה נכדו קיים, והוא נשבע לו ולנינו ולנכדו (בראשית כ"א, כ"ג-כ"ד).

(כב) {פ} וַיַּעֲלוּ בֵּית-יוֹסֵף גַּם-הֵם בֵּית-אֵל וַי-הוּהוּ עַמָּם:

בית אל - שנפל בגורלם (יהושע ט"ז, א'), ואף על פי שפסל מיכה עמהם, שהרי מיכה משבט אפרים (שופטים י"ז, א'), נאמר כאן: וי"י עימם. הוא שאמר דניאל: לך י"י הצדקה ולנו בושפת הפנים (דניאל ט', ז').

(כג) ויתירו בית-יוסף בבית-אל ושם-העיר לפנים לזו:

ויתירו - על ידי אחרים, ושלחו מאללין (תרגום יונתן שופטים א', כ"ג). ויתורו את הארץ (במדבר י"ג, כ"א) נאמר במרגלים עצמן, ואילו ששלחו מרגלים נאמר: ויתירו.

(כד) ויראו השמרים איש יוצא מן-העיר ויאמרו לו הראנו נא את-מבוא העיר ועשינו עמה חסד:

את מבוא העיר - שהיו נכנסין בה דרך מערה, ולזו אחד עומד בפני המערה ונכנסים דרך הלז במערה.

(כה) ויראם את-מבוא העיר ויכו את-העיר לפי-חרב ואת-האיש ואת-כל-משפחתו שלחו: ויראם - באצבעו.

(כו) וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו הוא שמה עד היום הזה:

לזו - עין שגדילים בה אגוזים קטנים, קולריא בלעז. הוא שמה עד היום הזה - לא בילבלה סנחיריב, לא החריבה נבוכדנצר, ואף מלאך המות אין לו רשות, כולה במסכת סוטה (בבלי סוטה מ"ו:).

(כז) {פ} ולא-הוריש מנשה את-בית-שאן ואת-בנותיה ואת-תענך ואת-בנותיה ואת-[יושבי] (יושב) דור ואת-בנותיה ואת-יושבי יבלעם ואת-בנותיה ואת-יושבי מגדו ואת-בנותיה ויואל הכנעני לשבת בארץ הזאת: ולא הוריש מנשה - סיפר הכתוב בגנותו, שהתחילו למעול בהקדוש ברוך הוא אשר צוה אותם: והורשתם את כל יושבי הארץ וגו' (במדבר ל"ג, נ"ב).

(כח) ויהי כי-חזק ישראל וישם את-הכנעני למס והוריש לא הורישו: (כט) {ס} ואפרים לא הוריש את-הכנעני היושב בגזר וישב הכנעני בקרב בגזר: (ל) {ס} ובולן לא הוריש את-יושבי קטרון ואת-יושבי נהלל וישב הכנעני בקרב ויהיו למס: (לא) {ס} אשר לא הוריש את-יושבי עכו ואת-יושבי צידון ואת-אחלב ואת-אכוז ואת-חלבה ואת-אפיק ואת-רחב: (לב) וישב האשרי בקרב הכנעני יושבי הארץ כי לא הורישו: (לג) {ס} נפתלי לא-הוריש את-יושבי בית-שמש ואת-יושבי בית-ענת וישב בקרב הכנעני יושבי הארץ וישבי בית-שמש ובית ענת היו להם למס: (לד) וילחצו האמרי את-בני-הן ההרה כי-לא נתנו לרדת לעמק: (לה) ויואל האמרי לשבת בהר-חרם באילון ובשעלבים ותכבד יד בית-יוסף ויהיו למס: (לו) וגבול האמרי ממעלה עקרבם מהסלע ומעלה:

שבת קדש // ב"ט תשרי // ש"פ בראשית

הומש - שביעי פרשת בראשית

(פרק ה') (כה) {ושביעי} {ס} וַיְחִי מִתּוֹשְׁלַח שִׁבְעַ וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-לִמְךָ:

והיה למך מתושלח מאה ותמנן ושבע שנים ואוליד ית למך.

(כו) וַיְחִי מִתּוֹשְׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-לִמְךָ שְׁתֵּים וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וּשִׁבְעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

והיה מתושלח בטר דאוליד ית למך שבע מאה ותמנן ותרמין שנים ואוליד בגין ובגין.

(כז) וַיְהִי כָּל-יְמֵי מִתּוֹשְׁלַח תִּשְׁעַ וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: וְהָיוּ כָּל יְמֵי מִתּוֹשְׁלַח תִּשְׁעַ מֵאָה וּשְׁתֵּין וּתְשַׁע שָׁנִין וּמֵיִת.

(כח) {ס} וַיְחִי-לִמְךָ שְׁתֵּים וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בֶּן:

והיה למך מאה ותמנן ותרמין שנים ואוליד בר.

ויולד בן - שממנו נבנה העולם.

(כט) וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחַמְנוּ מִפְּעֻשָׁנוּ וּמֵעֲצָבוֹן יָדֵינוּ מִן-הָאָדָמָה אֲשֶׁר אָרָהָ יְיָ הוּא:

ויקרא ית שמיה נח למימר דין ינחמנא מעובדנא ומליאות ידנא מן ארעא דלמא יי.

זה ינחמנו - יניח ממנו את עצבון ידינו. עד שלא בא נח לא היו להם כלי מחרישה, והוא הכין להם, והיתה ארץ מוציאה קוצין ודרדרין כשזורעין חיטין מקללתו של אדם הראשון, ובימי נח נחה. זה ינחמנו - ינח מנו. ואם לא כך תפרשהו, אין טעם השם נופל על השם, ואתה צריך לקרות שמו: מנחם.

(ל) וַיְחִי-לִמְךָ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-נֹחַ חָמֵשׁ וּתְשַׁעַים שָׁנָה וַחֲמִשַּׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

והיה למך בטר דאוליד ית נח חמיש מאה ותשעין וחמיש שנים ואוליד בגין ובגין.

(לא) וַיְהִי כָּל-יְמֵי-לִמְךָ שִׁבְעַ וּשְׁבַעַים שָׁנָה וּשִׁבְעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

והיו כל ימי למך שבע מאה ושבעין ושבע שנים ומית.

(לב) {ס} וַיְהִי-נֹחַ בֶּן-חָמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד נֹחַ אֶת-שֵׁם אֶת-חָם וְאֶת-יֶפֶת:

והיה נח בר חמיש מאה שנים ואוליד נח ית שם ית חם וית יפת.

בן חמש מאות שנה - אמר ר' יודן: מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה, וזה לחמש מאות? אמר הקב"ה: אם רשעים הם הרי יאבדו במים זה ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה. כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשים לפני המבול, דכתיב:

הנער בן מאה שנה ימות (ישעיהו ס"ה, כ'), ראוי לעונש לעתיד, וכן לפני מתן תורה. את שם ואת חם ואת וגו' - והלא יפת הגדול הוא. אלא בתחילה אתה דורש את שהו צדיק, ונולד כשהוא מהול, ושאברהם יצא ממנו, כן בבראשית רבא (בראשית רבה כ"ו, ג').

(פרק ו') (א) וַיְהִי כִּי־הִחַל הָאָדָם לָרֵב עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוּת יִלְדוּ לָהֶם: וְהָיָה כִּד שְׂרִיאָו בְּנֵי אֲנָשָׁא לְמִסְגֵּי עַל אִפִּי אֲרָעָא וּבִנְתָא אֲתִילִידָא לְהוֹן.
(ב) וַיֵּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוּת הָאָדָם כִּי טֹבַת הָנָה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:

וְחָזוּ בְנֵי רַבְרַבִּיא יָת בְּנֵת אֲנָשָׁא אֲרִי שְׂפִירָן אֲנִין וְנִסִּיכוּ לְהוֹן נָשִׁין מִכָּל דְּאֲתִרְעִיאוּ.
בני האלהים - בני השרים והשופטים. דבר אחר: בני האלהים - הם שדים ההולכים בשליחותו של מקום, אף הם היו מתערבין בהם. כל אלהים שבמקרא לשון מרות, וזה יוכיח: ואתה תהיה לו לאלהים (שמות ד', ט"ז), ראה נתתיך אלהים (שמות ז', א'). כי טובת הנא - אמר ר' יודן: טבת כתוב - מי שהיו מטיבין אותה מקושטת ליכנס לחופה, היה גדול נכנס ובועלה תחילה. מכל אשר בחרו - אף בעולות בעל, אף הזכור והבהמה.

(ג) וַיֹּאמֶר יְיָ־הוֹה לֹא־יִדְוֹן רוּחֵי בְּאָדָם לְעֵלָם בְּשָׁגם הוּא בָּשָׂר וְהָיוּ יָמֵיו מָאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנָה:
וְאָמַר יי לֹא יִתְקַיֵּים דְּרָא בִּישָׁא תְּרִין קָדְמֵי לְעֵלָם בְּרִיל דְּאֲנוּן בְּסָרָא וְעוֹבְדִיהוֹן בִּישָׁין אֲרָכָא יְהִיב לְהוֹן מָאָה וָעֶשְׂרִין שָׁנִין אִם יִתּוּבּוּן.

לא ידון רוחי באדם - לא יתרעם ויריב רוחי עלי בשביל האדם. לעלם - לאורך ימים. הנא רוחי נָדוֹן בקרבִּי, אם להשחית או לרחם, לא יהיה מדון זה לרוחי לעולם, כלומר לאורך ימים. בשגם - כמו: בשגם, כלומר בשביל שגם זאת בו שהוא בשר, ואף על פי כן אינו נכנע לפני, ומה אם יהיה אש או דבר קשה. כיוצא בו: עד שקמתי דבורה (שופטים ה', ז') - כמו: שקמתי, וכן: שאתה מדבר עמי (שופטים ו', י"ז), אף כאן: בשגם. והיו ימיו וגו' - עד מאה ועשרים שנה אאריך להם אפי, ואם לא ישובו אביא עליהם מבול. ואם תאמר: משנולד יפת עד המבול אינם אלא מאה שנה, אין מוקדם ומאוחר בתורה. כבר היתה גזירה גזורה עשרים שנה קודם שהוליד נח תולדות, וכן מצינו בסדר עולם (סדר עולם רבה כ"ח). יש מדרשי אגדה רבים בלא ידון אבל זה ציחצוח פשוטו.

(ד) הַנִּפְלְאִים הָיוּ בָּאָרֶץ בִּימֵים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי־כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶל־בָּנוּת הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם הִמָּה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מַעֲוֹלָם אֲנָשִׁים הַיּוֹמִים:

וְגִבְרִיא הָיוּ בְּאֲרָעָא בְּיוֹמֵינָא הָאֲנוּן וְאִף בְּתֵר בֶּן דְּעֵאלִין בְּנֵי רַבְרַבִּיא לֹות בְּנֵת אֲנָשָׁא וַיִּלְדוּ לְהוֹן אֲנוּן וְגִבְרִיא דְּמַעְלָמָא אֲנָשִׁין דְּשָׂמָא.

הנפלים היו בארץ - על שם שנפלו והפילו את העולם, ובלשון עברית לשון ענקים הוא. בימים ההם - בימי דור אנוש ובני קין. וגם אחרי כן - אף על פי שראו באובדן

של דור אנוש, שעלה אוקיינוס והציף שליש העולם, לא נכנע דור המבול ללמד מהם. אשר יבאו וגו' - היו יולדות ענקים כמותם. הגבורים - למרוד במקום. אנשי השם - אותם שנקבו בשמות: עירד, מחויאל, מתושאל (בראשית ד', י"ח), שנקראו על שם אובדן שנימוחו והותשו. דבר אחר: אנשי שממון, ששיממו את העולם.

(ה) {מפטיר} {פ} וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל-יֶצֶר מַחֲשַׁבֶּת לְבֹו רָק רָע כָּל-הַיּוֹם:

וחזא יי ארי סניאת בישת אנשא בארעא וכל יצרא מחשבת לביה לחוד ביש כל יומא.

(ו) וַיִּנָּחֵם יְהוָה כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְּעַצֵּב אֵל-לְבֹו:

ותב יי במימריה ארי עבר ית אנשא בארעא ואמר במימריה למתבר תוקפהון כרעותיה.

וינחם כי עשה וגו' - נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים, שאילו היה בעליונים, היה ממרידן, בבראשית רבא (בראשית רבה כ"ז, ד'). ויתעצב - האדם אל לבו - של מקום, עלת במחשבה של מקום להעציבו, זהו תרגומו של אונקלוס. דבר אחר: וינחם - נהפכה מחשבתו של מקום ממידת רחמים למידת הדין, עלתה במחשבה לפניו מה לעשות באדם שעשה בארץ. וכן כל לשון ניחום שבמקרא לשון נמלך מה לעשות: ובן אדם ויתנחם (במדבר כ"ג, י"ט), על עבדיו יתנחם (דברים ל"ב, ל"ו), וינחם על הרעה (שמות ל"ב, י"ד), נחמתי כי המלכתי (שמואל א ט"ו, י"א), כולם לשון מחשבה אחרת הם. ויתעצב אל לבו - נתאבל על אבדן מעשה ידיו, כמו: נעצב המלך על בנו (שמואל ב י"ט, ג'). וזו כתבתי לתשובת המינין: גוי אחד שאל את ר' יהושע בן קרחה, אמר לו: אי אתם אומרים שהקב"ה רואה את הנולד. אמר לו: הין. אמר לו: הכתיב ויתעצב אל לבו. אמר לו: נולד לך בן זכר מימך. אמר לו: הין. אמר לו: ומה עשית. אמר לו: שמחתי ושימחתי את הכל. אמר לו: ולא היית יודע שסופו למות. אמר לו: בשעת חדותא חדוותא בשעת אבלא אבלא. אמר לו: כך מעשה לפני הקב"ה, אף על פי שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאבדן, לא נמנע מלבוראן בשביל צדיקים העתידים לעמוד מהם.

(ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחֲמָתִי כִּי עָשִׂיתֶם:

ואמר יי אמחי ית אנשא דבריתי מעל אפי ארעא מאנשא עד בעירא עד רחשא ועד עופא דשמיא ארי תבית במימרי ארי עכרתנן.

ויאמר אמחה את האדם - הוא עפר, אבא עליו מבול ואמחה אותו, לכך נאמר לשון מיחוי. מאדם עד בהמה וגו' - אף הם השחיתו דרכם. דבר אחר: הכל נבראו בשביל האדם, וכיון שהוא כלה מה צורך באילו. כי נחמתי כי עשיתם - חישבתי מה לעשות על אשר עשיתם.

(ח) וְנָח מֵצָא חָן בְּעֵינֵי יְהוָה:

ונח אשכח רחמין קדם יי.

(סיום) חסלת פרשת בראשית. קמ"ו פסוקים אמציה"ה, יחזקיה"ו סימן.

תהלים - פרקים כ', ק"מ-קמ"ד

תניא - אגרת הקדש כ"ה

והנה אף כי ה' אחד ושמו אחד דהיינו דבורו ורוח פיו המכונה בזוה"ק בשם שמו הוא יחיד ומיוחד אעפ"כ ההארה והמשכת החיות הנמשכת מרוח פיו יתברך מתחלקת לד' מדרגות שונות שהן ד' עולמות אבי"ע והשינוי הוא מחמת צמצומים ומסכים (רבים) לצמצם האור והחיות ולהסתירו שלא יהא מאיר כ"כ בעולם הבריאה כמו בעולם האצילות ובעולם היצי' הוא ע"י צמצומים ומסכים יותר וכו' אבל אין שום שינוי ח"ו בעצמות השכינה שהיא דבר ה' ורוח פיו וגם בבחי' ההארה והמשכת החיות הנה ההארה שבאצילות בוקעת המסך ומתלבשת בבריאה וכן מבריאה ליצירה ומיצירה לעשיה ולכן אור א"ס ב"ה שבאצילות הוא ג"כ בעשיה ובעוה"ז החומרי ע"י התלבשותו במלכות דבי"ע כמבואר הכל בכתבי האר"י ז"ל:

לוח היום-יום

כ"ט תשרי

מברכים ברכת הקשת, ולא כיש מפקפקים בזה.

איינער פון די מעזיבוזשער בעלי בתים האט געהאט א מחלוקת מיט נאך א בעל הבית, און זייענדיג אמאל בא דעם בעש"ט אין שוהל האט ער געשריען, אז ער וואלט זיין בר פלוגתא קורע געווען כדג זיין.

דער בעש"ט האט געהייסען די תלמידים געבען איינע די אנדערע די הענט, און זיך שטעלען לעבען אים מיט צוגעמאכטע אויגען. דער בעש"ט האט ארויפגעלייגט זיינע הייליגע הענט אויף די אקסלען פון די צוויי תלמידים, וועלכע זיינען געשטאנען לעבען אים, פלוצלונג האבען די תלמידים אנגעהויבען שרייען פון גרויס שרעק: זיי האבען געזעהן ווי דער בעל הבית איז קורע כדג זיין בר פלוגתא.

דאס באווייזט קלאהר, אז פון יעדער כח איז פאראן א פועל דבר: אדער אין א לבוש חומרי, אדער א רוחני וואס מי קאן אים אנעמען נאר מיט העכערע און איידעלערע געפילען.

תרגום: לאחד מה'בעלי-בתים' של העיר מעזיבוז היה ריב עם 'בעל-בית' אחר, ופעם אחת בשהותם אצל הבעל שם טוב בבית הכנסת, הוא צעק שהיה "קורע את יריבו כדג".

הבעל שם טוב צוה לתלמידיו שיתנו אחד לשני את ידיהם ושיתייצבו לידו בעינים עצומות. הבעל שם טוב הניח ידיו הקדושות על כתפי שני התלמידים שעמדו לידו.

לפתע החלו התלמידים לעצוק בפחד: הם ראו כיצד בעל הבית קורע הוא כדג את יריבו!

זה מראה בבירור, שמכל כח - יש תוצאה ופועל דבר: אם בלבוש חומרי, או רוחני, שאפשר לתופסו רק בחושים נעלים ועדינים יותר.

נ"ך יומי - שופטים פרק ב'

(א) {פ} וַיַּעַל מִלֶּאכָה יִיְהוָה מִן־הַגִּלְגָּל אֶל־הַבָּכִים {פ} וַיֹּאמֶר אֶעֱלֶה אִתְּכֶם מִמִּצְרַיִם וְאָבִיָּא אִתְּכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם וְאֹמַר לֹא־אֶפְרָ בְּרִיתִי אִתְּכֶם לְעוֹלָם:

ויעל מלאך י"י - שנינו בסדר עולם (סדר עולם רבה י"ט): זהו פינחס. אל הבוכים - שם המקום. אעלה אתכם - כך היתה דעתי מתחילה להעלותכם ממצרים, וכן עשיתי על מנת להוריש את אויביי.

(ב) וְאַתֶּם לֹא־תִכְרְתוּ בְרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת מִזְבַּחוֹתֵיהֶם תִּתְּצוּן וְלֹא־שִׁמְעֶתֶם בְּקוֹלִי מִה־זֹּאת עֲשִׂיתֶם:

[ואתם לא תכרתו ברית ליושבי הארץ, אך את מזבחותיהם תתוצון - ומשום תחילתם בקללה, גם אני אמרתי וגומ'.]

(ג) וְגַם אִמַּרְתִּי לֹא־אֶגְרֹשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְצַדִּיקִים וְאֱלֹהֵיהֶם יִהְיוּ לָכֶם לְמוֹקֵשׁ:

וגם אמרתי - עתה אמרתי באפי. לצדיקים - למצדדים בצידכם, בגדודים ובגייסות לשלול ולבזו.

(ד) וַיְהִי כִּדְבַר מִלֶּאכָה יִיְהוָה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאוּ הָעָם אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ: (ה) וַיִּקְרְאוּ שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בָכִים וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם לַיהוָה: (ו) {פ} וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעָם וַיֵּלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ לְרִשֵּׁת אֶת־הָאָרֶץ:

וישלח יהושע וגו' - זה מעשה היה מוקדם, אלא לפי שבא לומר: ויעשו הרע (שופטים ב', י"א), התחיל לומר כאן: יהושע כשמת וקיבלו לפניו לעבוד את י"י, שילחם איש לנחלתו, והם עבדו את י"י כל ימיו, וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים וגומ' - ואחר כך: ויעשו הרע בעיני י"י (שופטים ב', י"א). ימים האריכו, שנים לא האריכו, לפי שנתעצלו בהספדו. הוא שנאמר: להר געש (שופטים ב', ט') - שגעש עליהם ההר להרגם.

(ז) וַיַּעֲבְדוּ הָעָם אֶת־יְהוָה כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הָאָרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ אֲשֶׁר רָאוּ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל: (ח) וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן עֶבֶד יְהוָה בֶּן־מָאָה וָעֶשְׂרִי שָׁנִים: (ט) וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּגִבּוֹל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת־חָרֶם בְּהַר אֶפְרָיִם מִצָּפוֹן לְהַר־גִּעֵשׁ:

בתמנת חרס - על שם שהעמידו תמונת החרס על קברו, כלומר: חבל על האדם שהעמיד חמה ומוטל בקבר.

(י) וְגַם כָּל-הַדּוֹר הַהוּא נֶאֱסָפוּ אֶל-אֲבוֹתָיו וַיָּקָם דָּוִד אַחֲרֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ אֶת-יְהוָה וְגַם אֶת-הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל: (יא) {פ} וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיַּעֲבְדוּ אֶת-הַבַּעַלִּים:
[אין ויעשו הרע שעת מעשה אלא סיפור דברים.]

(יב) וַיַּעֲזְבוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם הַמּוֹצִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם וַיִּכְעֲסוּ אֶת-יְהוָה: (יג) וַיַּעֲזְבוּ אֶת-יְהוָה וַיַּעֲבְדוּ לַבַּעַל וְלַעֲשָׂתָרוֹת: (יד) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתֶּנֶם בְּיַד-שָׁשִׁים וַיִּשְׁפּוּ אוֹתָם וַיִּמְכְּרֻם בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם מִסָּבִיב וְלֹא-יָכְלוּ עוֹד לַעֲמֹד לִפְנֵי אוֹיְבֵיהֶם: (טו) בְּכָל אֲשֶׁר יֵצְאוּ יַד-יְהוָה הִיטָה-בָּם לַרָעָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם וַיַּצַּר לָהֶם מְאֹד:

בכל אשר יצאו יד י"י הייתה בם לרעה - על אלימלך מחלון וכיליון. נאמר בסדר עולם (סדר עולם רבה י"ב).

(טז) וַיָּקָם יְהוָה שְׁפָטִים וַיּוֹשִׁיעוּם מִיַּד שְׁסִיחֵם:

ויקם י"י - להם שפטים - תמיד מדור לדור, כמו שהוא מונה והולך בספר הזה, שופט אחר שופט.

(יז) וְגַם אֶל-שְׁפָטֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ כִּי זָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם סָרוּ מֵהַדָּרֶךְ אֲשֶׁר הָלְכוּ אֲבוֹתָם לִשְׁמֹעַ מִצְוֹת-יְהוָה לֹא-עָשׂוּ כֵן: (יח) וְכִי-הָקִים יְהוָה לָהֶם שְׁפָטִים וְהָיָה יְהוָה עִם-הַשְּׁפָט וְהוֹשִׁיעַם מִיַּד אוֹיְבֵיהֶם כָּל יְמֵי הַשּׁוֹפֵט כִּי-יִנָּחֵם יְהוָה מִנֶּאֱקָתָם מִפְּנֵי לַחֲצִיחֵם וְדַחֲקֵיהֶם:

וכי הקים - לשון הווה הכתוב מדבר, והיה כאשר מקים להם שופטים, והיה י"י עם השופט וגו'. כי ינחם - שהיה מתנחם להם על הרעה, כן תירגם יונתן. מנאקתם - מפני נאקתם, העולה לפניו מפני אויביהם.

(יט) וְהָיָה בְּמֹת הַשּׁוֹפֵט יֵשְׁבוּ וְהִשְׁחִיתוּ מֵאֲבוֹתָם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לַעֲבָדָם וְלִהְשָׁתַחֲוֹת לָהֶם לֹא הִפִּילוּ מִמַּעַלְלֵיהֶם וּמִדַּרְכָּם הַקָּשָׁה: לא הפילו - לא הניחו דבר להיות מתחרטים על כל הבא עליהם.

(כ) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יִעֲזָב אֲשֶׁר עָבְדוּ הַגּוֹי הַזֶּה אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת-אֲבוֹתָם וְלֹא שָׁמְעוּ לְקוֹלִי: (כא) גַּם-אֲנִי לֹא אוֹסִיף לְהוֹרִישׁ אִישׁ מִפְּנֵיהֶם מִן-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-עֹזֵב יְהוֹשֵׁעַ וַיָּמָת: (כב) לְמַעַן נִסּוֹת בָּם

אֶת־יִשְׂרָאֵל הַשֹּׁמְרִים הֵם אֶת־דֶּרֶךְ יְיָ הוּא לִלְכֹּת בָּם כַּאֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֲבוֹתָם
אִם־לֹא:

השומרים - ה"א זו בחטף פתח היא נקודה, לפי שהיא לשון שאילה ונסיון.

(כג) וַיִּנָּח יְיָ הוּא אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה לְבִלְתִּי הוֹרִישָׁם מִהָר וְלֹא נָתַנָּם בְּיַד־
יְהוֹשֻׁעַ:

הפטרת שבת ערב ראש חדש

(שמואל א פרק כ)

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עַבְדּוֹ
וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

(יח) {ס} וַיֹּאמְרוּ־לּוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד
מוֹשֶׁבְּךָ: (יט) וְשַׁלַּשְׁתָּ תִּירָד מָאֹד וּבֹאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־
נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיֵּשְׁבֶתָ אֵצֶל הָאֵבֶן הָאֵוֶל: (כ)
וְאֲנִי שַׁלַּשְׁתָּ הַחֲצִים צִדָּה אוֹרָה לְשַׁלַּח־לִי לַמַּטָּרָה: (כא)
וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּעַר לְךָ מֵצֵא אֶת־הַחֲצִים אִם־אָמַרְ אֹמֵר
לַנֶּעַר הִנֵּה הַחֲצִים! מִמָּד וְהִנֵּה קָחְנוּ | וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ
וְאִין דָּבָר חִי־יְיָ הוּא: (כב) וְאִם־כֹּה אֹמֵר לָעָלָם הִנֵּה הַחֲצִים
מִמָּד וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שַׁלַּחְךָ יְיָ הוּא: (כג) וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ
אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְיָ הוּא בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: (כד) {ס} וַיִּסְתַּר
דָּוִד בַּעֲדָה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ (על) [אל־] הַלְּחָם
לֶאֱכוֹל: (כה) וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ בַּפַּעַם | בַּפַּעַם אֶל־
מוֹשֶׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר מֵצַד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד
מִקּוֹם דָּוִד: (כו) וְלֹא־דִבֶּר שְׂאוֹל מְאוּמָּה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקְרָה הוּא בִלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר: (כז) {ס}
וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֹד מִקּוֹם דָּוִד {פ} וַיֹּאמֶר
שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן בָּנוּ מִדּוֹעַ לֹא־בָא בֶן־יִשְׁי גַּם־תָּמוּל גַּם־

הַיּוֹם אֶל-הַלֶּחֶם: (כח) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שָׂאוֹל נְשֹׂאֵל
דָּוִד מִעֲמָדִי עַד-בֵּית לָחֶם: (כט) וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבָח
מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צוּה-לִּי אָחִי וְעַתָּה אִם-מִצָּאתִי חֵן
בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת-אָחִי עַל-כֵּן לֹא-בָא אֶל-
שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ: (ל) {ס} וַיַּחֲרֹאֲף שָׂאוֹל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן-נָעוֹת הַמִּרְדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי-בָחַר אֶתְּהָ לְבֶן-יִשְׂרָאֵל
לְבִשְׁתְּךָ וּלְבִשְׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ: (לא) כִּי כָל-הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן-
יִשְׂרָאֵל חָי עַל-הָאֲדָמָה לֹא תָבוֹן אֶתְּהָ וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח
וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן-מָוֶת הוּא: (לב) {ס} וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-
שָׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה: (לג) וַיִּטֵּל
שָׂאוֹל אֶת-הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי-כָלָה הִיא
מֵעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת-דָּוִד: (לד) {ס} וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם
הַשְּׁלַחַן בַּחֲרִי-אָף וְלֹא-אָכַל בַּיּוֹם-הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לָחֶם כִּי
נָעֲצַב אֶל-דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (לה) {ס} וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא
יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וַנֶּעַר קָטָן עִמּוֹ: (לו) וַיֹּאמֶר
לְנַעֲרוֹ רֵץ מִצָּא נָא אֶת-הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנִכִּי מוֹרָה הַנֶּעַר רֵץ
וְהוּא-יֵרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: (לז) וַיָּבֹא הַנֶּעַר עַד-מְקוֹם הַחֲצִי
אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא
הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּאָה: (לח) וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה
חֹנֵשָׁה אֶל-תַּעֲמֹד וַיִּלְקָט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת-[הַחֲצִים] (החצי)
וַיָּבֹא אֶל-אֲדֹנָיו: (לט) וְהַנֶּעַר לֹא-יָדַע מְאוּמָה אֶךְ יְהוֹנָתָן
וְדָוִד יָדְעוּ אֶת-הַדְּבָר: (מ) {ס} וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת-כָּלִיו אֶל-
הַנֶּעַר אֲשֶׁר-לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָא הָעִיר: (מא) הַנֶּעַר בָּא
וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ
פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹן אִישׁ אֶת-רַעְהוֹ וַיִּכְבּוּ אִישׁ אֶת-רַעְהוֹ עַד-

דָּוֹד הַגִּדְלִי: (מב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְ-הוָה לֵאמֹר יְ-הוָה יִהְיֶה בֵּינִי
וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד-עוֹלָם:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן, האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק. נאמן
אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך, ודבר אחד מדברך אחר לא ישוב
ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי האל הנאמן בכל
דבריו, רחם על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח
במהרה בימינו, ברוך אתה יי משמח ציון בכנייה, שמחנו יי אלהינו
באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבא ויגל לבנו.
על כסאו לא יישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך
נשבעת לו שלא יבכה גרו לעולם ועד, ברוך אתה יי מגן דוד, על התורה
ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו
לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת, על הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך
ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד. ברוך אתה יי
מקדש השבת:

תמוזד יתה ביום ראשון, שעה 9 בבקר, 43 דקות ו 2 חלקים
ראש חדש מרחשון ביום הראשון וביום השני תבא עלינו למוכה

הפטרת פרשת בראשית לשמו"ת

(ישעיה פרק מב-מג)

(ה) {פ} כה-אמר האל | י-הוה בורא השמים ונוטיהם
רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים
בה: (ו) אני י-הוה קראתיך בצדק ואחזק בידך ואצרך
ואתנך לברית עם לאור גוים: (ז) לפקח עינים עורות
להוציא ממסגר אסיר מבית כלא ושבי חשך: (ח) אני
י-הוה הוא שמי וכבודי לאחר לא-אתן ותהלתי לפסילים:
(ט) הראשנות הנה-באו וחדשות אני מגיד במרם

תִּצְמַחְנָה אֲשֻׁמִיעַ אֶתְכֶם: (י) {פ} שִׁירוּ לִי־הוֹה שִׁיר חֲדָשׁ
 תִּהְלֹתוֹ מִקְצֵה הָאָרֶץ יוֹרְדֵי הַיָּם וּמִלְאֵוֹ אֲיִים וַיִּשְׁבִּיהֶם: (יא)
 יִשְׂאוּ מִדְּבַר וְעָרְיוּ חֲצָרִים תִּשְׁבֵּב קָדָר יִלְנֹו יִשְׁבִּי סֶלַע מִרְאֵשׁ
 הָרִים יִצְוָחוּ: (יב) יִשְׁיִמוּ לִי־הוֹה כְּבוֹד וּתְהַלֵּתוּ בָּאֲיִים יִגִּידוּ:
 (יג) יִהְיֶה כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעֲיֵר קִנְאָה יִרְיֵעַ
 אֶף־יִצְרִיחַ עַל־אִיְבֹיו יתְגַבֵּר: (יד) {ס} הִחֲשִׁיתִי מַעֲוָלָם
 אַחֲרֵי־שׁ אֶת־אֶפֶק בִּיּוֹלָדָה אֶפְעָה אֲשֶׁם וְאֶשְׂאֶף יָחַד: (טו)
 אַחֲרֵיב הָרִים וּגְבָעוֹת וְכָל־עֶשְׂבָּם אוֹבִישׁ וְשִׁמְתִי נְהֲרוֹת
 לָאֲיִים וְאַגְמִים אוֹבִישׁ: (טז) וְהוֹלֵכְתִּי עֹרִים בְּדָרְךָ לֹא יִדְעוּ
 בְּנִתִּיבוֹת לֹא־יִדְעוּ אֲדָרִיכֶם אֲשִׁים מִחֲשֶׁךְ לִפְנֵיהֶם לְאוֹר
 וּמַעַקְשִׁים לְמִישׁוֹר אֵלֶּה הַדְּבָרִים עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזַבְתִּים: (יז)
 נִסְגְּוּ אַחֲוֹר יִבְשׁוּ בִשֶׁת הַבְּטָחִים בַּפֶּסֶל הָאֹמְרִים לְמַסְכָּה
 אַתֶּם אֱלֹהֵינוּ: (יח) {פ} הִחֲרַשְׁתִּים שְׁמָעוּ וְהַעֲוִרִים הַבֵּיטוּ
 לְרֵאוֹת: (יט) מִי עֹוֹר כִּי אִם־עֲבָדִי וְחֲרַשׁ כְּמִלְאָכִי אֲשַׁלַּח
 מִי עֹוֹר כְּמִשְׁלָם וְעֹוֹר כְּעֶבֶד יִהְיֶה: (כ) [רֵאוֹת] (ראית)
 רְבוֹת וְלֹא תִשְׁמַר פְּקוּחַ אֲזֻנִּים וְלֹא יִשְׁמָע: (כא) יִהְיֶה חֲפֵץ
 לְמַעַן צִדְקוֹ יִגְדִּיל תוֹרָה וַיֵּאדָּר:

בשנה מעוברת נהג כ"ק אדמו"ר מלויובאוויטש לומר עד "ואחרי לא יהיה"

(כב) וְהוּא עִם־בָּזוּז וְשִׁסּוּי הַפֶּחַ בַּחוּרִים כָּלָם וּבִבְתִּי כָלָאִים
 הַחֲבָאוּ הָיוּ לְבֹו וְאִין מַצִּיל מַשְׁסָה וְאִין־אֹמֵר הָשֵׁב: (כג)
 מִי בָכֶם יֵאָזִין זֹאת יִקְשֹׁב וַיִּשְׁמַע לְאַחֲוֹר: (כד) מִי־נָתַן
 [לְמַשְׁסָה] (לְמַשׁוּסָה) יַעֲקֹב וַיִּשְׂרָאֵל לְבָזוּזִים הֲלוֹא יִהְיֶה־זוּ
 חֲטָאֵנוּ לוֹ וְלֹא־אָבוּ בְּדַרְכֵּי הַלֹּוֹךְ וְלֹא שְׁמָעוּ בְּתוֹרָתוֹ: (כה)
 וַיִּשְׁפֹּךְ עָלָיו חֲמָה אֲפֹו וְעֲזוּז מִלְחָמָה וּתְלַהֲטָהוּ מִסְבִּיב וְלֹא
 יִדְעַ וְתִבְעַר־בּוֹ וְלֹא־יִשְׁיִים עַל־לֵב: (א) וְעֵתָה כֹּה־אָמַר
 יִהְיֶה בְּרֹאךְ יַעֲקֹב וַיִּצְרַךְ יִשְׂרָאֵל אֶל־תִּירָא כִּי גֵאֻלְתִּיךְ

קראתי בשִׁמְךָ לִי-אֵתָהּ: (ב) כִּי-תַעֲבֹר בַּמַּיִם אֶתְךָ-אֲנִי
 וּבְנֵהְרוֹת לֹא יִשְׁטָפוּךָ כִּי-תֵלֵךְ בְּמוֹ-אֵשׁ לֹא תִכּוֹה וְלֹהֶבֶת
 לֹא תִבְעַר-בָּךְ: (ג) כִּי אֲנִי יְ-הוָה אֶל-לִהְיוֹת קְרוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
 מוֹשִׁיעֶךָ נָתַתִּי כַּפְּרֶךָ מִצָּרִים כּוֹשׁ וּסְבָא תַחֲתֶיךָ: (ד) מֵאֲשֶׁר
 יִקְרָת בְּעֵינַי נִכְבְּדָתָּ וְאֲנִי אֶהְבֶּתִּיךָ וְאַתָּן אֲדָם תַּחֲתֶיךָ
 וְלֵאמֹים תַּחַת נַפְשֶׁךָ: (ה) אֶל-תִּירָא כִּי אֶתְךָ-אֲנִי מִמּוֹרָח
 אָבִיא זֶרְעֶךָ וּמִמַּעַרְב אֶקְבְּצֶךָ: (ו) אֹמַר לַצֶּפוֹן תִּנֵּי וּלְתִימָן
 אֶל-תִּכְלְאוּ הִבִּיאי בְנֵי מֶרְחֹק וּבְנוֹתַי מִקְצֵה הָאָרֶץ: (ז) כֹּל
 הַנִּקְרָא בְשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרֹאֲתִיו יִצְרָתִיו אֶף-עֲשִׂיתִיו: (ח)
 הוֹצִיא עִם-עוֹר וְעֵינַיִם יֵשׁ וְחַרְשִׁים וְאָזְנִים לָמוֹ: (ט) כֹּל-
 הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ יַחְדָּו וַיֵּאסְפוּ לְאֵמִים מִי בָהֶם יִגִּיד זֹאת
 וּרְאשֹׁנוֹת יִשְׁמִיעֵנוּ יִתְּנוּ עֲדִיהֶם וַיִּצְדְּקוּ וַיִּשְׁמְעוּ וַיֹּאמְרוּ
 אָמֵת: (י) אַתֶּם עַדִּי נְאֻם-יְ-הוָה וְעַבְדִּי אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי לְמַעַן
 תִּדְּעוּ וְתֵאֱמִינוּ לִי וְתִבְּנֶנוּ כִּי-אֲנִי הוּא לִפְנֵי לֹא-נוֹצַר אֵל
 וְאַחֲרִי לֹא יִהְיֶה:

פרק משנה לשבוע פרשת בראשית - חולין פרק ז'

(א) גיד הנשה נוהג בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחלין ובמקדשים. ונוהג בבהמה ובחיה, בירך של ימין ובירך של שמאל. ואינו נוהג בעוף, מפני שאין לו כף. ונוהג בשליל. רבי יהודה אומר, אינו נוהג בשליל. וחלבו מתר. ואין הטבחין נאמנין על גיד הנשה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, נאמנין עליו ועל החלב.

גיד הנשה. ובמקדשים. אפלו עולה שכלה כליל, מוציא את הגיד ומשליכו על האפר הצבור במזבח הקרוי תפוח, ואינו מקריבו עם הבשר: שאין לו כף. אין לו כף ירך דומה לשל אדם שהוא עגל, אלא הבשר שעל הקולית של עוף ברחב הוא. ואם נמצא עוף שיש לו כף עגל, גיד הנשה שלו אסור: ונוהג בשליל. בן תשעה חי הנמצא בבהמה: רבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל. ואין הלכה כרבי יהודה: וחלבו. של שליל מתר. פרוש אחר וחלבו, של גיד. כלומר שמנו של גיד מתר לדברי הכל, אלא שישראל קדושים נהגו בו אסור: ואין הטבחים נאמנים. לומר נטלנוהו. מפני שטרח הוא להם לחטט אחריו. ואין הלכה כרבי מאיר:

(ב) שולח אדם ירך לנכרי שגיד הנשה בתוכה, מפני שמקומו נכר. הנוטל גיד הנשה, צריך שיטל את כלו. רבי יהודה אומר, כדי לקיים בו מצות נטילה.

שולח אדם ירך לנכרי וכו'. ואין חוששים שמא יראנה ישראל כששולחה לו ויחזור ויקנה אותה מן הנכרי ויאכלנה בגידה. כיון דשלימה היא, מקומו של גיד הנשה היה נכר אם נחטט הימנה, והלוקח מבין שלא נטל ונוטלו: שיטל את כלו. יחטט אחריו: לקיים בו מצות נטילה. גוממו מלמעלה ודין:

(ג) האוכל מגיד הנשה כזית, סופג ארבעים. אכלו ואין בו כזית, חיב. אבל מזה כזית ומזה כזית, סופג שמונים. רבי יהודה אומר, אינו סופג אלא ארבעים.

אכלו ואין בו כזית חיב. משום דבריה הוא, חיב בכל שהוא, כאוכל נמלה כל שהוא שחיב: מזה כזית. מירך של ימין כזית, וכן מירך של שמאל: אינו סופג אלא ארבעים. דסבר רבי יהודה אינו נוהג אלא בשל ימין, דדריש הירך, המימנת שבירה. ואין הלכה כרבי יהודה:

(ד) ירך שנתבשל בה גיד הנשה, אם יש בה בנותן טעם, הרי זו אסורה. ביצר משערין אותה. בבשר בלפת.

בבשר בלפת. רואין כאלו הירך לפתות והגיד בשר, ואלו היה נותן טעם בשר כשעור הגיד, בלפתות [כשעור] הירך, אסור. דשעורים הלכה למשה מסיני, וגמירי דבהכי משערין, אף על פי שאלו היה כרוב או קפלוט היה צריך פחות או יותר. והא מתניתין אדחיא לה ואינה הלכה. דקימא לן אין בגידין בנותן טעם, דבין נתבשל ובין נמלח ובין נצלה, משליכו ומתר. ודוקא בו, אבל שמנו יש בו בנותן טעם, ואם לא נטל שמנו אסור. ונותן טעם האמור במין במינו שאין אדם יכול להבחין, משערין אותו בששים:

(ה) גיד הנשה שנתבשל עם הגידים, בזמן שמפירו, בנותן טעם, ואם לאו, בלן אסורין. והרטב, בנותן טעם. וכן חתיכה של גבלה, וכן חתיכה של דג טמא, שנתבשלו עם החתיכות, בזמן שמפירן, בנותן טעם. ואם לאו, בלן אסורות. והרטב, בנותן טעם.

גיד הנשה שנתבשל עם הגידים. של התר: בזמן שמפירו. משליכו לחוץ ואין פאן אלא פליטתו: בנותן טעם. אם יש בגיד של אסור בנותן טעם בכל אלו, בלן אסורים: ואם לאו. שאינו מפירו: בלן אסורים. דבכל אחד יש לומר זה הוא, ולא בטיל ברבא, דכבריה הוא חשוב ובריה לא בטלה: בזמן שמפירן. לחתיכות האסור, משערינן בנותן טעם, ואי אין בהן כדי לתת טעם בשל התר הרי השאר מתרות: ואם אין מפירן. כל החתיכות אסורות. דכל אחת יש לחוש ולומר שמא זו היא. ואינה בטלה ברב, הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים: והרטב מתר. אם אין בחתיכות האסור כדי לתת טעם ברטב ובקפה ובחתיכות. והלכה למעשה באסור שנתערב בהתר, מין בשאינו מינו דאיכא למיקם אטעמא, אם תרומה היא שנתערבה בחלין, יטעמנה כהן, ואם דבר אסור הוא, יטעמנו נחתום נכרי, אם אומר שאין בתערבת טעם התרומה או טעם האסור, הכל מתר. והימנוהו רבנן לנחתום נכרי, כיון דמלאכתו הוא לא משקר, שלא יפסיד אמנותו. ואם נתערב מין במינו דליכא למיקם אטעמא, או מין בשאינו מינו ואין פאן כהן או נכרי שנוכל לסמוך עליו, אם האסור הוא מחלב ודם גבלות וטרפות שקצים ורמשים ובהמה ועופות ודגים טמאין וכיוצא בזה, משערים אותו בששים, אם יש ששים של התר כנגד האסור הכל מתר, ואם לאו, הכל אסור. וכן שמן של גיד הנשה, משערים אותו כנגד ששים של התר. אבל כחל שנתבשל עם בשר משערים אותו בששים, וכחל מן המנין, מפני שאסורו מדברי סופרים. וביצה שיש בה אפרוח שנתבשלה עם שאר ביצים של התר, צריכא ששים ואחת כנגדה. ואם האסור הוא תרומה וחלה ובכורים, אם הוא מין במינו או מין בשאינו מינו, ואין שם כהן [או נכרי] שיטעם, משערינן אותו במאה של חלין. ואם ערלה וכלאי הכרם, משערים אותן במאתים. וכל השעורים הללו משערים בכל מה שפקדורה, ברטב ובחתיכות ובתבלין ובקפה, והוא הדק דק שבשולי הקדירה. וכמו שהוא בא לפנינו משערינן ליה, ולא משערינן במאי דבלע קדירה מן התר, לפי שאף מן האסור נבלע ונתמעט מכמות שהיה, דאטו דהתרא בלע דאסורא לא בלע:

(ו) נוהג בטהורה, ואינו נוהג בטמאה. רבי יהודה אומר, אף בטמאה. אמר רבי יהודה, והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדין בהמה טמאה מתרת להן. אמרו לו, בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו.

ואינו נוהג בטמאה. שאם אכל גיד הנשה של טמאה, למאן דאמר יש בגידים בנותן טעם, לוקה משום טמאה ולא משום גיד. ולמאן דאמר אין בגידים בנותן טעם, פטור מכלום, דבטהורה עץ הוא והתורה חיבה עליו, אבל בטמאה אינו נוהג: מבני יעקב נאסר. ועדין טמאה מתרת להן עד מתן תורה: אמרו לו. פסוק זה שהזהיר עליו בסיני נאמר, ועד סיני לא הזהירו: אלא שנכתב במקומו. לאחר שנאמר בסיני, כשפא לסדר משה את התורה כתב המקרא הזה על המעשה, על כן הזהירו בני ישראל אחרי כן שלא יאכלו גיד הנשה [לידע מאיזה טעם נאסר להם]. ואין הלכה כרבי יהודה:

השיעור השבועי – פרשת בראשית

עץ הדעת

מעין גנים - 'נקודה הסידית' לפרשת בראשית

דעת רבי מאיר - גפן

בגמרא סנהדרין^[א] מובאות שלש דעות מה היה עץ הדעת. "תניא רבי מאיר אומר אותו אילן שאכל ממנו אדם הראשון גפן היה". רבי מאיר אומר שאדם וחווה למעשה סחטו ענבים (אדם או חווה) ושתו יין. וטעמו של רבי מאיר "שאין לך דבר שמביא יללה לעולם אלא גפן" - החטא הביא את המות לעולם והמות הוא יללה. רבי מאיר אינו לומד זאת מהפסוק, ממה שכתוב "עץ הדעת טוב ורע" (כמו שנראה בהמשך) אלא רק מסברא, היות שתוצאת החטא היא יללה יש בכך סימן ששתו יין. יש מפרשים שמצביעים על הגימטריא, ילל שוה יין. והנה בהמשך, אצל נח, ששתה והשתכר, כתוב פעם ראשונה בתורה יין, ושם נאמר "וישת מן היין וישכר", "היין" עולה יללה!

דעת רבי יהודה - חטה

בהמשך הבריייתא כתוב "רבי יהודה אומר חטה היה", וטעמו "שאין התינוק יודע לקרוא אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן" (דהיינו שאז החטה היתה עץ). רבי יהודה לא לומד מסברא אלא מהפסוק עצמו: "עץ הדעת" היינו עץ שנותן דעת, וזהו דגן-חטה, כיון שהתינוק יודע לזהות ולומר אבא ואמא אחרי שטועם חטה - דעה קשורה לדבור כמו שפירש רש"י על הפסוק "ויהי האדם לנפש חיה" - "שנוספה בו דעה ודבור".

דעת רבי נחמיה - תאנה

הדעה השלישית היא דעת רבי נחמיה (כל התנאים כאן הם תלמידי רבי עקיבא): "רבי נחמיה אומר תאנה היה. שבדבר שקלקלו בו נתקנו, שנאמר 'ויתפרו עלה תאנה'". במדה מסוימת, פירוש זה הכי קרוב לפשט, סוף הסיפור מגלה למפרע על ההתחלה, שהעץ היחיד שהסכים לשתף עם אדם וחווה פעולה לאחר החטא ולתרום להם את העלים שלו לעשות חגורות "לכסות בשר ערוה" הוא תאנה, ויש בכך סימן שבאותו העץ שקלקלו בו נתקנו^[ב].

[א] כתוב, "עץ הדעת", איזה עץ היה). אליבא דרבי נחמיה החטא ותקונו קשור גם להבנת הנקרא, אך לא להעמיק במשמעות תבה מסוימת ("עץ" הדעת; כח ההעמקה הוא כח הדעת, וכדלקמן) אלא ברמזי הסיפור עצמו, בהקשרים

[א] ע, א. [ב] יוצא אליבא דרבי מאיר עצם החטא ותקונו קשור לסברא – סברא שוגה לעומת סברא נכונה. אליבא דרבי יהודה החטא ותקונו קשור להבנת הנקרא לעומק (להבין מתוך לשון

רש"י: "באיזמל שהוא מכה, בו הוא מרפא"

בדעת רבי נחמיה יש מחלוקת רש"י ותוספות. רש"י מפרש "מדת הקדוש ברוך הוא, באיזמל^[ג] שהוא מכה בו הוא מרפא" - רפואה על ידי גורם המחלה עצמו, הנקראת רפואת "דומה בדומה"^[ד], כלומר שהרפואה חבויה בתוך המחלה עצמה. רבי נחמיה קורא לזה "נס בתוך נס", "כמו 'ויצת אש בציון' ואומר 'ואני אהיה לה נאם הוי' חומת אש סביב'". הרעיון הזה נכנס לנוסח ברכת "נחם" שאומרים בתשעה באב, "באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה", וגם כל ירושלים "פרזות תשב ירושלים ואני אהיה לה נאם הוי' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה". בסופו של דבר, האש של החורבן מרפאת ובונה אותה. מזכיר קצת את ענין איש ואשה, שיש בהם אש, שבלי קדושה "אש אוכלתן" אבל ברגע ששכינה ביניהם גם האש מתקדשת ("שכינה ביניהם").

לכאורה דווקא כאן קצת קשה להבין (כמו ששואלים המפרשים) מהו התיקון: האם מה שה' עשה להם חגורות וכיסו בשר ערוה נקרא שהחטא שלהם נתקן? אמנם עשיית הלבוש מהוה תקון לרגש הבושה מפני החטא, אבל האם הלבוש הוא תקון החטא בעצמו? הרי אם באמת היו מתקנים את החטא עצמו גם העונש היה בטל! צריך לומר שיש איזה תקון ראשוני כאשר אתה מתקן את הפן ה'דרך-ארצי' של מה שנתקלקל על ידי החטא, וכאן חז"ל לא מחלקים בין תקון הדרך ארץ לתקון התורני.

תוספות: התאנה לוקחת אחריות על השפעותיה

והתוספות כתבו "פירש בקונטרס באיזמל שהוא מכה הוא מרפא, כמו שנאמר... ואין ענין זה לזה כלל! אלא היינו כדאמרינן בבראשית רבה: משל לבן מלך שקלקל עם אחת משפחותיו כיון ששמע המלך טרדו והוציאו חוץ לפלטרין שלו, והיה מחזר על הפתחים של שפחותיו ולא היו מקבלין אותו אלא אותה שקלקלה עמו פתחה לו דלתיה וקבלתו. כך בשעה שאכל אדם מפרי האילן טרדו והוציאו מחוץ לגן עדן והיה מחזר על כל האילנות ולא היו מקבלין אותו. מה היו אומרים לו? אמר רבי ברכיא הא גנבא דגנב דעתא דברייה [זהו שגנב דעת בוראו]. היינו הא דכתיב 'אל תבואני רגל גאווה' רגל שנתגאה על בוראו 'ויד רשעים אל תנידני'^[ה] לא תסב מני עלה. אבל התאנה על ידי שאכל ממנה פתחה לו דלתיה וקבלתו".

ממה שכל העצים אמרו לאדם "אל תבואני רגל גאווה" נראה שכל החטא הוא הגאווה. כמו שלומדים הרבה פעמים שכל התורה כולה (תורה לשון הוראה) היא גאווה או ענוה. ידוע ש"רגל גאווה" בגימטריא רמח, ה"זה לעומת זה" של כל רמח מצוות עשה של התורה.

[ג] איזמל רומז ל"אין מזל [לישראל]", וד"ל.

[ד] ראה רפואה שלמה פרק ח.

[ה] תהלים לו, יב.

של סבה ומסובב וכו' (ובפרט מסוף הספור; שרש סיפורי המעשיות שבתורה בחכמה עילאה, כמבואר בתחילת קונטרס אחרון בתניא, וכדלקמן), ודוק היטב.

משל השפחה בתוספות הוא הגיון אחר לגמרי מרש"י. רש"י אומר משהו רוחני שלא מתיישב כלל וכלל על דעת התוספות, שיש פה איזו תרופה הומאופטית, שבמה שאתה מקלקל אתה מתרפא. יש פה הבדל פנימי, אמיתי, שרש"י רואה בכך תקון החטא ואילו לפי התוספות הענין הוא רק שהתאנה, השפחה שקלקלה עמו יחד, היא הסכימה לפתוח את הדלת שיקחו ממנה את העלה.

שלש הדעות - כנגד חב"ד

יש כאן ברייתא אחת עם שלש דעות, וכל אחת מהן נובעת מסוג אחר של לימוד: רבי מאיר לומד שזה גפן מהלילה; רבי יהודה לומד שזו חטה מהשם של עץ הדעת; רבי נחמיה לומד שזו תאנה מהדבר שקלקלו בו נתקנו.

כנראה ששלש הדעות הן כנגד חב"ד. העץ עצמו נקרא "עץ הדעת", אבל הפגם כולל את כל השכל. עץ הדעת הוא השכל ועץ החיים הוא למעלה מהשכל. שכל בלי אלקות גורם לחטא (כמו החטא שגרם לחורבן "שלא ברכו בתורה תחילה", ללמוד תורה אבל בלי הכרה של השראת אלקות) - גם על פי פשט, משום שהוא מעורר תאוות, כמו שהאבן עזרא כותב, או כדברי הרמב"ן המפורסמים שיש מציאות של "נבל ברשות התורה"^[1]. הכל מתחיל מהדעת, והדעת כולל את כל החב"ד.

פשיטא ששיטת רבי יהודה שאומר שזה על שם הדעת, היא כנגד הדעת; גם פשוט ששיטת רבי מאיר שאומר שהעץ הוא גפן היא כנגד הבינה, בכל מקום יין הוא בבינה; לפי זה, התאנה צריכה להיות בחכמה. בשבעת המינים התאנה היא בנצח, אבל יש בהחלט זיקה בין הנצח לחכמה: הנצח דז"א נעשה חכמה של המלכות, הנצח הוא סוף קו ימין והחכמה ראש קו ימין.

עיקרון הסברות

נתבונן כעת בסברות השונות. נתחיל מהסוף, מרבי נחמיה: כל הלימוד של "נס בתוך נס", שבאיזמל שה' מכה בו הוא מרפא, באופן של רפואת "דומה בדומה", הוא שכל של חכמה. לומר את המשפט שבאותו דבר שהיה קלקול, באותו דבר יש תקון, יש בזה "חכם הרואה את הנולד", הוא רואה שמכל דבר לא טוב יוצא טוב - חכמה של קדושה היא אופטימיות וחכמה של קליפה היא פסימיות. מכל דבר לא טוב, מכל איזמל שמכה, יכול לצמוח מזה גופא גם ישועה. ההקבלה כנגד החכמה 'מתלבשת' יותר טוב על פירוש רש"י, וקצת פחות טוב לפי תוספות.

הרעיון של יללה משתיית היין שייך לבינה: "מינה דינן מתערין", מחיצוניות הגבורות של אמא.

החטה היא הדעת גופא, והיינו מה שאין התינוק יודע לקרוא "אבא ואמא", ולא מסתפק באבא, משום שהדעת נתנה בין אבא לאמא, היא קוראת מצד ימין לאבא

[1] רמב"ן ויקרא יט, ב.

ומצד שמאל לאמא. היא קוראת כאשר אוכלת חטה, וידוע הרמז ש-חטה בגימטריא כב אותיות התורה, וידוע בזהר שהאותיות הן ברקיע הדעת.

עץ שיכול להיות טוב או רע, עץ רע שמתהפך להיות טוב

רמז יפה: שלש הדעות יחד, גפן חטה תאנה = תורה. כל התורה כולה, שהיא חכמה-בינה-דעת, היא גפן-חטה-תאנה. גפן היא גם היכולת בתורה ללמוד מתוך סברא פשוטה, כמו רבי מאיר.

יותר עמוק, קודם אמרנו שרבי מאיר לא צריך פסוק אלא לומד מסברא, שהגפן מביא לילה, אבל יש לומר שהוא כן לומד מהפסוק: "עץ הדעת טוב ורע" - יש משהו שיכול להיות טוב או רע, וזהו היין: יש יין טוב שדעת זקנים נוחה הימנו, כמובא לפני כן בגמרא ש"יין נקרא תירוש, וכתוב חסר "תירש" - אם אדם זוכה כששותה נעשה "ראש" (כמו הקרי) ואם לא זוכה נעשה "רש" (כמו הכתיב). אם היין מתדרדר הוא נעשה מטוב רע.

גם בדעת רבי נחמיה יש לומר שהוא לומד לא רק מסוף הספור ("ויתפרו עלה תאנה") אלא גם מ"טוב ורע": הוא אופטימי וקורא הפוך, שמה שהיה רע יכול להפוך להיות טוב. אם כן, כולם לומדים מעצם הבטוי "עץ הדעת טוב ורע": רבי יהודה לומד מעצם המלה דעת, ושני האחרים מ"טוב ורע", רבי מאיר לומד שמטוב נעשה רע, ורבי נחמיה לומד שמרע יכול לצאת טוב.

כאמור, דעת רבי נחמיה שעץ הדעת היה תאנה. בקדושה, בתקון, זו החכמה של "הוא הנתן לך כח לעשות חיל", חכמה היא הברקה, החכמה המיוחדת של רש"י, שבדבר שקלקלו בו נתקנו, לגמרי, "ימותו ולא בחכמה", וד"ל. והנה תאנה חכמה = תענוג, בדעה זו יש הכי הרבה תענוג.

טויט יז תשרי - כל התורה היא ברכה

תורתנו הקדושה פותחת ב-ב רבתי של בראשית, לשון ברכה (ברכה אחת גדולה ועצומה, הכוללת את כל הברכות).

גם סוף התורה היא פרשת וזאת הברכה - נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן. אם יש ברכה בראש וגם ברכה בסוף אז גם התוך כולו אומר ברכה. ללמד שכל התורה כולה היא "ברכת הוי'" (ביטוי המופיע פעמיים בתורה, אצל יוסף ואצל נפתלי בברכות משה בפרשת וזאת הברכה, "ויברך הוי' את בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברכת הוי' בכל אשר יש לו בבית ובשדה" = $3952 = 152$ פעמים הוי'; "נפתלי שבע רצון ומלא ברכת הוי' ים ודרום ירשה" = $2834 = 109$ פעמים הוי'. $3952 = 2834$ ועוד $1118 =$ "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד").

הברכה בראש היא בחינת דכורא, ברכה בגימטריא זכר. הברכה בסוף היא בחינת נוקבא - "וזאת הברכה" (כאשר כל התוך, כל התורה כולה, הוא בסוד השותף השלישי, הקב"ה, ברכת הוי' כנ"ל, המיוחד זו"נ להיות אחד ממש).

בפסוק השלישי מסוף התורה, מצאנו רמז יפהפה לסוד הברכה, והקשר בין ברכה למשה רבינו נותן התורה (כמו שכתוב בתחלת פרשת וזאת הברכה - "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"):

"ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו הוי' פנים אל פנים". בשתי המלים "בישראל כמשה" צפונה המלה ברכה מראש ועד סוף בדילוג שוה של 3-3 אותיות! והנה, שאר האותיות: "בישראל כמשה" = $681 = 3$ פעמים ברכה! רמז לברכה המשולשת בתורה (כרמז בכך שהערך הממוצע של כל זוג אותיות - יש אל מש - הוא ברכה) - ברכת כהנים הנמסרה לאהרן (ובניו) אחי משה. נמצא ש"בישראל כמשה" (ר"ת בך - "בך יברך ישראל" - ה'שער' של ברך הוא בך כידוע, סוד "ואני אבטח בך") = 4 פעמים ברכה (908) דהיינו ברכה ב'רצוא ושוב' (ב בר ברכ ברכה רכה כה ה!) ברכה = 227, והוא המספר הראשוני ה-50 (מ-1), סוד שער הנון של הקדושה. יש פעם אחת בתנ"ך "נברכה" (נ ברכה): "באו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני הוי' עשנו" (בפסוק הזה יש 5 נונים) - מאמר אדם הראשון (לפני החטא) לכל מעשה בראשית ביום הבראו, כמבואר בחז"ל. נברכה = זרע, רמז לעיקר הברכה בתורה - "פרו ורבו" (וגם הברכה הראשונה של ברכת כהנים פירשו חז"ל "יברכך" בבנים "וישמרך" בבנות).

והנה, מובא בחסידות שברכה לשון בריכה, בית קיבול של מים חיים (ע"ד "בראשית ברא" - באר מים חיים). "יברכך הוי'" לעשות אותך בריכה. על דרך הנאמר לאברהם אבינו, היהודי הראשון, "והיה ברכה" - היה בריכה שממך ישתו כל עדרי הצאן שבעולם (בהיותך "אב המון גוים"). והיינו מה שפתיחת התורה, מעשה בראשית, החל מה-ב רבתי של בראשית, היא באברהם - "בהבראם" - באברהם. "חסד לאברהם" - "עולם חסד יבנה". "והוי' ברך את אברהם בכל" - בן ובת ("פרו ורבו" כנ"ל), וכן "בכל" נוטריקון ברכה לכל, "והיה ברכה" כנ"ל. וכמו שנאמר ליעקב נכדו - "ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך".

טויט כ"ו תשרי פ"ו - שלשת השחקנים בגן עדן מקדם

שלשת ה'שחקנים' בגן עדן מקדם: אדם, חוה, נחש. ומובא במפרשים שהם כנגד מח-לב-כבד, שבנפש היינו מושכל-מורגש-מוטבע וכו'. והם כנגד שלשת העמודים עליהם העולם עומד: תורה במח, עבודה (תפלה) בלב ("עבודה שבלב זו תפלה"), גמילות חסדים ("פעלת צדיק לחיים") בכבד. והנה, בכל אחד מהם יש זיווג של ז'נ:

במח (אדם) הזכר היינו עצם ההשכלה והנקבה ההתבוננות בהשכלה זו. בלב (חוה) הזכר היינו עבודה (שבלב) והנקבה התפעלות (הלב, פעימת הלב). בכבד (נחש) הזכר הוא פעולה, מעשה בפועל, והנקבה היינו ההתעסקות בפעולה זו ("יצא אדם לפעלו" היינו ההתעסקות בפעלו, עיקר העסק של האדם ביום-יום). "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב" - מפעולה (נחש, גמ"ח) לעבודה (חוה, תפלה) לערב (נעימות ערבות כו', אדם, תורה). כל פן נקבה נאמר בלשון התפעל (שכנגד המלכות בשבע צורות הפעל בלשה"ק, הנוקבא), מה שאין כן הפן הזכרי.

ורמז לסיום: השכלה-התבוננות עבדה-התפעלות פעלה-התעסקות = $3577 = 49$ (ז ברבוע) פעמים חכמה - "כלם בחכמה עשית".

לוח הילולא דצדיקא לשבוע פרשת בראשית

יום ראשון כ"ג תשרי

רבי דוד ב"ר ברוך ראובן שלמה הלוי יונגרייז ראב"ד העדה החרדית (ה'תשל"ב)
רבי שמריהו יוסף ניסים ב"ר נחום מאיר קרליץ (ה'תש"ף)

יום שני, כ"ד תשרי

רבי יעקב יוסף ב"ר צבי הכהן כץ מפולנאה מחבר ספר תולדת יעקב יוסף (ה'תקמ"ב)
רבי אליהו ב"ר שלמה גוטמכר (ה'תרל"ה)
רבי חיים זנוויל ב"ר משה אברמוביץ' (הריבניצער) (ה'תשנ"ו)
רבי יהודה ב"ר יצחק מועלם (ה'תשע"א)

יום שלישי, כ"ה תשרי

רבי לוי יצחק ב"ר מאיר מברדיטשוב מחבר ספר קדושת לוי (ה'תק"ע)
הרב משה ב"ר שמואל סופר מחבר ספר חתם סופר (ה'תר"ר)
הרב מרדכי ב"ר פינחס מנטליק ר"י תות"ל המרכזית (ה'תשמ"ח)
רבי דוד מתתיהו ב"ר יחיאל יהושע רבינוביץ' האדמו"ר מביאלא ב"ב (ה'תשנ"ח)

יום רביעי, כ"ו תשרי

רבי אשר פרלוב (מסטולין) ב"ר אהרן הגדול מקרלין (ה'תקפ"ז)
רבי יהודה יודל ב"ר ישראל יצחק רוזנברג (ה'תרצ"ו)

יום חמישי, כ"ז תשרי

רבי יצחק בן שמואל הזקן מבעלי התוספות (ד'תתקמ"ח)
רבי אברהם ב"ר אביגדור (המהר"א מפראג) (ה'ש"ג)
רבי אלעזר ב"ר שמואל שמלקה מרגליות מקראקא מחבר 'מעשה רוקח' (ה'תק"ב)
רבי יורם מיכאל ב"ר חנניה אברג'ל (ה'תשע"ו)

יום ששי כ"ח תשרי

רבי אפרים זלמן ב"ר נפתלי הירש שור מחבר ספר תבואות שור (ה'שצ"ד)
רבי שמואל ב"ר יחזקאל סג"ל לנדא ראב"ד פראג (ה'תקצ"ה)

שבת קדש, כ"ט תשרי, שבת בראשית

שמעון הצדיק

רבי (דון) יצחק ב"ר יהודה אברבנאל (ה'רס"ט)
רבי אברהם דוד ב"ר אשר וואהרמן מבוטשאטש (ה'תר"א)
רבי שמואל צבי ב"ר יחיאל דנציגר האדמו"ר מאלכסנדר (ה'תרפ"ד)
רבי אהרן ב"ר יהודה חיטריק מראשי הוצאת ספרים קה"ת (ה'תשע"ב)

הסיפור החסידי // רבי יעקב יוסף מפולנאה – כ"ד תשרי אשרי העם שככה לו

רבי יעקב יוסף מפולנאה נודע בכינויו 'בעל התולדות', על שם ספרו 'תולדות יעקב יוסף' — ספר החסידות הראשון שנדפס. לפני התקרבותו לבעש"ט שימש כרב ואב בית דין בשרהורוד שבפודוליה. הוא אימץ את דרכי חסידי אשכנז, הרבה בסינופים, התבודד כדי לעסוק בעיון ובלימוד, החמיר על עצמו רבות והתפלל במנין קטן של אנשים קרובים ולא במניין הקהילה הרגיל. התנהגותו עוררה מורת רוח בין בעלי הבתים של הקהילה. הם סברו כי על רב עיר להיות מעורב וזמן כמנהיג רוחני וכאב בית דין בכל עת, ומשום כך פיטרוהו ממשרתו. ישנן מספר גרסאות לסיפור התקרבותו אל הבעל שם טוב, אך בכולן ניכר המהפך הרוחני שעבר עם התקרבותו. היה מגדולי תלמידי הבעל שם טוב, וממפיצי החסידות החשובים ביותר. נפטר בכ"ד בתשרי תקמ"ב ונטמן בפולנאה.

פעם אחת ביקש רבי יעקב יוסף מפולנאה, בעל ה'תולדות', שתי בקשות מהבעל שם טוב: שיזכה לגילוי אליהו, ושיתן לו עצה שלא יתרגש (היינו שלא יקפיד, כי היה קפדן במעו כידוע). והבטיח לו הבעל שם טוב שבקרוב יזכה לגילוי אליהו, וגם יתן לו עצה שלא יתרגש.

בנוסעו לביתו מכ"ק רבו הבעל שם טוב, פגע בדרך ביהודי הולך רגלי. ויבקש ה'תולדות' את האיש שישב לו בעגלה, ולמה לו לכתת רגליו. האיש נאות ועלה על העגלה וישב לו, אבל את רגליו לא הכניס בעגלה ועזב אותם תלויים חוץ לעגלה.

ויאמר ה'תולדות' אל ההלך: למה אין אתה מכניס את רגליך להעגלה? שב בעגלה כמו כל האנשים הנוסעים, מכונסים בעגלה עם הרגליים! ויאמר האיש: דוד המלך אומר בתהלים "אשרי שככה לו". מי הוא בחינת 'אשרי', לשון אושר? אותו שככה לו, שטוב לו בכל מצב שהוא, אם הרגליים בעגלה או חוצה לה.

אחרי זמן מה בא ה'תולדות' לכ"ק הבעל שם טוב, ושאל: כ"ק מורנו הבטיח לי שאזכה לגילוי אליהו, ואנכי טרם זכיתי! ויאמר לו כ"ק: האיש ההולך רגלי שנסע יחד עם כבודו בעגלה, ואמר לו 'אשרי שככה לו', וגם רמז שכבודו לא יהיה קפדן ויקבל כל דבר כמות שהוא — הוא היה אליהו, וכבודו לא הרגיש.

[רשימות דברים ג, עמ' לג]

בעל ה'תולדות' מלמד אותנו כאן מדרכי החסידות, בכך שבכואו לפני רבו הוא מבקש ממנו עצה - ולא ברכה. יש הסוברים שעבודת החסידות מתמצה בבקשת ברכות מהרבי, אך עיקר הפלא שבמהותו של רבי אמיתי הוא היכולת לעוץ עצה נכונה, להיות "פלא יועץ" הממשיך "עצות מרחוק אמונה אומן".

באותו אופן, מהותו של חסיד אמיתי היא הביטול והדבקות הגמורה ברבו. חסיד הוא מי שיודע שעצה יש לבקש רק מן הרבי, ויש ליישם אותה עד מיצוי הנפש.

הרבי הצמח צדק אמר שחסיד פנימי יודע כי בקשת ברכה עבור ענין שבעבודת ה' היא "אל ישעו בדברי שקר", ולעומת זאת המצב הרצוי הוא - "תכבד העבודה על האנשים". "היום לעשותם, ולמחר לקבל שכרם". ה' יתברך רוצה מאתנו את המאמץ ואת העבודה הפנימית, ולא את התוצאות כשלעצמן. אם חפץ ה', יתן לנו מדרגות ומידות טובות בשפע, בבחינת "עבודת מתנה אתן את כהונתכם". אך אנו מצד עצמנו, החפץ לנו במדרגות ובברכות כשמוע בקול ה'?

תרגיש, אל תתרגש

לאחר הקדמה זאת, ניגש לעיין בבעיה שהציג ה'תולדות', ובפתרונה:

ידוע מסיפורים רבים, כי בעל ה'תולדות' היה צדיק תקיף ובעל 'דינים'. בסיפור זה, הדבר מופיע בלשון מיוחדת: "שיתן לו עצה שלא יתרגש". מה פירוש הדבר?

ראשית נבהיר, כי הקפדה אינה זהה לכעס. כעס הוא התפעלות שלילית של מידת הגבורה, המתפרצת ושורפת את הזולת. הקפדה היא שורשו הדק של הכעס, ומקומה בבינה - מקור הגבורות. הגבורות שבבינה נובעות מהחשש, שמא המציאות שלפניה איננה מתוקנת כראוי - מה שעלול להוביל לקפיידא נמהרת ומלאת דין.

וזאת לדעת - שני טבעים בהתעוררות המידות. הראשון ממחר לחוש, לחוות ולהתרגש. זו תגובה מיידית, מעין רפלקס הנוצר בהתבוננות ראשונית, ומוקדה - החוויה האישית. רק בטבע השני, המתעורר לאחר התבוננות מעמיקה ומתונה יותר, ניתן להבין את הדבר עצמו, ללא שהאני המתרגש עומד במרכז.

ההקפדה נובעת מאותו כשל ראשוני: מי שמעמיד את עצמו במרכז ההתפעלות הרגשית, נעשה רגיש ומשום כך גם קפדן. גם דברים שלכאורה אינם קשורים אליו כלל - כמו מצבן של רגלי ההלך שאסף בעגלתו, חשובים בעיניו כאילו הם משפיעים עליו ונוגעים לו.

מחירה של ההתרגשות העצמית הוא העיוורון הרגשי, כפי שאומר הבעש"ט: "ואתה לא הרגשת". כמה וכמה דברים לא הרגיש הצדיק: הוא לא הרגיש בכך שההלך בעצם 'עשה לו טובה' בעלותו על עגלתו. הרגליים הנותרות בחוץ מרמזות שלמעשה היה מעדיף ללכת רגלי, בבחינת "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית"; הוא לא חש עד כמה הוא פוגם במצוות גמילות חסד שבידו, שהרי איזו

צורה יש לחסד כזה - להעלות נוסע לעגלה ולגעור בו בזמן הנסיעה; ועל כולנה - הוא החמיץ את גילוי אליהו שהובטח לו.

מי שמתרגש, לא מרגיש באמת מה קורה סביבו. אם העיניים פונות פנימה, נגרעת יכולת ההבחנה ועדינות ההרגשה האמיתית.

ככה לו

רפואת בעל ה'תולדות' היא במידת ה'ככה' - מידת ההשתוות האהובה כל כך על הבעל שם טוב. בהיותו שייך לגילוי תורתו של משיח, הרבה הבעל שם טוב לעורר ולבקר דוקא את ציבור לומדי התורה שבדורו - בבחינת "משיח אתא לאתבא צדיקא בתיובתא". ההשתוות היא אחת מאותן מעלות הנמצאות בקרב פשוטי ישראל, יותר מאשר בקרב לומדי התורה.

לומדי תורה הם בדרך כלל אנשים מורכבים, עדינים, בעלי יכולות שכליות ורגשיות מפותחות. כל אלו מגבירים בתוכם מאוד את סכנת הרגשת האני ההרסנית כל כך. להם נחוצה מידת ההשתוות ביותר, בבחינת "דרך ארץ קדמה לתורה".

אפשר לומר שרגלי ההלך המוטלות בחוץ, מייצגות את הרגליו החיצוניים של האיש הפשוט. הרגלים אלו הם שעוררו את קפידת הצדיק עליו במקרה זה, ובמקרים רבים נוספים. הצדיקים

שלא טעמו ממידת ההשתוות היו צודקים מדי, עד כדי שראו לעיניים בלבד, ולא חשו את הדופק הפנימי הפועם ביהודי שלפניהם.

הבעל שם טוב ידע לחוש את פעימות הלב היהודי, את דופק הלב שמתחת למעטה החיצוני הגס. תמיד אמר על היהודים הללו - "לב ישראל חי". הוא העמיק להתבונן, ומצא מרגליות רבות דוקא בהרגליהם החיצוניים ביותר.

אחדות התורה

מה מאחד אותנו? הדבק שמחבר אותנו צריך להיות התורה. זהו החבור האמתי. ממלץ מאוד - לפני כשנה התחלנו ללמוד כל יום פרק תנ"ך. אם כלם לומדים את פרק התנ"ך הזה, כמה שזה כאלו חיצוני - זה בהחלט מחבר. חוץ מהחת"ת של הרבי הקודם, הרבי הוסיף גם רמב"ם, וזהו החבור בין החסידים, הלמוד היומי הזה. בשבילנו אנחנו הוספנו כמה דברים לא קשים. לא מסבך: פרק תנ"ך (אנחנו היום בספר איוב, ספר הפסיכולוגיה הכי חשוב בתנ"ך), ופרק משנה (שבוע הבא מסימים חגיגה, סוף סדר מועד, ומתחילים סדר נשים). לדעתי, מאוד מאוד רצוי שכל מי שיושב כאן ילמד גם את החת"ת, וגם את הדברים האלה. זה באמת מחבר, הדברים האלה מחברים אותנו ביחד.

[מתוך שיעור כ"ד אדר תשפ"ג]

